

TRETJE IZVESTJE
mestne nižje realke
v Idriji.

Za šolsko leto 1903/1904.

o o o

Izdalo ravnateljstvo.



V Idriji 1904.
Založila mestna nižja realka.
Natisnil Iv. Pr. Lampret v Kranju.

Lampret



TRETJE IZVESTJE

mestne nižje realke

v Idriji.

Za šolsko leto 1903/1904.

o o o

Izdalo ravnateljstvo.



V Idriji 1904.

Založila mestna nižja realka.

Natisnil Iv. Pr. Lampret v Kranju.



N 900/1960

Vsebina:

	Stran
Začetni pouk v prostem risanju na realkah. Spisal Vinko Levičnik	5—62
† Ivan Rode. Nekrolog. Napisal M. Pirnat	I
Šolska poročila. Sestavil ravnateljev namestnik dr. S. Beuk.	
I. Učiteljski zbor	V
II. Učni načrt	VI
III. Učne knjige	XI
IV. Učila	XIII
V. Statistika	XXVIII
VI. Podpora učencev	XXXI
VII. Najvažnejši odloki c. kr. šolskih oblastev	XXXII
VIII. Kronika	XXXII
IX. Kako se je pospeševal telesni razvoj mladine	XXXVI
X. Imenik učencev	XXXVII
XI. Naznanilo o začetku šolskega leta 1904/5	XXXIX



Začetni pouk v prostem risanju na realkah.

Spisal Vinko Levičnik.

Preobrat, ki se je izvršil v upodablajoči umetnosti ob nastopu XX. stoletja in ki dobiva danes določnejše oblike, ni ostal brez vpliva na pouk risanja v srednjih šolah. Določena so mu nova pota, nove smeri! Upodablajoča umetnost, ki je zavzela v zadnjih letih vobče „moderno“ smer, je postala kaŕipot srednješolskemu pouku v risanju. Ustvarjajoči umetniki, ki se gibljejo vedno svobodneje, črpajo iz prirode zmeraj novih snovi svojim delom. Priroda — neizčrpno bogata toliko v oblikah kakor v svetlobnih in barvnih izpremubah — je stopila na mesto prejšnjih klasiških, arhitektonskih in sadrenih modelov; postala je, lahko rečemo, neposredni vir predmetov pri pouku risanja. Osobito v Avstriji je ta preobrat v risanju na srednjih šolah aktualno vprašanje! —

Kakor so prej pri risanju na srednjih šolah v glavnem pazili na to, da so učenci strogo kopirali zgoraj navedene predmete ter da si je prisvojil posamezni dijak večalimanj tehniške gotovosti, tembolj zahteva sedaj moderni pouk, da si že srednješolska mladeŕ prilasti samostojnost v izpoznavanju opazovanih predmetov v prirodi in ničmanj da jih zna upodobiti v vseh njenih oblikah. Risanje — kot obvezni predmet — je sedaj delo mišljenja, šola duha v oblikoslovju vobče.

Ti osnovni pogoji za pouk risanja na šolah za občo naobrazbo so bili pač že davno znani, toda kakor drugod tako tudi v Avstriji učni načrti niso podpirali njih razvitka, temveč, skoraj bi rekel, naravnost ovirali. Ti učni načrti so bili v veljavi še od tedaj, ko je služilo risanje v glavnem le v podlago obrtnemu razvitku. Risanje kot tako je bilo tudi odvisno skoro izključno le od obrtnih predmetov.

Z napredkom in vsestranskim razvitkom avstrijskih obrtnih šol se je v njih polagoma tako razvil risarski pouk, da je vsaj drugim pred-

metom enakoveljaven in vsega upoštevanja vreden predmet, če ga danes že ne štejemo med glavne predmete. Prej skoro prezirani predmet danes uvrščamo v harmoniško enoto z drugimi.

Če zasledujemo razvitek obrtnega risanja, opazimo, da se je ravno v zadnjem desetletju hitreje, kakor bi morda mislili, izvršil v obrtnih šolah preobrat k posnemanju prirode. Odkar so v centrali — v avstrijskem muzeju za umetnost in umetno obrt na Dunaju — ustanovili novi tečaj za risanje umetne obrti, opažamo znatni napredek v risanju.

Dasi sicer ne moremo popolnoma vzporediti risanja na srednjih šolah z onim na umetno-obrtnih zavodih — ker je tu smoter risanju vendar drugi ter je tudi v to odmerjeni čas skromnejši — vendar ostane glavna tendenca pri obeh ista, namreč: izpopolnjevanje in oplemenitenje raznoterosti oblik potom posnemanja prirode.

V novih instrukcijah, ki jih je izdalo ministrstvo za avstrijske realke leta 1899. (za gimnazije leta 1900), je dovoljeno „risanje po naravi“. S tem je večalimanj odstranjena hiba prejšnje metode risanja, ko so veliko preveč risali in kopirali po predlogah in predrisbah — v glavnem — klasiške vzorce (takozvane „Flachmuster“) ter po brezbarvnih sadrenih modelih.

Preobrat stare šole in uvedba problematiških metod v modernem pouku se nista pojavila samoizsebe, temveč sta nastopila šele po dobro premišljenem preudarku. Kar je bilo dobrega, je ostalo. To so prilagodili risanju „po naravi“, seveda z vednim upoštevanjem smotra risanja na srednjih šolah. Učitelju dajejo nove instrukcije dovolj svobode, da lahko izbira za pouk različno snov, ki z njo obenem zbuja v učencih veselje do dela.

Pred novo izdajo instrukcij (1899. l.) so imeli srednješolski profesorji risanja lahko delo, zakaj poučevali so mehaniški po predpisanih posnetkih ornamentov in po sadrenih modelih, v katerih so odmerjene oblike v smislu sistematiške, metodiške razredbe. Danes je to drugače, ko je postala priroda, bogata pō oblikah, neizčrpni vir in sredstvo pouka risanja. Sedaj izbira učitelj skrbno razne motive za risanje, ki hkrati zadoščajo kolikor pedagoški toliko umetniški zahtevi. V tehniškem oziru strogo pazimo na pravilni način risanja, obenem pa tudi gojimo njega višji namen — izobrazbo estetiškega okusa.

Iz povedanega je razvidno, da smo stopili v novo strujo; v tem oziru poučujemo danes s hvalevredno vnemo! Kar je dobrega, je sprejeto, drugo izključeno; namesto izključenega pa si izbiramo zopet novih snovi „za poizkušnjo“. Na ta način logiško stopnjujemo in napredujemo v razumevanju predmetov v prostoru v vsaki obliki. V izberi prirodnih motivov je sicer po novih instrukcijah skoro neomejen pouk, a pre-

viden učitelj izbira predmete sicer s stališča umetniškega okusa, vendar z lahko umljivimi oblikami; pri pouku pa pazi na to, da ne preide v „pouk umetnosti v malem“ in diletantsko igranje.

Kakor razvidimo, vzgojuje tedaj „moderna“ šola mladino poglavitno v tem, da upodablja predmete kar največ mogoče naravno in umetniško obenem. Sicer ne moremo še danes natančno določiti nove metode v elementarnem pouku, ki se — danes še v povojih — pravzaprav razvije tekom časa, kakor nas bo učila izkušnja.

Predloge, ki smo jih dosedaj uporabljali v ljudski kakor srednji šoli, nadomeščajo odslej naravni predmeti. Otrok naj se ne uči risati v posnemanju narejenih slik, ampak naj se že v ljudski šoli vadi opazovati naravo. Uči naj se samostojno iskati in najti izrazitost predmeta, ki ga hoče upodobiti. Abstraktna geometriška in ornamentalna snov, ki je bila doslej skoro izključno — ne da bi bila otroškemu razumu prilagoden predmet — predmet risanja, so torej danes jako nadomestili predmeti, ki jih ima učenec vedno pred očmi. Neposredno zanimanje otrokovo moramo upoštevati kot glavni predpogoj za uspešen pouk! — Z gledanjem in s tem, da vadimo učečo se mladino upodabljati za to pripravne predmete, se učencem razvija čut do oblik in barve. Priroda je s svojim neizčrpnim bogastvom v oblikah in barvah ter ničmanj po svoji praktiški tvorbi gotovo najzanesljivejši pripomoček, ki pridemo z njim do pravega smotra. Vsak predmet, ki nam ga nudi priroda, je po svoje tako popolen, da ga v tem oziru lahko imenujemo „lepega“. A tudi človeška dela so vredna pozornosti! Vse, kar sta ustvarila tekom tisočletij človeški razum in človeška roka na praktiških in umetniških delih, nam lahko služi v našo svrho. Dasi morda ni predmet samnasebi „lep“ — v širšem pomenu besede — vendar služi, ako je na pravem mestu, našemu namenu. Dandanes, žal, še vedno preveč ocenjujemo lepoto predmetov po tem, v koliko so strogo posneti po kakem klasiškem slogu. Želeti bi pač bilo, da se te razmere skoro izpremene! Moramo že končno izprevideti ter priznati, da je vse „lepo“, kar je — kot vsak predmet v prirodi — popolno v obliki in snovi ter kar dosega svoj namen. Kjer poučujejo s tem smotrom, ne delujejo le v korist šole kot take, temveč obenem vzgojujejo širše sloje v umetniškem okusu v razsodno občinstvo.

Toliko vobče, kar se tiče stroke same kot take!

Preden pa preidem k načinu pouka, se mi zdi potrebno, da omenim še stvari, ki se sicer ne tičejo direktno risanja kot takega, pač pa so zanj neprecenljive važnosti.

Predvsem hočem nekoliko izpregovoriti o držanju telesa. Nič ne škoduje otroku bolj na zdravju kakor, ako sedi skrčeno pri pisanju ali

risanju. Smelo trdim, da je pri marsikaterem učencu ravno omenjena hiba vzrok, da se iz živahnega in čilega otroka razvije bolešno in ubožno človeče, v gotovih slučajih pa pride celo — smrt! Ako si stvar ogledamo bliže, uvidimo takoj, da ne pretiravam. Če se držimo pokonci, ima naš telesni organizem za svoje delovanje tako v prsi kakor v trebušni duplini dovolj prostora; kakor hitro pa skrivimo hrbtenico, je naravna posledica, da se ta prostor zoži ter tako moti delovanje organizma. S tem se zadržuje kroženje krvi; nasledek: zastajanje krvi v pljučih, jetrih i. t. d., iz tega pa zopet izvira slabo prebavljanje želodca. Seveda trpi na tem tudi dihanje in delovanje srca. Osebito se pa s tem kvarijo kosti, ki so v tej starosti še skoro mehke. Slabo držanje telesa lahko provzroča sključenje hrbtenice in dalje tudi reber in prsi sploh. Da se ti pregreški ne kaznujejo samo s pohabljenjem raznih telesnih delov za vedno, temveč se zaradi njih tudi lahko izcimijo prav opasne bolezni, je umevno samoobsebi. Vse delovanje organov, ki so neobhodno potrebni za zdrav razvitek otroka, se s tem večalimanj zadržuje. Predočimo si le nežno, baš se lepo razvijajoče dete, ki sedi dannadan skrčeno za pisalno ali risalno mizo. Ali bomo dlje dvomili, da ni moja trditev prava? Seveda ne zbolijo vsi otroci, ker marsikateremu ne škoduje, če je krepkejše narave ali pa če se dovolj giblje v svobodnem času izven šole. Kateri učitelj bi se pa mogel opravičiti pred svojo vestjo, če bi le en učenec postal žrtev njegove malomarnosti?

Pa še drugo zlo je posledica slabega držanja telesa. Ako skrčimo hrbet, se približamo z glavo — torej tudi z očmi — svojemu delu. Naše oko je ustvarjeno tako, da se do gotove razdalje privadi vsaki daljavi; ako tedaj privadimo oko, da gleda vedno le blizu, mu vzamemo zmožnost delovanja v daljavo: oko postane kratkovidno.

Potrebno se mi tudi zdi, da navedem poleg že omenjenega še risarsko orodje in njega uporabo. Pri pouku je marsikaj velike važnosti, kar se morda vobče zdi malenkostno. — Pred vsem omenjam, da naj rišejo učenci po možnosti veliko; z risanjem velikih oblik se učenci mnogo več nauče, z risanjem premajhnih risarij si pa nasprotno pokvarjajo in pokvarijo oči.

Za snaženje izdelanih risarij, takisto v odstranjevanje napačno zarisanih črt naj se učencem le izjemoma dovoli mehak (črni) gumi; izključene so pa takozvane „radirke“; vobče naj rabijo gumi le kolikor možno malo. Učitelj naj presodi zmožnost večine učencev ter po tej umeri lažjo ali težjo snov; zahteva naj od njih od prve do zadnje točke skrbno izvedbo; na ta način vsak učenec skoro pozabi na gumi, ki ga sicer rabi brezmiselni in površni risar kot glavni risarski pripomoček.

Blok (risalna deska) naj bo vedno navpično pokonci postavljena,^{*)} ne sme pa biti v vodoravni leži, kakor so dosedaj vobče risali. Blok mora biti v toliko oddaljen, da je učenec primoran, izvrševati pričeto delo z iztegnjeno roko.

Svinčnik mora biti vedno zadostno dolg, posebno kadar vlečemo daljše črte; ost svinčnikova mora biti takisto večalimanj oddaljena od roke. Da moramo imeti vedno primerno ošiljen svinčnik, mi pač ni treba poudarjati. Ako rišemo s svinčnikom, je najbolje, če rabimo svinčnik s št. 2. Le na ta način lahko zarišemo enakomerno čisto črto.

* * *

Bili so časi, ko risanja niso poučevali v mnogih ljudskih šolah, v mnogih zopet v prav majhnem obsegu, le v nekaterih — bile so prave izjeme — so prejemale otroci temeljit pouk v risanju. Danes je to bolje! Nemara ni sedaj ljudske šole brez tega predmeta, zakaj danes je že risanje sprejeto kot obvezni predmet v vse učne načrte.

Navzlic razmeroma velikemu napredku v tej stroki pa, žal, še deloma veliko prepovršno goje ta predmet v ljudski šoli. To je vzrok, da so učenci, ki prestopijo v srednjo šolo, v risanju deloma malo in še to jako različno naobraženi. Uvaževaje tedaj to nepriliko, moramo na srednji šoli v začetku tako poučevati, da morejo ne le slabiji učenci v tem predmetu zamujeno popraviti, ampak da se tudi bolj pripravljeni učenci z veseljem zanimajo za pouk. To pa dosežemo le, ako izbiramo vaje, v katerih naloge lahko izdelujejo na razne načine. Ako razentega opozarjamo učence na tehnološko vsebino obdelavanega predmeta, oživi s tem pouk, in težko dobimo učenca, ki bi se dolgočasil med poukom. Ako ravnamo tako, kar utihotapimo učencem veselje do dela. S tem, da večkrat kaj novega in zanimivega povemo učencem, postane predmet sam bolj zanimiv, učencem pa se širi duševno obzorje.

Kakor že zgoraj omenjeno, je pouk v ljudskih šolah navzlic enakosti (vsaj v glavnem) vseh učnih načrtov še vedno manj povoljne vrednosti, in končni uspehi so prav različni. Poleg mnogih drugih vzrokov slabim uspehom v risanju je gotovo tudi ta, da poučujejo ljudskošolski učitelji po jako različnih metodah. Nikakor ne maram na tem mestu o tem razpravljati dalje; omenil sem to le zaraditega, ker je to faktor, s katerim moramo računati pri prvem pouku na srednjih šolah. Glavna in prva naloga v začetku pouka je tedaj, da si pripravimo učence po možnosti na enako

^{*)} Vsega priporočila so vredne patentovane, od strokovnega nadzornika profesorja H. Lukasa konstruirane enosedežne, dvosedežne ali trosedežne klopi. Dobivajo se pri tvrdki: Müller-Fröbelhaus na Dunaju, IX. Müllnergasse 14.

stopnjo zmožnosti. S tem ustvarimo učencem trdno podlago, na kateri potem lahko začnemo s težjim poukom.

Metode, po katerih deloma poučujejo v ljudskih šolah, imajo svoj izvor prav velikokrat v sicer izvrstnih pedagogih, ki pa, žal, niso bili risarji in zaraditega niso mogli prodreti v bistvo stroke. Proizvodi njih špekulacij so jako zavedljive nravi; na lajka napravljajo po svoji vnanjšini sicer vtisk dobre metode, a strokovnjak se pač ne more sprijazniti z njimi. Stopnjevale od enostavnega do sestavljenega, razkosajo ti metodiki posamezne oblike v njih elemente in mučijo učence — v pravem pomenu besede — v njih posnemanju tako dolgo, da ubogi otroci končno izgube veselje do risanja. To pa ne ostane brez vpliva na pouk risanja na srednjih šolah. Žal le, da so še danes tudi na srednjih šolah „metodiki“, ki zahtevajo od učencev risanje kar celih kolon ponavljajočih se črt, preden jim le kako napol ugodno sliko zaupajo v izvršitev! Podobne „metodiške“ slučaje srečavamo na raznih srednješolskih zavodih . . .

To, kar sem omenil doslej, je vzrok, da hočem, preden pričnemo s poukom v srednji šoli, ob kratkem očrtati, kako naj bi poučevali risanje že v ljudskih šolah. Dasi niso naše ljudske šole v bistvu nikakršne pripravljavnice za srednje šole, vendar morajo izvrševati precejšnji del naloge takih pripravljavnic, dokler jih nimamo v tolikem številu, kakor bi bilo to želeli.*)

*) Kolikor je meni znano, obstojajo že take pripravljavnice, in sicer na Slovenskem:

- Kranjsko: Idrija (za realko — mestna);
- Štajersko: Celje (, gimnazije — državna);
- Primorsko: Trst (, srednje šole vobče [trorazredna] — državna);
- Prosek (, srednje šole vobče — državna);
- Gorica (, gimnazije posebej, za realke posebej — državna);
- Sežana (, učiteljišče — državna);
- Podgora pri Gorici (za učiteljišče — državna);
- Istra: Kastav (za učiteljišče — državna);
- Pazin (, učiteljišče — državna).

Risanje v ljudski šoli.

Po mojem trdnem prepričanju obstoja največja zmožnost človeka na tem svetu v tem, da „vidi“ in potem to naredi, kar je „videl“. Med sto ljudmi zna eden misliti, a šele med tisoč dobimo enega, ki zna „videti“.

John Ruskin. *)

„Nazaj k naravi!“ je bil klic upodablajoče umetnosti v zadnje minulih desetletjih. Pouk v risanju je čul ta klic. Odkazali so ornamentu njegovo staro določeno mu mesto ter goje odslej s posebno vneto risanje „po naravi“. Z njim si pridobe učenci gotovost v razsoji oblik (po njih vrednosti) praktičkih in umetniških izdelkov ter takisto njih praktičko uporabo.

Snov in pouk.

Američan Louis Prang nasvetuje v svojem svetovno priznanem delu „The Prang Elementary Course in Art Instruction“, **) da naj začnemo pouk risanja v takozvanem prostem „otročkem“ risanju takoj v I. razredu z barvami, a šele pozneje naj se razvije pouk v samostojne lekcije.

V otroku vzgajajmo zmožnost, izraziti v oblikah to, kar vidi, oziroma kar si predstavlja v duhu. To se zgodi, ako ga učimo, predmete in stvari iz njegovega okrožja opazovati in upodabljati po njih obliki, barvi, glavnih niansah in sencah. Tudi risanje „na pamet“ ne zaostaja po vrednosti za razvitek duha za onim „po naravi“. Nasproti tema dvema načinoma pa je izključeno vsako risanje po predlogah.

*) Angleški kritik umetnosti, rojen l. 1819. v Londonu.

**) Nemško izdajo, „Prangs Lehrgang für die Künstlerische Erziehung“, je oskrbelo društvo nemških učiteljev risanja. Založila tvrdka: A. Müller-Fröbelhaus, Dresden 1903. II. natisk; cena M 11.

Upodobiti to, kar vidi, oziroma si predstavlja v duhu, naučimo otroka potom:

- 1.) prostega škiciranja,
- 2.) strogega pouka,
- 3.) geometriškega risanja in
- 4.) osnutkov pravilnih vrstitev.

1.) Prosto škiciranje

se lahko vrši na različne načine, kakor:

- a) s svinčnikom, peresom, ogljem, kredo ali čopičem na papir;
- b) s kredo (belo ali barvno) na tablo;
- c) z lepljenjem izrezkov raznobarnih papirjev na karton;
- č) z modeliranjem v ilovici, vosku ali plastolinu.

Ker smatramo vsako škicirano delo učenčevo le kot sredstvo za izrazitost predmeta, je glavna naloga modernega risanja že v ljudski šoli — posebno na spodnji stopnji — hitro ter s kolikormožno enostavnimi sredstvi upodobiti karakteristiko predmeta, ki ga hoče upodobiti učenec. To zmožnost si pa pridobi učenec le, ako dobro in mnogo opazuje, riše in upodablja, ne pa — kakor je veljalo do sedaj — s sicer relativno popolnostjo, a po številu le malo izvršenimi risarijami, na katerih so mnogo in strogo popravljali in radirali.

Ko si je pretežna večina učencev prisvojila navedeno zmožnost, se prične

2.) strogi pouk.

Sedaj poučuj učitelj sistematiško v vajah, ki naj učence usposobijo, da ne znajo samo karakterizovati predmetov, temveč jih tudi posneti v pravih dimenzijah, t. j. posneti posamezne njih dele v pravilnem razmerju.

Absolutno natančnost si pridobe, ko je uvedeno

3.) geometriško risanje.

Tu naj učitelj vadi učence uporabljati enostavna tehniška pomožna sredstva (črtalo, trikot, šestilo). Vse risarije izdelujejo po že (od učenca) narejeni škici.

4.) Osnutki pravilnih vrstitev.

Hvaležna snov za to je uporaba koncentriških krogov.

Pouk v I. letu.

Takoj od začetka se vadijo učenci karakterizovati enostavne, s strogo določenimi oblikami, prirodne in umetniško narejene predmete.

V glavnem rišejo otroci „na pamet“. Namen takega risanja je, da se prepriča učitelj, v koliko je bila učencem jasna oblika predmetova.

Risanje najpotrebnejših pomožnih črt in uporabo brisalnega gumija sme dovoliti učitelj le izjemoma.

Enostavne predmete z lahkoumevnimi oblikami (žoga, jajce, trikot, knjiga i. t. d.) naj rišejo kar največmogoče veliko.

Ko so se v tem nekoliko privadili, prično slikati s čopičem — ne da bi prej risali s svinčnikom — zopet enostavne oblike (redkev, pesa, repa, korenje, enostavni listi i. t. d.) s črnilom ali s kakim drugim temnim barvnim tonom.*)

Za lepljenje izrezkov raznobarvnih papirjev na karton se uporabljajo prilični predmeti (robec, kocka, vojaška čepica i. t. d.**)

Modelirati v ilovici, vosku ali plastolinu naj se uče učenci brez vsakega orodja; seveda zopet najenostavnejše predmete (krogla, opeka, črešnjev sad, hruška i. t. d.).

Pouk v II. letu.

Ako so se v I. letu učenci dobro privadili karakterizovati oblike, se prične takoj s pričetkom II. leta z vajami, ki so očrtane v sestavku 2; sicer naj se nadaljuje s prejšnjimi vajami. Koncem leta že tudi lahko nekoliko mimogrede omeni učitelj o perspektivnem risanju.

Pouk v III. letu.

Nadaljevanje prejšnjih vaj, ki pa sčasoma preidejo v nekoliko težje naloge. Tu rišejo v glavnem po predmetih, ne da bi s tem zanemarjali risanje „na pamet“; učitelj naj posebno opozarja učence na pravilno razmerje med posameznimi oblikami. Seveda morajo že tu upoštevati geometriško obliko ter sintetiško združevati posamezne dele predmeta. Risati ne smejo geometriških oblik kot takih, pač pa jih le uporabljajo kot pomožno sredstvo pri očitovanju predmetov.

Poleg navedenega načina risanja naj se še dalje pridno goji škiciranje s svinčnikom, ogljem ali čopičem. Učitelj pazi pri tem posebno

*) Za te in naslednje vaje naj si omisslijo ljudske šole delce: „Skizzenhefte für Anfänger I. und II.“ von Prof. F. O. Thieme, Verlag von A. Müller-Fröbelhaus Dresden; cena à M 1:50.

**) „Skizzenhefte I.“

na to, da to, kar zlasti karakterizuje predmet, učenec dobro vidi in razume in takisto dobro posname. (Trave, fižol, listi i. t. d.)

V modeliranju naj pazi učitelj pri izbiranju predmetov na to, da voli sedaj one s težavnejšimi oblikami (stožec, jabolko, čebula i. t. d.). Za temi vajami preidejo polagoma v upodabljanje polnih plastiških predmetov v zbokline (reliefe).*)

Pouk v IV. in V. letu.

Nadaljevanje predvaj za srednje šole. Tu je glavna naloga risanje teles v prostoru s posebnim ozirom na barvo in ton. Perspektivno risanje „na pamet“.

Učni pripomočki: omare, škatulje, posode, kozarci, domača orodja, posamezni arhitektonski deli. Dalje: mize, stoli, klopi, odprto okno, sobni koti i. t. d. Rastline in njih posamezni deli.*) Metulji in druge žuželke. Ptiči, sesalci, ribe i. t. d. Razne lobanje: človeška, opična, pasja, lisičja, zajčja, konjska, kozja, ovnova i. t. d. Školjke in polževine.

*

Vse naloge (razen nekaj v zadnjih dveh letih) izdelujejo učenci v skupnem pouku; vsi učenci imajo skupno enoinisto nalogo. Navodila, razlaganja in popravki veljajo vedno vsemu razredu.

Snov naj si razdeli učitelj tako, da izvršijo vsi učenci vsako risarijo lahko

v I.	letu v 1 učni uri,
„ II. in III.	„ „ 2 učnih urah,
„ IV. „ V.	„ „ 4 „ „

Risanje koncentriških krogov od II. leta dalje je priporočljivo iz teh-le razlogov:

- 1.) ker je omogočen skupen pouk v enem razredu;
- 2.) ker ima otrok že v I. letu mnogo prilike, da opazuje enake osnovne oblike. Mora se jih tedaj učiti, jih izpoznavati in risati.
- 3.) Ker se z vednim ponavljanjem iste oblike v raznih razredih bolj uglobi duh učencev in utrdi njegov spomin; obenem se pa temeljito obdela snov.
- 4.) Ako snov večkrat ponavljajo, pouk bolj oživi.
- 5.) Učitelj mnogo lažje izbira raznovrstne naloge, ako učenci dobro razumejo snov; to pa si pridobe učenci, ako intenzivno predelajo iste oblike.
- 6.) S tem je poverjeno obdelovanje ene in iste snovi različnim učiteljem; ti pa isto individualno predavajo ter provzročajo raznovrstnost in temeljitost pouka. Baš to pa zabrani vsako enostransko obdelovanje gotovih posameznosti, kar bi več zadrževalo kakor pospeševalo pouk.

*) „Skizzenhefte I. in II.“

Da zahteva učitelj z vsakim drugim letom težjih nalog, kakortudi da s ponavljanjem obdelujejo učenci že predelano učno snov v širšem obsegu ter rišejo izbrane oblike v bolj dovršeni obliki, zahteva napredek šole.

Če si napravi učitelj takoj začetkom šolskega leta za vse leto učni načrt, se izogne deloma nepotrebneemu ponavljanju iste snovi, deloma pa predela potrebno snov temlažje.

Ako uče vestno po gotovem načrtu gospodje učitelji na ljudski šoli, lahko s sladko zavestjo pošljejo doslej jim v pouk izročeno mladino v srednješolske zavode. S tem so nemalo olajšali težak posel svojim srednješolskim tovarišem, učencem samim pa preskrbeli zdravo podlago na pot — v resnejše življenje!

Risanje na realki.

Smoter pouka v risanju na spodnjih realkah — in ta mi je v le-tem spisu v mislih — je po instrukcijah, ki jih je izdalo naučno ministrstvo 1. marca 1899. l., št. 5546, sledeči:

Vaja v prostem risanju plastiških predmetov na podlagi perspektive. Razumevanje in risanje ornamentov po predrisbah in plastiških objektih. Gojenje čuta za lepoto vobče.

Risanje na realkah je razdeljeno v 3 glavne stopnje:

Pouk 1. stopnje sodi	I.	in	II. razredu,
" 2. "	III.	"	IV. "
" 3. "	V., VI.	"	VII. "

1. stopnja.

Že iz navedenih vzrokov je povzeti, da je pouk na tej stopnji precej težaven. Učitelj mora biti jako previden in strokovno sposoben, da si dobro vzgoji učence za poznejši uspešni pouk. Če se ravna po sedanjem učnem načrtu, daje učencem trdno podlago za bodoče risanje „po naravi“. Medtem, ko se vadijo učenci v I. razredu samostojno risati razne črte, je glavna naloga II. razreda, da se seznanijo s temeljnimi točkami perspektive. Na podlagi te predštudije se morejo šele pri previdni izbiri predmetov učiti temeljitega in uspešnega risanja.

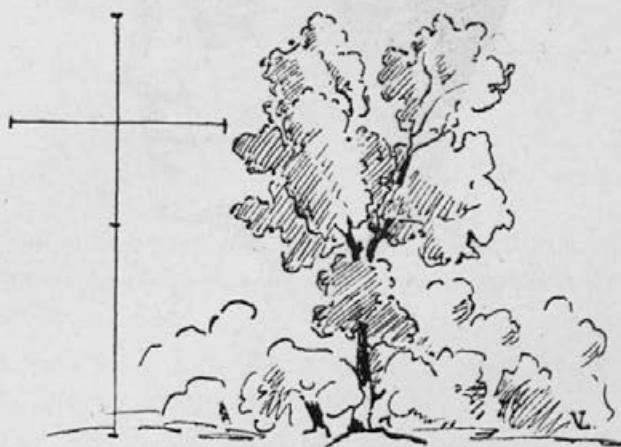
I. razred.

Za ta razred predpisuje ministrstvo to-le snov: Risanje ploskvenih geometriških ornamentalnih oblik kot predvaja za prosti ornament. Enostavni prosti ornament; stilizirane cvetne oblike; enostavne oblike posod

v geometriški narisbi. Riše naj se s svinčnikom, deloma z barvo. Razlaga o uporabi in pomenu risanega ornamenta.*)

Upošteva je naše sodobne šolske razmere, naj navedem še nekaj točk o načinu, kako moramo v začetku poučevati risanje na srednji šoli, da si prisvoje učenci one zmožnosti, ki so neobhodno potrebne vsakemu dobremu risarju.

Ako opazujemo izvežbanega risarja pri delu, zalotimo hitro, katere znanosti in zmožnosti so potrebne v izvršitev dobre risarije. Če se odloči dober risar, risati katerikoli predmet, n. pr. glavo, drevo i. t. d., si v par črtah določi razmerje med visokostjo in širokostjo.



Slika 1.

To razmerje si najde na razne načine, ki vsi drže do istega smotra. Pravilen osnutek pa nastane le tedaj, če je risar natančno primerjal visokost s širokostjo. Ko je izvršen osnutek, določi posamezne dele v risariji, pri katerih pa je določena glavna uloga vodoravnica in navpičnica; šele sedaj preide h končni izvedbi risarije. Da se pa

*) V februarju l. l. je izročilo nižjeavstrijsko učiteljstvo risanja spomenico visokemu ministrstvu (priobčena v „Zeitschrift für Zeichen- und Kunstunterricht“ Nr. 3. 1904). V nji izraža željo za deloma izpremenjeni učni načrt. Tu navedem iz istega za I razred.

„Risanje elementarnih ornamentalnih slik. Rastlinski motivi v moderni stilizaciji, na podlagi geometriških osnovnih oblik. Sistematična uvedba v delo z barvami. Prehod v risanje zboknjenih naravnih oblik.“

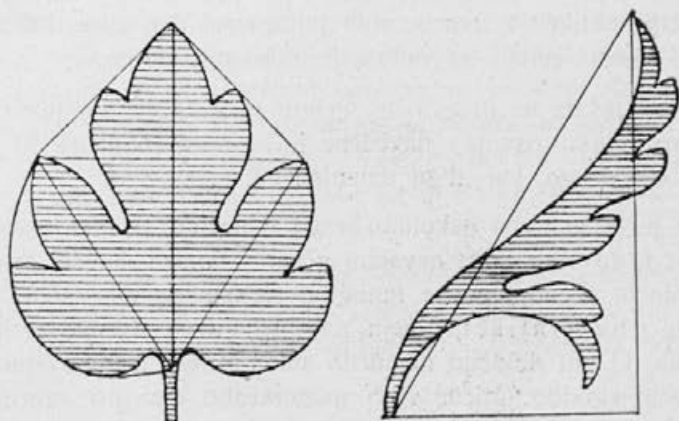
V svoji razpravi se držim srednje poti.

tudi sedaj ne utihotapi kak pogrešek v podrobnem razmerju v risarijo, pa s hvalevredno pomočjo uporablja trikote.



Slika 2.

Ko so učenci popolnoma trdni v določevanju razmerja med visokostjo in širokostjo ter v fiksiranju raznih točk, potem jim pač več ni težavno izvršiti korektne risarije v konturah. Samoobsebi je umevno, da jih moramo izobraziti v dobrem oblikoslovju, ako hočemo, da izvrše dano jim nalogo v našo zadovoljnost. Kako jim pa moremo ucepiti to zmožnost? Visokost in širokost sta dolgostni veličini. Ako je tedaj človek zmožen primerjati dve črti med seboj, ako je zmožen čutiti, če je in za koliko je ena daljša ali krajša od druge, je potem tudi zmožen, da izpozna razmerje med visokostjo (dolgostjo) in širokostjo vsakega predmeta. Ko so učenci določili visokost in širokost oblike predmetove, nadaljujejo delo s pomočjo vodoravnih in navpičnih; posamezne točke pa poiščejo z že omenjeno uporabo trikota, kakor je razvidno iz slike 3 in kakor bomo imeli pozneje priliko, da si to natančneje ogledamo.



Slika 3.

Z vztrajnim risanjem se priuče učenci voditi svinčnik (čopič), vleči premice in krivulje. To slednje ne pripomore ravno malo k izvedbi lepo izdelane risarije.

Navedem naj nekaj točk, ki se naj bi po njih ravnali vsi učitelji risanja in ki jim zagotove uspešen pouk.

1.) Učimo učence tako dolgo neprenehoma izpoznavati in risati vodoravnice in navpičnice, da si jih popolnoma prisvoje. Takoj sedaj že pripomnim, da nikdar ne dosežemo te gotovosti, ako dajemo risati le premnogo enakih črt. Ker postanejo take vaje prekmalu otrokom dolgočasne, izkušajo kolikor mogoče hitro izvršiti neprijetne jim naloge, in tako se pripeti le prerado, da napravijo zadnje črte slabeje kakor prve; ne nauče se pri tem ničesar.

2.) Usposobiti moramo učence, da izpoznavajo razmerja dveh ali več črt ali ploskev. Te zmožnosti jim najlažje pridobimo potom razdelitve premic in prenašanja posameznih takih delov na črte, ki se nahajajo v drugačni leži kakor ona, ki je bila razdeljena.

3.) Učence moramo privaditi, da ne znajo trikotov samo natančno pre-risati v poljubni obliki, temveč da jih znajo tudi uporabljati pri sestavljanju raznih slik ter da znajo tudi že prisvojeno zmožnost izkoristiti.

4.) Učence moramo naučiti risati lažje in težje oblike s krivuljami vsaj toliko, da morejo risarije izvršiti v lepih in pravilnih potezah.

5. Vrhutega moramo v učencih zbudati in vzgojevati čut za lepoto in obliko; to pa dosežemo s tem, da jim dajemo neprenehoma v naloge le take oblike, ki tvorijo njih posamezni deli zase, kakortudi na organiški sestavi celoto ter zadoščajo zakonom lepote.

Umevno je, da ne obseza teh petero točk vsega, kar moramo upoštevati pri pouku risanja; navedene točke so le podlaga, ki se nanjo naslanja vse drugo, kar ni tu omenjenega.

Izreči je le še treba nekoliko besed o načinu risanja s svinčnikom (ogljem i. t. d.) Ako hoče nevajeni učenec zarisati daljšo premico, si mora določiti njeno smer z mnogimi točkami na tak način: Najprvo naj zariše obe krajišči, potem naj med tema dvema zaznamenuje nekaj točk, ki mu določijo natančno smer in ležo nameravane premice. Ko se je to zgodilo, prične vleči nameravano črto pri zgornjem krajišču ali, kako je bolj vodoravna leža, ob levem krajišču ter vleče v smeri proti bližnji točki tako dolgo, dokler mu to dovoljuje roka; ko ne more več vleči, odtegne nekoliko roko, ponovi z njo v zraku zadnje zarisani del črte, prične zopet nadaljevati pri oni točki, kjer je odstavil roko in vleče, dokler mu je zopet mogoče. To se ponavlja tako dolgo, da je končana premica. — Čimveč si učenec pridobi vaje, temmanj si potrebuje zaznamenovati takozvanih „medtočk“; slednjič tudi lahko popolnoma opusti to pomožno sredstvo. Ako učitelj prepusti izvedbo črt učencem samim, kaj radi vlečejo po eniinisti črti, kar pa seveda provzroča jako nečedno risarijo.

O glavni metodi mi je v kratkem povedati to: Način, kako najlažje v I. razredu srednje šole učence priučimo dobrega risanja, se bistveno ne loči od metode v ljudskih šolah. Pozabiti ne smemo, da so učenci v starosti 10 let, ko vstopijo v srednjo šolo; njih naziranje in razumevanje je tedaj vobče še prav otroško. Izključen mora biti tu vsak akademiški pouk, ki bi si sicer z njim učitelj pridobil pri otrokih veliko ugleda, a koristil bi s tako metodo mladini bore malo. V spodnjih razredih srednje šole morabit učitelj v prvi vrsti vzgojitelj, če hoče doseči dobre uspehe; z akademiškim predavanjem, o tem sem prepričan, dožene baš nasprotno. Mlada deca je še prav nežna v teh razredih ter je odvisna od šibke prebave. Ako ji nudimo velike porcije, jih prebava le s težavo; moramo ji tedaj vse fino narezati ter ji podati tečne hrane le v koščkih. Taka hrana ji gotovo hasne. — Te pripombe so se mi zdele umestne, zato da bo sodba o spodaj navedenem izrečena s pravega stališča.

Ker so vse naloge v tem razredu le posamezni deli ornamentov (rastlinskih motivov), je potrebno, da razložimo učencem, kaj je ornament. V ta namen prinesemo s seboj v šolo razne predmete, ki so okrašeni z ornamentami. Kazoč jim predmete z ornamentami, poučimo učence z lahkoto, da ni ornament neobhodno potreben del predmeta, pač pa je glavna naloga ornamenta, da polni prazne ploskve, torej je ornament skozinskoz dekorativnega pomena. Dopovedati jim moramo: Vse, kar služi v olepšavo kakega objekta, imenujemo ornament.

Ornament je lahko naslikan (na vrču) ali vezen (v sukno); lahko je pa tudi izklesan iz kamena ali izrezan iz lesa ali pa tudi narejen iz železa, zlata ali srebra, kratko: ornamente ustvarjamo iz vsakomožne snovi.

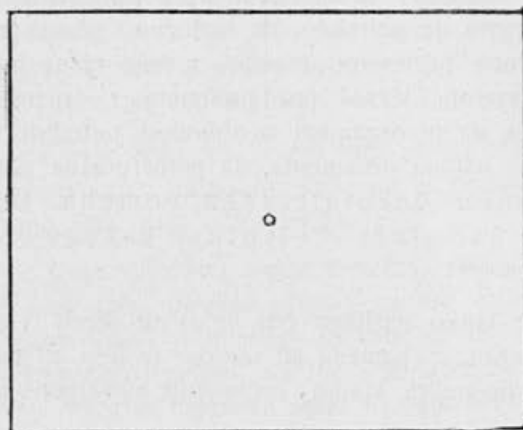
Da pa pouk bolj oživi in ne postane neprebaven mladini in — kar je neobhodno potrebno — da se učenci priučijo tudi geometriškemu oblikoslovju kolikormogoče hitro — kolikor ga rabijo pri prostoročnem risanju — lahko nekoliko predavamo — menjaje s pravim risanjem — prve ure o tem predmetu — na spodaj naznačeni način.

Dosedaj smo pripravljali učence, kako morajo risati in izvrševati risarije, jih posebno opozarjali na to, da morajo posvečati vso pozornost svojemu delu ter natančno izvrševati vse posamezne dele risarije. V naslednjih urah se pa moramo uveriti pri učencih o praktiški uporabi proučenega; naša naloga je tedaj, paziti na to, da tudi to učenci store.

Že pred poukom zarišemo vsako vajo natančno na šolsko tablo.*)

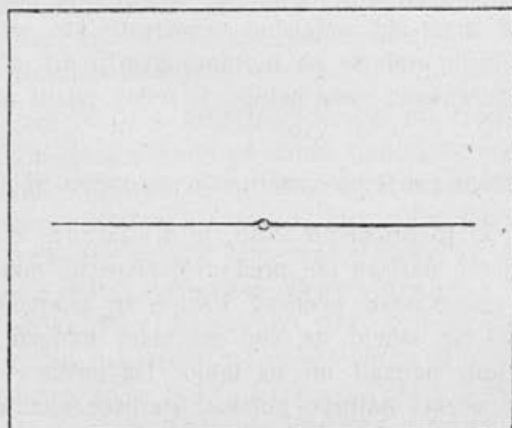
Prva risarija, ki jo pričnemo risati, je kvadrat, ki je pa, kakor že zgoraj omenjeno, narisana (že pred uro) čisto in natančno na tabli ali kartonu. V navzočnosti učencev rišemo še enkrat točko za točko na tablo. Učenci ne smejo ne več ne manj narisati, ampak samo toliko, kolikor smo narisali mi na tablo. Da nastane bodoča risarija na sredi, morajo učenci najprvo poiskati središče risalnega papirja; to velja za vse vaje. V to svrhu si mislimo med obema paroma nasproti si ležečih kotov potegnjene niti ali tudi črte; kjer se sečeta ti dve, zarišemo prav nalahno točko, ki nam tvori središče.

*) Iz praktiškega stališča je svetovati, da si naredi učitelj kolikormožno velike table iz kartona (trdega papirja) ter na vsako nariše eno vajo z risalnim ogljem. Take risarije fiksira s tekočino, ki si jo lahko napravi sam, ako raztopi beli šelak v 90% nem špirtu. Risarijo obesi vselej pred dotično uro na tablo; tako napravljene risarije mu lahko služijo mnogo let.



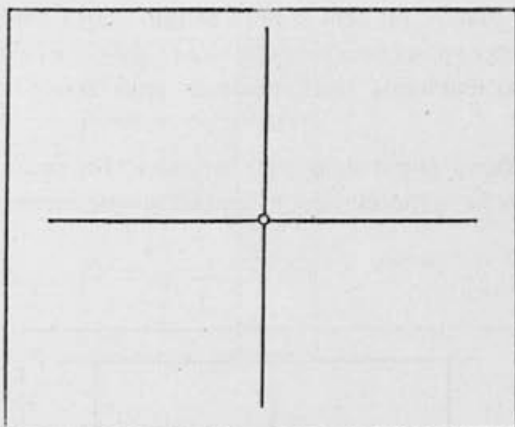
Slika 4.

Skozi to točko zarišejo vodoravnico, kakor smo se že učili. Svinčnik držijo nalahno in tako, da je njegova ost precej daleč oddaljena od prstov.



Slika 5.

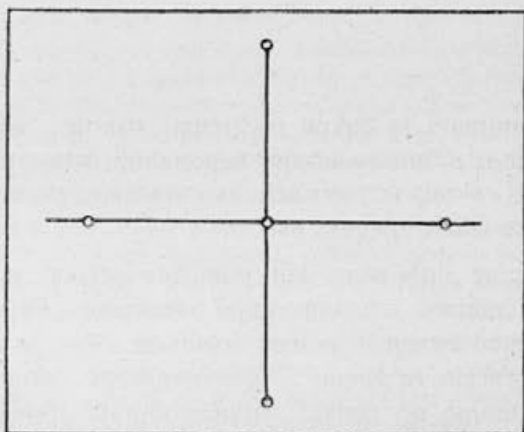
Ko so zarisali to, preidejo na enak način k risanju srednje navpičnice. Učence neprenehoma opozarjamo na to, da naj drže svinčnik prav nalahno, ravnotako nalahno naj vlečejo z njim; telo morajo držati pokonci ter risati z iztegnjeno roko.



Slika 6.

Ko je vtoliko dovršena risarija, primerjamo z učenci, če sta vodoravnica in navpičnica navpični med seboj.

Po dobro pregledani korekturi nadaljujejo delo. Sedaj določijo točke na obeh premicah, enako oddaljene od središča. Od zgornjega roba vzamejo za kaka dva prsta oddaljenosti, premerijo s prostim očesom razdaljo na navpičnici od središča do tako dobljene točke; to razdaljo zarišejo — zopet s prostim očesom — natančno na ostale tri dele od središča na spodaj, na levo in na desno.

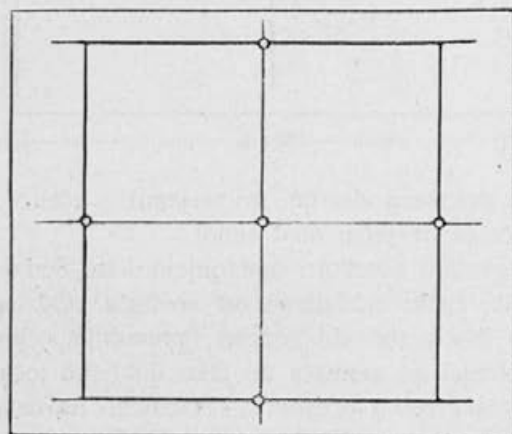


Slika 7.

Posebno strogo pazimo pri tem na to, da nobeden izmed učencev ne prenaša s kakim pripomočkom (s papirjem, z ravnilom, s svinčnikom i. dr.) omenjenih delov premic. Ko primerja učenec, če je narisal enako dolge navpične in vodoravne dele, naj nekoliko na levo, oziroma

na desno nagne glavo; pri tem si prav znatno olajša delo. Na noben način pa ne smejo učenci premikati pri delu risarij, pač pa jih morajo neprenehoma imeti pokonci pred seboj v že navedeni oddaljenosti.

Sedaj pregledamo zopet delo vseh učencev. Ko se to zgodi, vlečejo skozi vse štiri točke vzporednice h glavnima premicama. Te slednje tvorijo kvadrat.

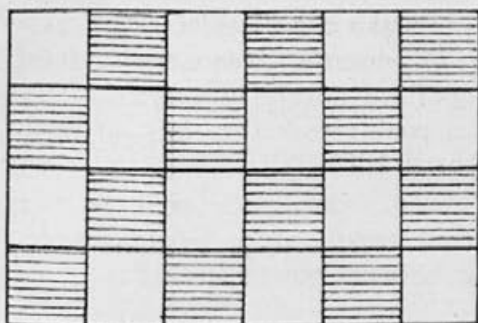


Slika 8.

Tudi sedaj moramo še enkrat pregledati risarije; ako so izvršene v našo zadovoljnost, zбриšejo učenci nepotrebne dele črt; kvadrat sam pa prevlečejo še enkrat, in sicer nekoliko močneje; pri tem risanju drže svinčnik nekoliko bližje njegovi osti.

Kvadrat nam ne služi samo kot pomožna oblika, temveč ga tudi prav mnogokrat rabimo kot samostojni ornament. Pojasniti moramo tedaj učencem med risanjem pomen kvadrata. Kaj je vobče četverokot, je sedaj učencem že znano iz geometriškega oblikoslovja; lahko se torej nanj opiramo pri razlagi. Proučiti morajo učenci, da je kvadrat četverokot z enakodolnimi stranicami in enakovelikimi koti; ti koti so pravi koti. Združujoči se stranici sta druganadrugi navpik, dve nasproti si ležeči stranici pa medseboj vzporedni.

S pomočjo kvadrata sestavljamo razne lepe ornamente. V cerkvi, v vežah boljših hiš, tudi v kuhinjah vidimo tuintam napravljen tlak, zložen iz raznobarnih kvadratiških kamenitih plošč.



Slika 9.

Mozaik-tlak*);

sestavljen iz temnih in svetlih kamenov.

*) Mozaik je posebne vrste tehnika v upodablajoči umetnosti ter jo prištevamo slikarstvu. Drug zraven drugega sestavljena raznobarna trdna telesa tvorijo te vrste slikarje. V to svrsto uporabljajo kamenčke, plošče iz ilovice, steklene koščke, les, slonovo kost in druge trpežne snovi, po njih snovi tudi nazivljemo mozaik, kakor: kameniti, ilovnati, leseni, slonokoščeni i. t. d. V zadnjem času so tudi napravljali mozaik iz slame, las, peruti od metuljev, cvetic i. dr., kar pa nima umetniške vrednosti.

Strokovnjaki razločujejo pravi mozaik od drugih vložnih del. Pravi mozaik nazivljejo ona dela, pri katerih so vsi posamezni deli cele sestavine enaki po obliki. Motive, pri katerih so njih pozitivni ornamenti izrezani iz plošč ter utisnjeni v druge plošče z istimi negativnimi oblikami, imenujejo vložena dela. Leseni mozaik ne prištevajo navadno k mozaikom, ampak je tehnika zase ter je znana pod italijanskim izrazom „Intarsia“.

Da se natančno seznanimo s to stroko umetnosti, ogledimo si jo nekoliko bliže!

Gotovo je že prav zdavnaj čutil človek potrebo, v svojem bivališču si utrditi tlak — ki je bil prvotno vsekakor iz navadne zemlje ali kvečjemu iz ilovice — s kako boljše maso — majhnimi kameni. Hrepeneč vedno po popolnosti, se kmalu ni več zadovoljil s takim tlakovanjem ter je združil v pravilnosestavljeno vrsto skupaj zmetane svetle in temne kamene, kar je tvorilo najenostavnejši ornament. Nastala je tehnika, ki ji podobno še danes uporabljamo ter jo poznamo pod izrazom „Terazzo“.

Kakor je znano, se je človek tekom časa kulturno vedno in vedno izpopolnjeval. Ni se več zadovoljil s primitivnim stanovanjem, osobito mogočneži so čedalje bolj hrepeli ne samo po možni udobnosti, temveč so tudi jako težili po sijaju. Šotori in brunaste kočice so izginili ter se umaknili kamenitim stavbam. V začetku so stavili iz kamena samo svetišča bogovom in hiše kraljem in glavarjem; s tem je bil pa položen temelj novi obrti, ki naj bi se pečala z obdelovanjem kamena. Kamenje, ki so ga doslej zloževali skupaj kakor so ga dobivali, so jeli obdelovati pravokotno, rezali ali žgali so plošče iz skalnatih sten, obdelovali v pravilne oblike, jih uvrščali v ubrane barve ter si z njimi tlakovali hiše pa tudi vloževali v stene svojih stanovanj. Nastal je mozaik iz kamenitih plošč.

V krajih, kjer ni bilo dobiti v zadostni množini kamena, oziroma da je bilo to v zvezi z velikimi težočami, so si ga nadomeščali z žgano zemljo — opeko; skoro gotovo pa je tudi, da so že pred to dobo poznali opeko, ki so jo uporabljali pri zidanju bivališč. Kakor so si torej iz opeke stavili hiše, so si tudi jeli olepšavati tlak in stene v svojem stanovanju z iz ilovice žganimi ploščami. Te plošče so napravljali —

Učitelj skicira, kakor sem že omenil, risbo v navzočnosti učencev. Ker je pa prej nego učenci gotov z vsako črto, uporabi ostali čas v korekturo. Pri tem mora neprenehoma opozarjati učence na snažnost, natančnost i. dr. Ako učitelj potrpežljivo žrtvuje prve ure ter pusti učencem v to potrebni čas, bo imel pouk z vsako uro lažji, in kmalu bo risala večina učencev tako, kakor si želi učitelj.

Upam, da sem v navedenem dovolj pojasnil način pouka. Odslej se šele prične pravo risanje. Učitelj razloži vsako risarijo, preden začnejo risati učenci. Pri tej razlagi se mora posebno ozirati:

- 1.) na osnovno obliko risarije,
- 2.) na nje karakteristiko,
- 3.) na enakost in neenakost posameznih delov medseboj. Pokaže jim tudi ornament, iz katerega je risba posneta, razloži, iz kake snovi je bil narejen ornament, kakega sloga je, omeni njega uporabo in sploh opozori učence na vse, kar bi jih morda zanimalo.

Nadaljne vaje se vrste na ta-le način:

- 1.) Delitev premice na dva enaka dela,
- 2.) delitev premice na tri enake dele,
- 3.) trikot in koti,
- 4.) oblike s krivimi črtami:

mešaje razne zemeljske barve med ilovico — v raznih barvah. Ta novi — mozaik iz ilovnatih plošč — pa ni izpodrinil prvega, kakor bi si kdo mislil, temveč so prav pridno uporabljali vzporedno obe tehniki, da, semtertja jih zapazimo celo združeni. V poznejši dobi vidimo že te ilovnate mozaik preplečene z neko stekleno maso — glazirani mozaiki. Ta glazura je ali prozorna ali barvna. V prvem slučaju dobi plošča gotovi blesk, ne da bi s tem kaj utrpela njena prvotna barva; v drugem slučaju pa dobi z glazuro druge boje, ki so vglavnem: rdeča, modra, zelena, bela ali črna, da, tudi zlato ima svojo ulogo na tem mestu.

Vrhunec v tehniki je pa dosegel ilovnati mozaik, ko so izumili z rudninskimi barvami, ki se, kakor znano, ne izpremene niti v ognju, način slikanja na ilovico (faience — ali majolika-slikanje). Odslej slikajo posamezne plošče z raznobarnimi ornamentami. — Perzijci so v tej tehniki priznani najboljši mojstri.

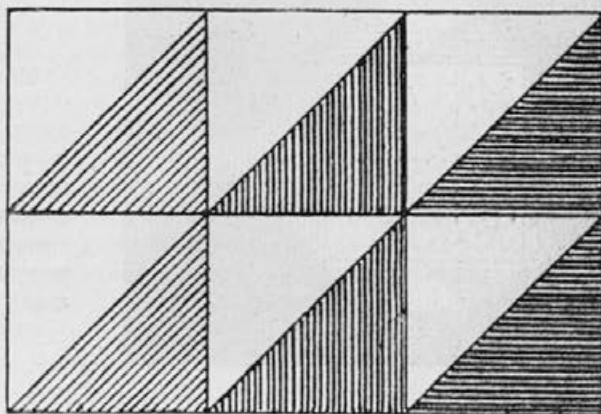
Za kameniti mozaik so uporabljali razne vrste mramorjev, kakor jaspis, porfir, serpentin in tudi polžlahtne kamene. Narejali pa niso iz plošč samo fino poliranih geometriških ornamentov, ampak so jih tudi vezali v najraznovrstnejše oblike; te slednje pa zopet zloževali potem v ornamente ali pa vloževali v druge plošče. V poznejši tehniki pa vidimo že mramor, razkosan v koščke. Ti so različnih barv ter tvorijo sestavljeni cele slike — figuralni mozaik.

Umevno je, da so uporabljali te tehnike tudi v olepševanje mobiljara in pohištva sploh. Seveda so v take svrhe le redkokrat jemali kamenite ali ilovnate plošče, ampak jih nadomeščali z barvano slonovo kostjo, želvovino, školjkovino, lesom i. dr. — Na ta način še dandanes prav radi krase v Orijentu svoje pohištvo.

- a) krog,
 - b) elipsa in jajčasta oblika,
 - c) špirala in polžnica,
- 5.) cvetovne in listne oblike;
- 6.) oblike posod v geometriški narisbi.

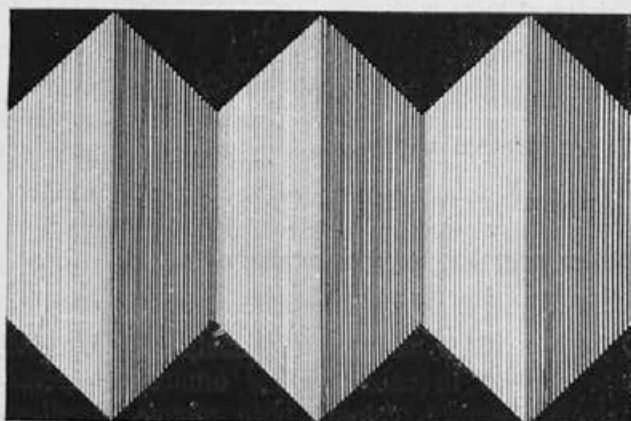
1.) Delitev premice na dva enaka dela.

Tu rišejo učenci nekaj vaj, ki se v njih sestavljajo toliko glede njih oblike kakor njih namena in snovi različni ornamenti. Seveda izbiramo začetkoma lažje, pozneje deloma težje motive. Jemljemo vzorce, določene za tlak, ki so sestavljeni iz modrih, rdečih, zelenih in belih mramornatih plošč. Tak ornament po obliki in snovi imenujemo mozaik — kakor sem že to spredaj pod črto natančneje pojasnil — ter ga štejemo rimsko-bizantinskemu slogu.



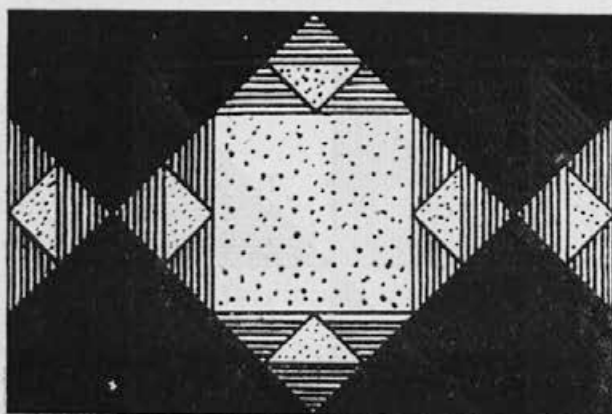
Slika 10.

Slabejši učenci izrišejo samo v črtah, srednji — in to je večina — prevlečejo vse trikotne — razen belih — z lahkim tonom. Boljši učenci pa prevlečejo še razentega vsak drugi trikot s črno barvo ali tušem (krijočo barvo). Najboljši učenci pa izdelajo vso risarijo v originalnih barvah: indigo (prosevajoča barva), angelskordeče in cinoberzeleno (krijoče barve).



Slika 11.

Vzorec, vzet iz ornamenta, ki je sestavljen iz raznobarnih slonokoščnih ploščic ter vdolben v nožni ročaj. Barve: črna, svetli oker in sepija.



Slika 12.

Dragoceni mozaik iz cerkve sv. Cesarija v Rimu; sestavljen iz mramornatih kock, ki so rdeče, modro in rumeno emajlirane^{*)}. Konture vsakega posameznega polja in majhni trikotji so iz belega mramorja.

*) Emajl sam zase je bojasta tvarina, napravljena iz steklovine in kovinskih oksidov. Ako to zmes — emajl — fino stolčemo ter ji prilijemo toliko vode, da ostane še gosta, je pripravljena za emajliranje. Emajliranje je posebne vrste tehnika v slikarski umetnosti ter se vrši potom nanašanja in žganja na kovino, kamen, žgano ilovico ali steklo. Vobče razumemo pod izrazom „emajliranje“ le eno vrsto: na kovino. To ločimo po obliki v 3 glavne oddelke:

1.) Emajliranje s stanicami (imenovano tudi emajliranje z mošnjicami), ki so ga poznali že Egipčani. Od VI. stol. dalje so pridno gojili to umetnost Bizantinci; dandanes se še mnogo pečajo z njo Kitajci, Japonci, Perzijci in Indijci.

2.) Emajliranje z jamicami nahajamo na poznorimskih in keltskih dragocenostih (osobito abecednikih). V Nemčiji, ob Renu — posebno v Kolinu — so uporabljali to tehniko že v XI. stoletju, a v Franciji v 2. polovici XII. stoletja.

3.) Limusinsko (tudi nazivano: slikarsko) emajliranje se je pojavilo v Franciji koncem XV. stoletja.

1.) Emajliranje s stanicami.

Pri tem načinu slikanja tvorijo konture risb navarjene kovinske žice, medprostori pa so izpolnjeni z emajl-barvami. — Kitajci in Japonci slikajo tako osobito vaze iz kovine, porcelana in bele prsti.

Sorodno tej vrsti emajliranja je žično emajliranje, ki se je pojavilo v XVII. stoletju v Moskvi ter ga še dandanes pridno goje ondi in v Petrogradu. Pri tej tehniki prevlečejo ozadje stanic prav tanko z emajlovo zmesjo, tako da učinkuje vzboknjeno, navarjeno žično omrežje. — Tudi Ogrji so se oprijeli z vneto tehniko.

2.) Emajliranje z jamicami.

Tu se udolbe ali tudi vtisne risba v kovinsko ploščo. V figuralnih slikah opazimo prav pogosto, da pridrže podobe ploskvino površino, medtem ko je izpolnjeno vse drugo ozadje (ornamenti i. dr.) z emajl-barvami.

Večkrat se nahaja tudi združeno emajliranje s stanicami z onim z jamicami.

3.) Limusinsko (slikarsko) emajliranje.

Pri tej tehniki je narejeno vse ozadje s plastjo črnega emajla; čez to plast je nanešen beli emajl, v katerega so vdolbene konture in sence.

*

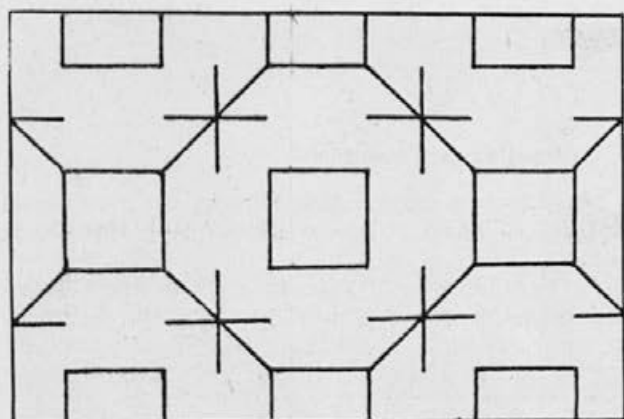
V poznejši dobi zapazimo kolorirane slike s prosevajočimi (prozornimi) kovinskimi barvami, in sicer: sivo v sivem.

V XVII. stol. so izumili tehniko, ki je sorodna slikanju na porcelan, s posteklenjenimi barvami na belem emajl-ozadju. To slednje so s posebno ljubeznijo gojili do začetka XIX. stol. ter uporabljali pri slikanju dragotin, medaljonov, ur, doz i. dr. Medaljoni in doze so slikani s takim emajlom v miniaturni izvedbi — slikanje na doze. Takih del imamo še mnogo ohranjenih, in baš sedaj jih prav pridno zbirajo. — Te vrste tehniko nazivljemo „zlatarski emajl“.

V Italiji so izumili v XIV. stoletju nov način emajliranja; prevlekli so v zlato vdolbene risbe popolnoma s prozornim emajlom. Pozneje, v XVI. stoletju, so pa izumili tehniko v emajliranju z zlatimi ornamenti; to slednje imenujemo „beneški emajl“. Z vsestranskim napredkom umetne obrti je postalo emajl-slikanje prav ugodno učinkujoča vezna tvorba raznih tehnik ter ni baš malo pripomoglo k njih lepemu uspehu.

Na lončevino so slikali z emajl-barvami že Asirci in Egipčani. — Perzijci in Arabci so prav radi emajlirali rune (z upodobljenimi mladimi košutami) in prstene posode. To fabrikacijo so dobili od teh Španci, od katerih je bila pa zanešena čez Majorko (od tod ime „majolika“) v Italijo.

Luca della Robbia, očeta in ustanovitelja florentinske umetniške rodovine (rojenega v XIV. stoletju), poznamo kot najslavnejšega podobarja te vrste. Glavna njegova dela krasijo cerkve toskanske; njih karakteristika je mirno, plastiško upodabljanje, predvsem pa izrazita enostavnost. Od njega ustvarjeni festoni (upodobljeni s trakovi zvezani različni sadeži) se odlikujejo po opaliziranem mlečno-belem emajlu. Festoni so navadno



Slika 13.

Ta risba je posneta po nekem perzijskem rokopisu*). Na rdečem ozadju je risan beli ornament.

obrobljeni s takšnimi vezmi, kakršne opazimo pri motivu samem. — Po njegovi smrti je nadaljeval to umetnost njegov vnuk Andrea in za tem otroci slednjega. Ti so vzgojili lepo število učencev.

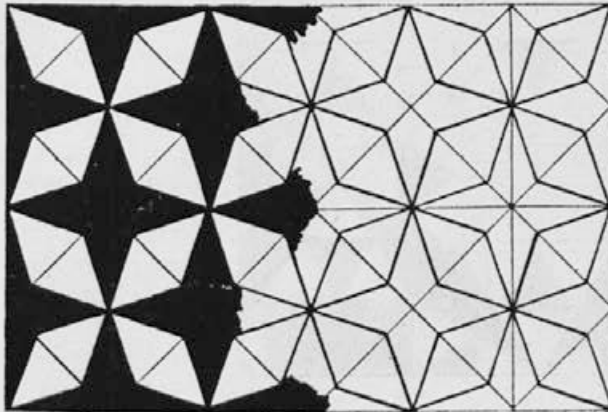
Na Francoskem je uvedel Bernard de Palissy (umrl l. 1590.) — eden najzaslužnejših umetnikov na polju francoske keramike — posode z reliefi. Fayençe Palissyjeve so povsem čistosvoje in originalne; njegovi ornamenti niso ploskveno slikanje, ampak so s polnim bleskom barvani reliefi, med katere so upletene podobe iz zgodovine in mitologije. Vladajoče barve njegovih ornamentov so: modra, rumena in siva. Na Palissyjevih delih zapazimo dalje prirodnozgodovinske objekte, ki predstavljajo večinoma živali. Te so narejene s posebno skrbjo toliko v obliki kakor v barvi.

Emajl-barve uporabljamo tudi pri slikanju steklenih posod in šip. To slednje imenujemo „slikanje na steklo“.

*) Navada rokopise olepšavati z risarijami ali slikarijami je prastara ter je znana pod imenom „manuskriptno slikarstvo“. Že takozvane mrtvaške knjige starih Egipčanov, oni „papiirus-zvitki“, ki so jih Egipčani svojim rajnkim polagali v krsto, so imeli slične risarije ali slikarije. Služile so v tolmačenje in olepšanje teksta. Tudi Grki in Rimljani so radi opremljali rokopise z risarijami. Vendar, kar smo prejeli od njih iz te stroke, ne napravlja na nas posebno ugodnega umetniškega vtiska.

Na mnogovišji stopnji so vsekakor bizantinski umetniki tako v tehniškem kakor v umetniškem oziru. Bizantinski rokopisi so okrašeni z ornamenti, vendar so ti še le posledica perzijskega vpliva na grško-rimsko umetnost. Ta nova, oblik bogata, v barvah krasna ornamentika je bila v podlago skoro izključno vsem poznejšim takozvanim „miniatur-slikarjem“ v zahodnih deželah.

V romanski dobi je cvetela posebno v Nemčiji, kjer se je pod vplivom bizantinskih umetnikov in umetniških motivov in izdelkov razvila ta umetnost v svoj lastni slog. S pomnoževanjem samostanov se je tudi miniaturno slikarstvo razvijalo čedaljebolj ter srečno prebilo vse izpremembe takrat vladajočega gotiškega sloga. Dasi je ta umetnost mnogo trpela z iznajdbo tiskarstva in potem oblikoreza — lesoreza in bakroreza — vendar ni bila niti sedaj popolnoma pozabljena. Tudi v času renaissance so nastala



Slika 14.

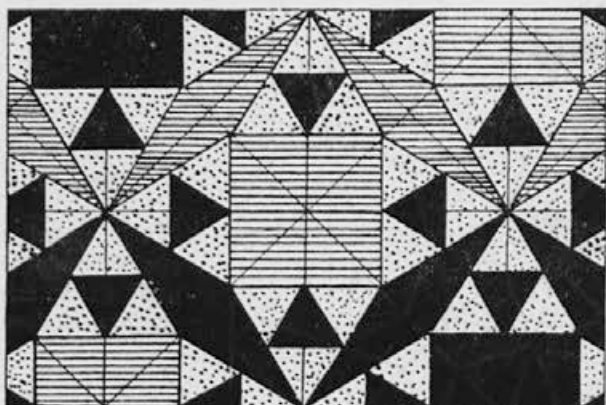
Mozaik, sestavljen iz glaziranih, ilovnatih plošč. Barve: modro in belo. Moderno.

prav izborna dela na tem polju, izvršena večina od lajikov. Vedeti moramo, da že v XIII. stoletju niso bili več samo samostanski menihi, ki so se pečali s to umetnostjo, ampak se je mnogo zanimal zanjo tudi zunanji svet. Jako napredujoča in se izboljšujoča tehnika v tiskarstvu je čedaljebolj izpodrivala prostoročno pisanje in slikanje knjig. Miniatur-slikarjem ni preostajalo tedaj nič drugega, kakor da so pričeli izvrševati prav majhne sličice na pergament in slonovo kost, to je ono slikanje, ki ga dandanes razumevamo pod navadnim miniatur-slikanjem. Z iznajdbo fotografije je slednjič začelo propadati tudi to zadnje slikarstvo, in dandanes ga uporabljamo kvečjemu še semtertja v izvrševanje diplom.

Tudi v Orijentu najdemo umetnike, ki so se pečali s slikanjem knjig. Ti mojstri so mnogo boljši od svojih kolegov na zahodu ter — kakor sem že omenil — so prav mogočno vplivali na te vrste umetnost drugih narodov. Perzijci in Indijci so se pospeli do popolne dovršenosti v figuralnem slikarstvu. Ko so si Arabci osvojili Orijent, so hitro uvedli Muhamedov nauk. Ker pa verski predpisi tega nauka prepovedujejo upodabljanje živih bitij, so bili primorani ti umetniki-figuraliki se popolnoma posvetiti ornamentiki. Nastali so raznovrstni, krasni ornamenti, nedosežna mojstrska dela, s katerimi so olepšavali najsvetejšo jim knjigo — koran — pa tudi druge važne knjige svetne vsebine.

Barve, ki so jih v to uporabljali, so bile vodene ter vglavnem krijoče.

Ime „miniatur“ je izvedeno iz besedice „minium“. S tem so zaznamovali Rimljani razne rdeče barve, osobito meninge. S to barvo so navadno narejali začetne črke ali pa tudi prve vrste ene strani. Tudi v ilustracijah so radi risali s to barvo pri figuraliki nagoto; obleko in drugo so izvlekli s črnim. Ker je bil prav mnogokrat obenem pisec in ilustrator knjige, so prvotno imenovali „miniator“ vsakega te vrste umetnika. Ime je končno ostalo izključno slikarju knjige. Z besedico „minus“ ni tedaj naš izraz v nobeni zvezi, kar prav pogosto napačno razumevajo. Prav mnogo je miniaturnih slikarjev, ki niso majhne. Dobijo se evangeliji in cerkvene knjige, ki so po 1 m visoke! Listi nekega korana, ki je opremljen s krasnimi slikami ter se nahaja v neki knjižnici v Parizu, so po 1 m visoki in 50 cm široki! Šele, ko so začeli slikati na slonovo kost, so bili prisiljeni izvrševati slikarije v manjšem merilu.



Slika 15.

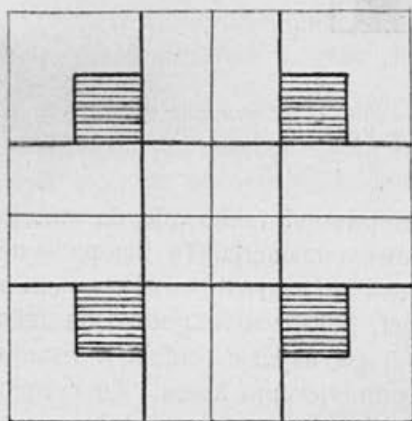
Mozaiki iz katedrale v
Monrealu pri Palermi.
Barve: rdeče, črno in
zlato.

2.) Delitev premice na tri enake dele.

Z ravnokar izvršenimi vajami so se učenci toliko privadili meriti s prostim očesom, da morejo natančno določiti, če sta enako dolgi dve premici, nahajajoči se v katerikoli leži. Namen prihodnjih vaj pa je, da se še bolj utrdijo učenci v merjenju s prostim očesom. Zadovoljiti se ne smejo več samo s tem, pač pa se morajo tudi navaditi določevati, za koliko je ena premica daljša ali krajša od druge. Ni pa potrebno, da bi morali ta razloček določevati absolutno, t. j. da bi morali natančno presoditi, če je ena premica za $\frac{1}{6}$ ali $\frac{1}{6}$ daljša od druge. Dober risar določi takoj z vso gotovostjo, ne da bi dolgo presojal, ali je razloček med dvema premicama za $\frac{1}{6}$ ali $\frac{1}{7}$ daljši ali krajši. On presoja velikostne razločke popolnoma tako, kakor čuti dober goslar pri godbi, za koliko je ena struna višje ali nižje napeta, dasi morda ne ve natančno, ali tvori razloček $\frac{1}{4}$ ali $\frac{1}{5}$ glasu. Da si tedaj učenec popolnoma zostril oko, mora risati oblike, pri katerih je siljen premice v raznih ležah deliti na tri enake dele. Ker mora najti s prostim očesom $\frac{1}{3}$ od dane premice, je primoran primerjati neenaka dela medseboj. Z dosežanji vajami se je naučil razpolavljati premico, jo deliti na 4, 8... enakih delov, tu se pa vadi isto v $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{6}$... razkrojiti. To mu popolnoma zadošča v presojo raznih daljic.

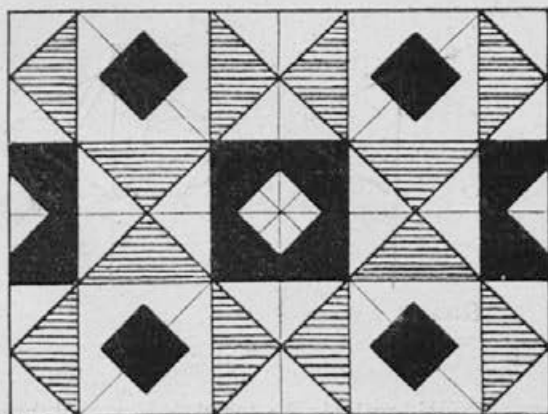
Učitelj razdeli v začetku teh vaj s sodelovanjem učencev najprvo vodoravnico, potem pa navpičnico v tri enake dele. Prvo določi sam na daljici s prostim očesom tretjino; potem pozove učence, naj presojo, v koliko je tretjina pravilno določena. Ti bodo sicer — kakor

navadno pri takih vajah — jako različno sodili, a vendar bo zapazil učitelj v zadovoljnost in veselje, da je večina učencev pogodila pravo. Nato razpolovi učitelj daljši del daljice; ako so tako najdeni deli enaki medseboj, je bila tretjina pravilno določena, ako ne, se mora seveda ponovno vršiti korektura in to s pomočjo učencev. Sedaj razumejo učenci, kako se razdeli daljica na tri enake dele; preidejo torej lahko takoj k risanju oblik, pri katerih morajo uporabljati to, kar so se baš naučili. Nekaj vaj jih popolnoma utrdi v proučenem.



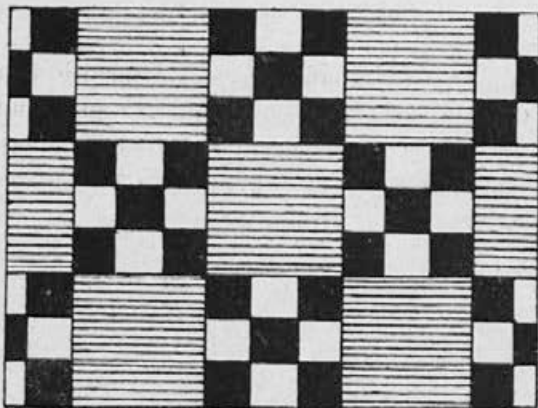
Slika 16.

Zlati križ, sestavljen iz petih belih izbočenih kamenov in majhnih, barvnih kamenčkov. Rusko delo.



Slika 17.

Mozaik iz Pompej; sestavljen iz modrih, rumenih in belih kamenčkov.

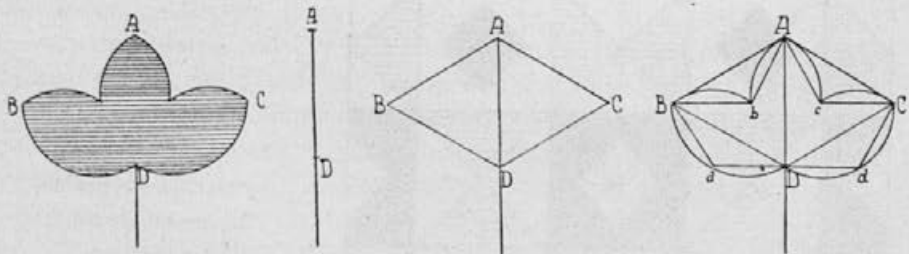


Slika 18.

Leseni mozaik. Motiv se nahaja na vratih sv. Anasztazije v Veroni; XV. stol. Barve: črno, svetli oker in sepija.

3.) Trikotni in koti.

Z dosedanjim risanjem so si učenci pridobili toliko vaje, da morejo natančno določevati dolgotna in širokostna razmerja. To jim pa še ne zadošča, da bi mogli samostojno risati pravilne konture vseh oblik; pridobiti si morajo še zmožnost, določevati z gotovostjo ležo vsake točke v risanem motivu. To si pa najlažje pridobe v risanju raznovrstnih trikotov in istočasno v primerjevanju kotov. Ko morejo poljubni trikot natančno prarisati, so tudi zmožni določiti ležo vsake točke v objektu, kakor hitro sta jim znani le njega dve točki. V pojasnilo vzemimo narisani list.



Slika 19.

Os listova je vertikalna. Učenci zarišejo to ter določijo tudi brez truda razdaljo točk A—D; poiskati morajo le še točki B in C. Tudi to jim ne bo delalo težkoče, ako si mislijo te dve točki kot vrhe kotov

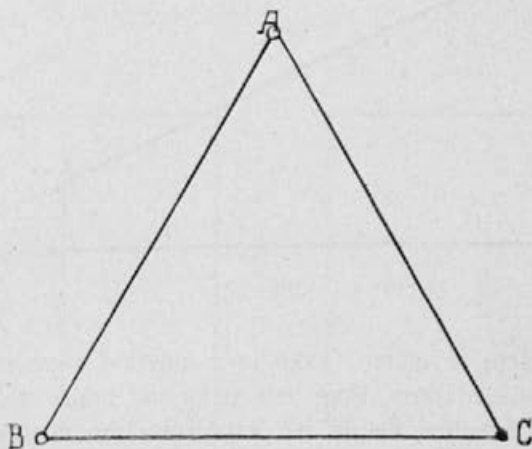
dveh trikotov, ki je njih skupna osnovnica navpičnica AD. Na ta način — namreč potom trikotov — si določijo tudi ostale listove točke.

Doslej smo se prepričali, da so vodoravnice in navpičnice jako važne kot pomožnice; še bolj nam pa služijo pri določevanju raznih točk, ki se nahajajo nad ali pod vodoravnico (na levi ali desni od navpičnice). Učitelj naj tedaj neprenehoma opozarja učence na uporabo teh premic.

Iz navedenega primera je razvidno, kako dobro služi risarju trikot pri njegovem delu. Saj pa tudi uporabljajo — vede ali nevede — skoro vsi pravi risarji to metodo.

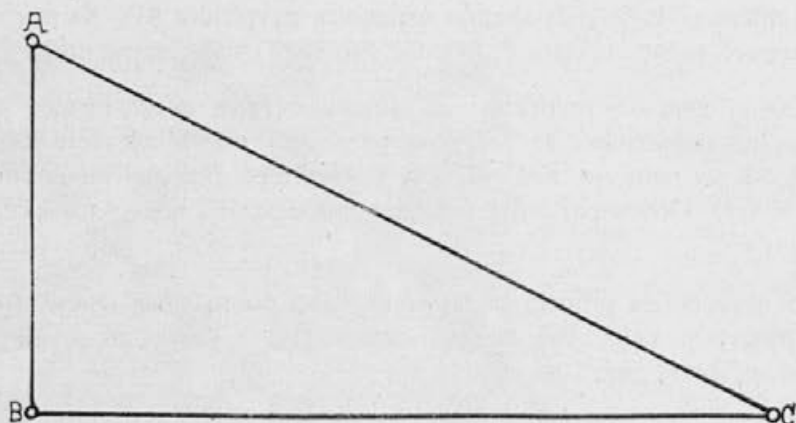
S temi vrsticami, upam, sem dovolj podprl vrednost trikota in lahko preidemo takoj k njega metodi.

Položimo dva koščka krede A in B na tla, pozovemo enega izmed učencev, da položi tretji košček krede C na tla tako, da je enakooddaljen od A in B ter obenem za toliko, kolikor je A od B. Vsak izmed treh koščkov nam predstavlja en vogal enakostranega trikota. Prepričamo se kmalu, da je pozvani učenec takoj precej natančno rešil nalogo; že po nekoliko vajah pa zapazimo v svoje zadoščenje, kako je zadel natančnost z vso gotovostjo.



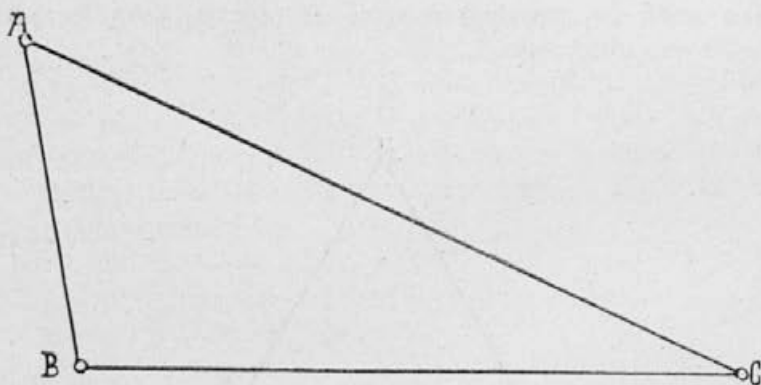
Slika 20.

Precej težavneje bo rešil isti učenec nalogo pravokotnega trikota, pri katerem je ena kateta za polovico krajša od druge.



Slika 21.

Ako pa zahtevamo od dotičnega učenca, da naj položi vse tri koščke tako, da nastane raznostrani trikot, in sicer tako, da sta njegovi dve stranici v razmerju kakor n. pr. $1 : 2\frac{1}{2}$, se nam bo že po nekaj poskusih kratko odrezal: „Tega ne znam in ne morem!“



Slika 22.

Iz teh izkušenj se učimo, kako in v katerem redu moramo učence učiti raznih oblik trikotov. Prve vaje tedaj naj bodo motivi, sestavljeni iz enakostranih trikotov. Že pri teh vajah moramo učence opozarjati na one pravokotne trikote, ki nastanejo v enakostranih trikotih, ako določimo njih visokosti. Za temi pridejo oni motivi, v katerih se nam enokraki trikotni reprezentujejo kot glavna podlaga. Tudi tu zahtevajo v največjih slučajih razni motivi, da zarišemo v trikotu visokost na osnovnico, ki zopet razdeli trikot v dva pravokotna trikota. Ker so pa enokraki trikotni s prav različnimi visokostmi, je primoran učenec izpoznavati

ter se vaditi risati pravokotne trikotne v različnem razmerju glede na njihove stranice; s tem si pa pridobiva čut za razne oblike te vrste. Počasi preidemo k najtežji obliki, t. j. k raznostranim trikotom. Iz previdnosti pa izbiramo le malo motivov z raznostranimi trikotni, ker bi s takimi vajami navzlic žrtvovanju mnogega časa dosegli le malo uspehov. Učence učimo torej o tem le „mimogrede“. Vadimo jih pa zato pridneje v motivih, kjer igrajo koti kot taki glavno ulogo.

S temi vajami ne usposobljamo učencev samo natančno risati poljubne trikote, temveč bodo pozneje s pomočjo takih trikotov lahko določili vsako točko v risanem motivu.

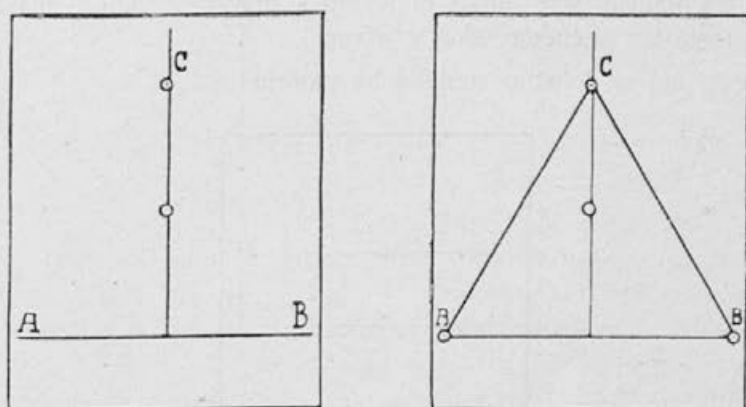
Opiraje se na to, da je vsem učencem že znan enakostrani trikot, pride sedaj nekaj vaj.

Kakor smo napravili pri risanju kvadrata, tako tudi tukaj narišemo že pred poukom kolikormožno veliko enakostrani trikot na šolsko tablo (oziroma obesimo karton).

Preden začnejo risati učenci trikot, se moramo uveriti, v koliko so jim znane lastnosti narisane trikota. Opozorimo jih na njegove posamezne dele: stranice, kote, visokosti in osnovnice.

Sedaj šele prično risati trikotovo obliko. Seveda moramo zopet še enkrat risati trikot v njih navzočnosti in z njih pomočjo na šolsko tablo.

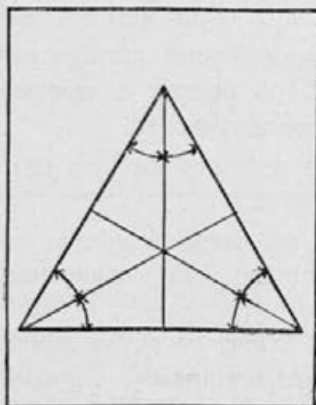
Najprej zarišemo osnovnico ter vlečemo skozi središče risarije navpičnico na osnovnico; na navpičnici določimo tretje krajišče C enakostrane trikota. S pomočjo učencev določimo dalje na osnovnici obe drugi krajišči A in B.



Slika 23.

Ko smo na ta način pravilno zarisali trikot na tablo, nadaljujemo proti učencem: „Znano vam je, da vzamemo lahko vsako stranico tri-

kotovo kot osnovnico, iz česar sklepamo: ker ima trikotnik tri stranice, ima tudi tri visokosti, katerih vsaka mora biti navpična na dotično stranico-osnovnico. Pri enakostranem trikotniku deli vsaka visokost osnovnico na dva enaka dela. Vlecimo tedaj še obe drugi visokosti, da se prepričamo, ali smo pravilno zarisali trikotnik.“

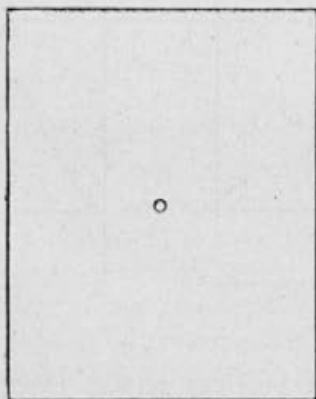


Slika 24.

Pri natančnejšem opazovanju pravilno narisane enakostranega trikotnika se uverimo, da smo razpolovili z vsako visokostjo ne le osnovnico, ampak tudi nasproti osnovnici ležeči kot. Dalje opazimo, da se vse tri visokosti sečejo v eni točki, ki je trikotno središče.

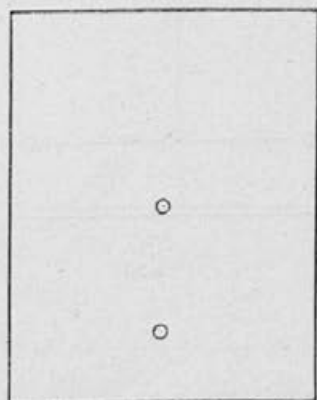
Po tej predvaji šele lahko preidemo k pravemu risanju enakostranega trikotnika ter pričnemo takoj z učenci.

Učenci naj si določijo središče na papirju.



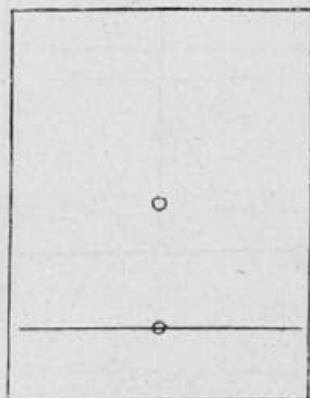
Slika 25.

Ko so napravili to, si določijo (v domnevani navpičnici) spodaj drugo točko. (Kje naj je ta točka, je odvisno od velikosti in oblike papirja; vsak učitelj mora tedaj že pred poukom določiti to točko ter poučiti o tem učence).



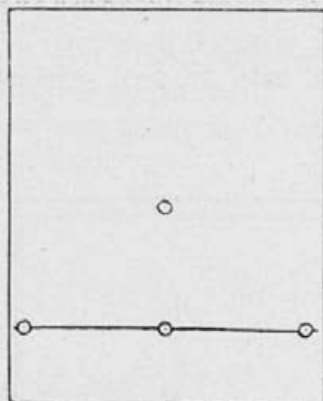
Slika 26.

Ko so določili to drugo točko, vlečejo skozi njo vodoravnico.



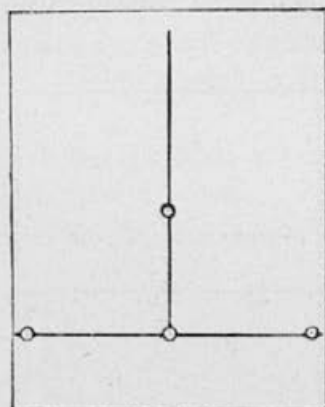
Slika 27.

Na tej vodoravnici napravijo eno točko, ki je n. pr. za dva prsta oddaljena od levega roba. Daljico, ki je nastala s to točko na vodoravnici, prenesejo na desno stran od srednje točke na vodoravnici.



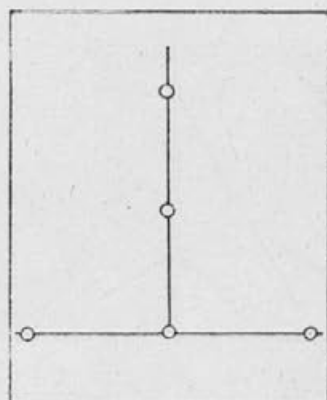
Slika 28.

Na to zarišejo iz srednje točke na vodoravnici navpičnico, ki mora biti zarisana — ako so doslej učenci pravilno risali — skozi središče papirja.



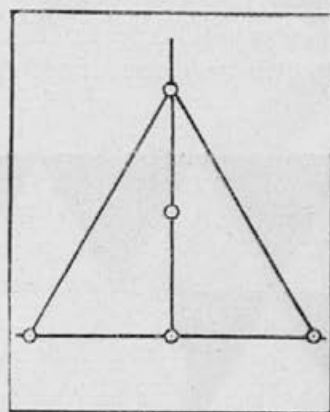
Slika 29.

Sedaj se prične najtežavnejši del naloge: Določiti moramo na ravnokar zarisani navpičnici točko, ki je od obeh, na vodoravnici (levo in desno) ležečih točk enako oddaljena, in sicer enako dolgosti razdalje med obema prvima točkama.



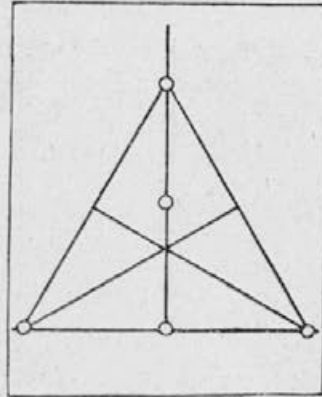
Slika 30.

Če se jim je posrečilo natančno določiti to točko, zvežejo to slednjo potom premic z onima na vodoravnici. Pred seboj imajo enakostrani trikot! Sedaj naj primerjajo, če so med seboj enako dolge vse tri stranice trikotove. To pa dobe najlažje, ako vzamejo menjaje veznici kot osnovnico ter pri tem nagnejo glavo enkrat nekoliko na desno, potem pa zopet na levo; na ta način si vadijo oko, obenem pa poiščejo eventualne napake.



Slika 31.

Eno visokost imamo že v tem trikotu; sedaj vlečemo še ostali dve.

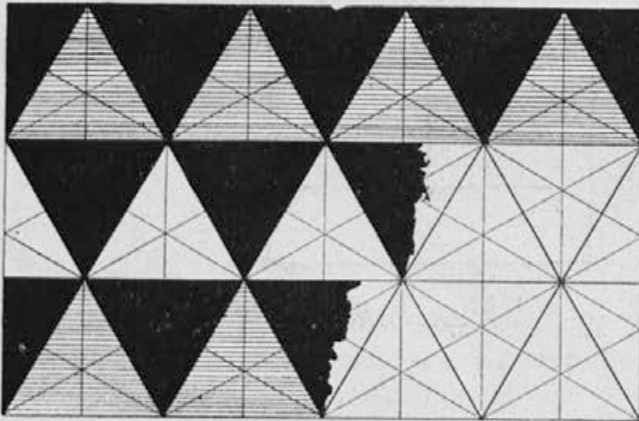


Slika 32.

Ko smo napravili tudi to, pregledamo še enkrat natančno, če je vsaka visokost navpična na svojo osnovnico ter če je vsaka visokost razpolovila svojo osnovnico in sebi pripadajoči kot. Ako smo se uverili o tem v svojo zadovoljnost, smo tudi gotovi s pravilno zarisanim trikotom.

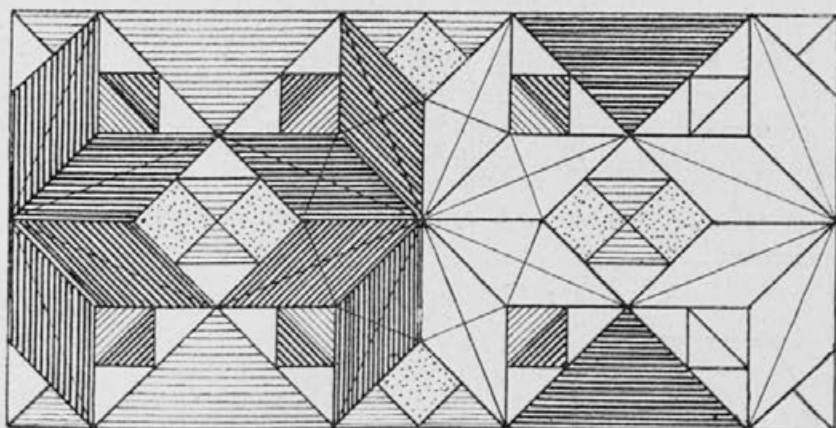
Samoobsebi je umevno, da mora učitelj tudi v teh in naslednjih vajah risati črto za črto na šolsko tablo v navzočnosti učencev. Navzlic temu pa ne sme prepustiti učencev samim sebi in mora posebno paziti na to, da noben ne uporablja kakih pomožnih sredstev (papir i. t. d.) pri določevanju raznih točk. V tem slučaju bi bil zaman ves njegov trud!

Ko so se popolnoma seznanili učenci z obliko enakostranega trikotaja, pridejo vaje v raznih motivih na njegovi podlagi.



Slika 33.

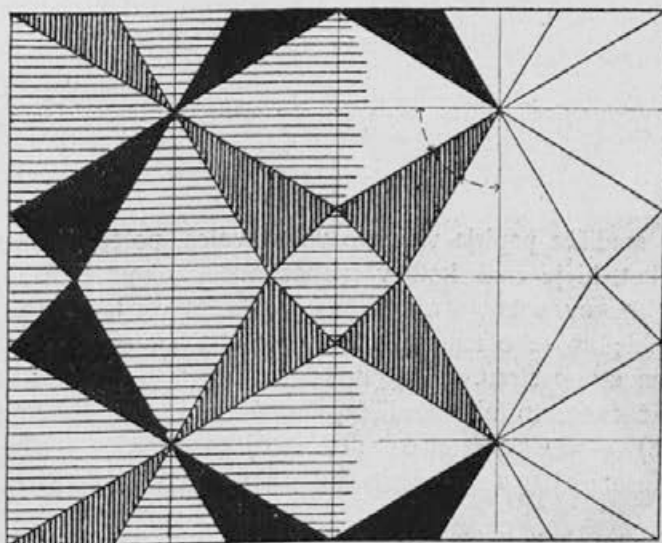
Mozaik-tlak v Pompejeh; sestavljen iz črnih, belih in rumenih kamenitih plošč.



Slika 34.

Mozaik iz katedrale v Monrealu; sestavljen iz rdečih, svetlomodrih, rumenih in pozlačeni plošč.

(Pravilni osmerokot; razlaga v smislu metode, ki je navedena pri trikotu.)

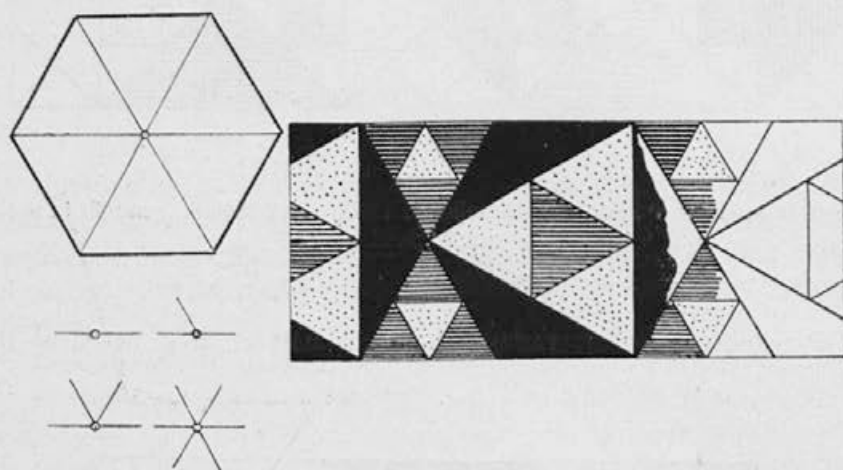


Slika 35.

Tlak. Motiv iz Kaire; sestavljen iz rumenih in črnih mramornatih plošč in rdečih opek.

(Potom srednjih črt zarišemo kvadrat; vsak pravi kot razdelimo na tri enake kote; krake 30° kotov podaljšamo do srednjih kvadratovih črt; sečišča krakov s srednjimi črtami zvežemo s premicami, iz katerih nastane pokonci stoječ kvadrat. Vsaka stranica glavnega kvadrata je obenem osnovnica enega topokoto-enakokrakega trikota. Te slednje zarišemo tudi na zunaj vsaki kvadratovi stranici.)

Kot zaključek teh vaj se še pridružijo motivi s pravnimi šesterkoti in peterkoti.



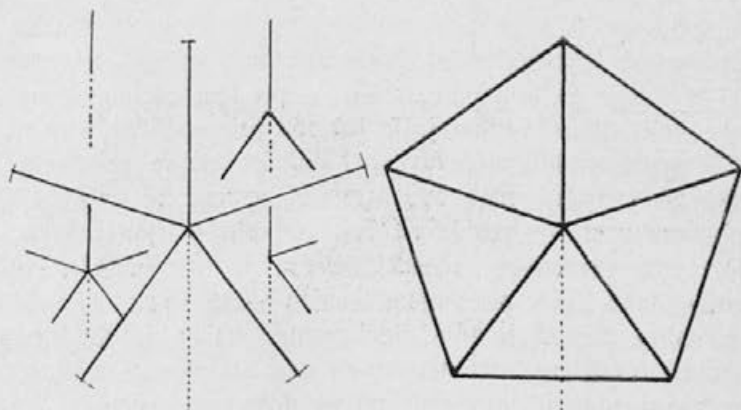
Slika 36.

Mozaik iz Ara Coeli v Rimu; sestavljen iz črnih, rdečih in pozlačenih plošč.

(Skozi središče papirja vlečemo vodoravnico, potem zarišemo v središču en kot, ki je enak kotu v enakostranem trikotu (60°); na to razpolovimo njegov sokot ter primerjamo, če so vsi trije koti medseboj enako veliki; ko se o tem prepričamo, podaljšamo vse tri krake čez središče na drugo stran. Sedaj določimo enako dolgost vsem krakom ter slednjič zvežemo njih krajišča s premicami. Zarisali smo pravilni šestekot.) — Seveda moramo tudi to obliko z učenci prej po znanem načinu dobro predelati na šolski tabli.

Pri risanju pravnega peterkota se učitelj najlažje prepriča pri učencih, v koliko so si pridobili zmožnost pravilno risati kote in primerjati daljice v vsaki leži. Pravilni peterkot zarišemo na tale način: skozi središče papirja zarišemo navpičnico, potem zarišemo s prostim

očesom spodnji kot, razpolovimo enega izmed topih kotov ter primerjamo, če so vsi trije medseboj enaki; ako moramo popravljati, pričnemo korekturo s spodnjim (prvo določenim) kotom. Ko so vsi trije koti enaki, razpolovimo še ostali topi kot, in polni kot je razdeljen na 5 enakih delov! Ostane le še določitev enakih daljic na petih polutrakih od središča. To slednje pač sedaj ne dela nobenih težkoč učencem. — Tudi to vajo mora učitelj s pomočjo učencev tehtno predelati na šolski tabli.

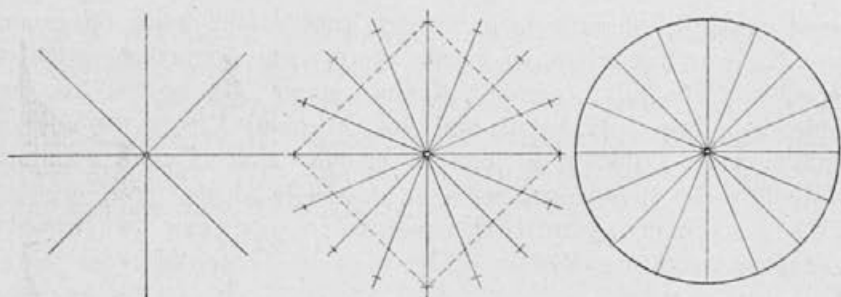


Slika 37.

4.) Krivulje.

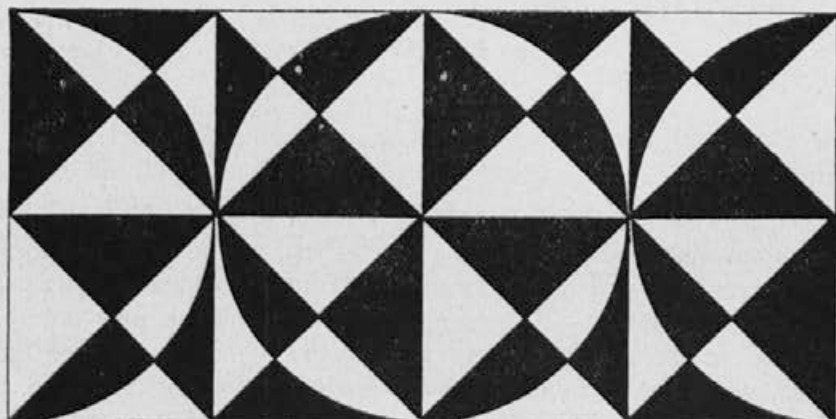
a) Krog.

Najvažnejša in za risanje najlažja krivulja je krog. Sicer so nekateri strokovnjaki-pedagogi mnenja, da se naj prične z vajami jajčaste oblike, vendar — ker ima krog najdoločnejšo obliko — pričenjamo mi s te vrste vajami. — Pri risanju kroga uporabljamo prav dobro to, kar smo se že naučili; s tem je ponovno slabejšim učencem dana prilika, da še enkrat predelajo slabo proučeno tvarino. Sedaj so prisiljeni paziti na to, da je krožnica vedno enako oddaljena od svojega središča in s tem obenem primorani primerjati daljice (polumere) med seboj v različnih ležah.



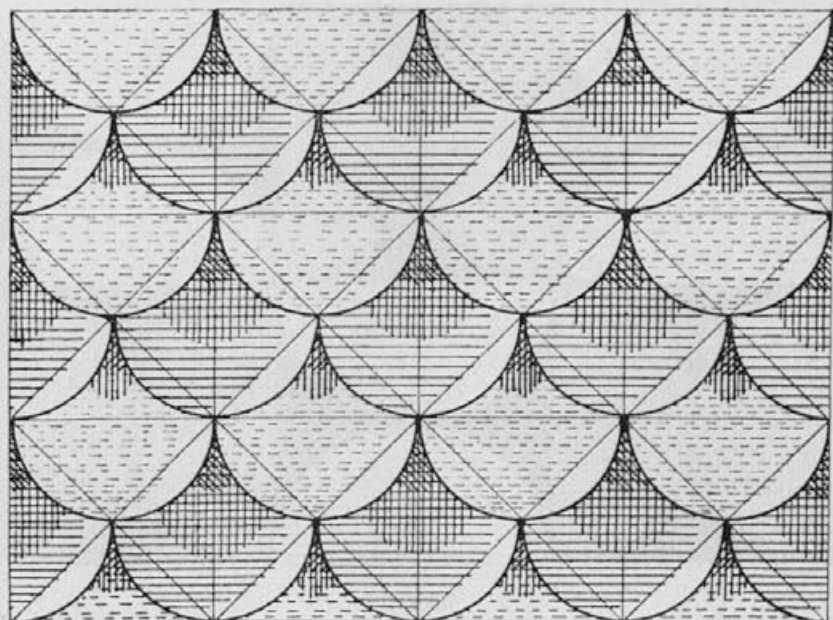
Slika 38.

Učitelj nariše najprvo s pomočjo učencev krog na šolsko tablo. Razvitek njegov je razviden iz zgoraj narisanih slik. — Samonasebi je vseeno, če tvorijo polumeri medseboj — pri tem načinu risanja kroga — enake kote ali ne, vendar je ta metoda priporočljiva, ker se s tem učenci še vedno vadijo razpolavljati kote. Po dobro predelani študiji pričnemo takoj risanje motivov, naslanjajočih se na krog. Učitelj že pred poukom natančno nariše na šolsko tablo (karton!) sliko, ki jo pričnejo sedaj prerisavati učenci. Seveda ni več učitelju potrebno učencem — tako kakor pri prejšnjih vajah — točko za točko še enkrat risati na tablo, temveč samo v škiči naznači način izvedbe kroga. Med poukom naj ostali čas zdržema strogo pazi pri učencih, kako izvršujejo risarije, zakaj tudi tu je glavni pogoj dobremu uspehu — strogo pošteno delo!



Slika 39.

Tlak iz srednjega veka; sestavljen iz rdečih in črnih ilovnatih plošč.



Slika 40.

Ornament, posnet iz kineškega slikanja na porcelan. *) Barve: svetlomodro nalahno v zeleno, rozardeče; vsako rdeče polje je rdeče in temnomodro, vsako svetlomodro polje pa le temnomodro senčeno.

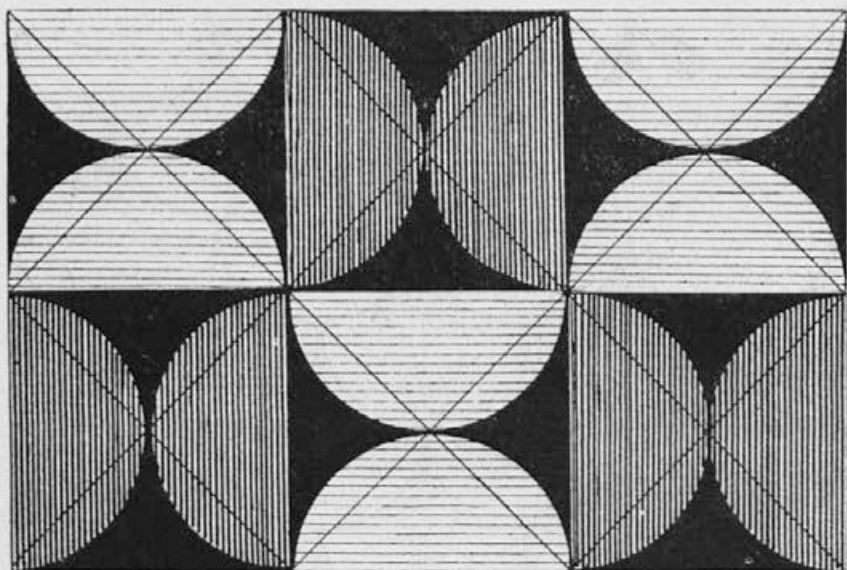
*) Iznajdbo porcelana si prilastujejo Kitajci. Prva poročila o porcelanu čitamo v kitajskih zgodovinskih knjigah dinastije Hang (185. pred Kr. do 87. po Kr.). Portugizi so pa prinesli v začetku XVI. stoletja prvi kitajski porcelan v Evropo.

Ime „porcelan“ smo dobili najbrže tako: Nenavadni blišč, ki ga opazujemo pri porcelanu, najdemo tudi pri eni vrsti polžev (*Cypraea*), ki jih nazivljejo Portugizi zaradi njih posebne oblike „porcella“ (prešiček).

Kitajske posode iz porcelana so bile od začetka jako drage: plačevali so jih z zlatom. Saški knez Avgust II. je dal prvemu pruskemu kralju za 48 kitajskih posod ves dragonski polk! —

Leta 1710. so otvorili v Meißnu prvo evropsko tvornico za porcelan. Navzlic temu, da so jako prikrivali fabrikacijo porcelana, je bila ta skrivnost razmeroma prav kmalu izdana. Že l. 1718. — torej komaj 8 let po otvoritvi prve tvornice — je bila na Dunaju ustanovljena c. kr. tvornica za porcelan, ki se je tudi prav kmalu častno pridružila svoji prednici. Žal, da je pred nekaj leti ta tvornica opustila delo. —

Kako pripravljajo porcelan? Porcelan združuje v sebi dve glavni snovi; te sta kaolin in živec. Tudi glazuro — ki je z njo navadno prevlečen porcelan — pripravljajo iz živca. Kaolin je neraztopljiva masa, živec pa se razdruži v ognju. Potemtakem je porcelan iz majhnih neprozornih belih teles — kaolin, ki so združena in prepojena s stekleno maso — živcem. Sestavine porcelana najprvo stolčejo in zmeljejo, potem v vodi dobro obdelajo ter izpremene v fin prah. Iz tega prahu pripravljajo trdno maso, enako kot pri navadnem lončarstvu. Iz tako pripravljene snovi narejajo posode



Slika 41.

Slikarija, posneta iz nekega rokopisa (srednji vek). Barve: črno, rdeče in modro; med vsakim posameznim poljem so fine črte v zlatu.

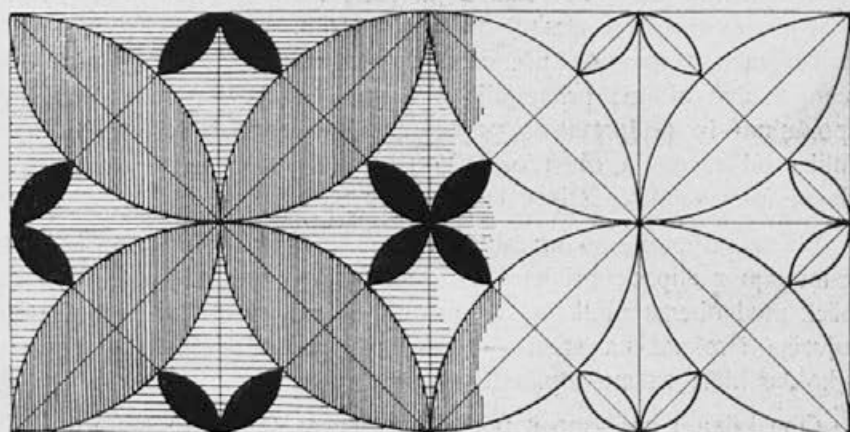
in dr. Ko so posode oblikovane, jih popolnoma posuše ter potem vložijo v zato pripravljeno peč. Pri visoki temperaturi v peči se popolnoma strde; treba jih je sedaj le še glazirati. Glazura je navadna masa (porcelan), ki jo toliko zmešajo z vodo, da se popolnoma zredči. Predmet, ki ga hočemo glazirati, vtaknemo v to tekočino. Ko so predmeti glazirani in zopet dobro posušeni, jih denemo v to pripravljene, nekakim omaram podobne posode. Te posode so napravljene iz posebne ilovice, ki vzdrži tudi najhujšo vročino v ognju. Tako zavarovan predmet denemo sedaj v žgalnico. V tej peči se razbeli porcelan; ko se to zgodi, dobro zapremo peč ter jo pustimo z vsebino vred popolnoma shladiti. Medtem ko traja žganje kakih 18 ur, moramo pa čakati skoro 6 dni, da se peč popolnoma ohladi. Ko je peč ohlajena, jo izpraznimo in blago uredimo po vrednosti.

Slikanje porcelana se lahko vrši na dva načina.

Ako so barve, ki jih uporabljamo v slikanje, dovolj trdne, da vzdrže v hudem ognju, lahko pričnemo s slikanjem posod takoj, ko so dovolj posušene na zraku; za slikanjem pride takoj glaziranje. Slikamo jih torej pod glazuro. Pri tej metodi zadošča enkratno žganje. Te metode pa navadno ne uporabljamo, ker smo tako omejeni na le majhno število barv; zahteva pa tudi ta tehnika jako večje roke v risanju, ker vsaka črta, ki jo napravimo, ostane in je ne moremo popraviti.

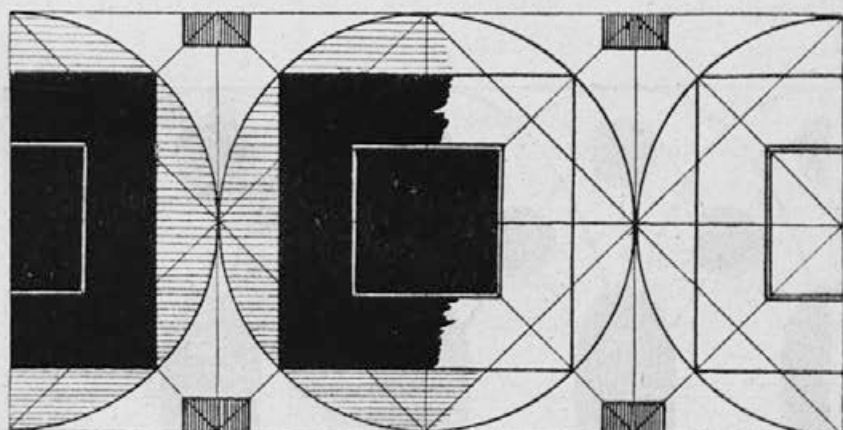
Druga metoda, ki jo uporabljamo skoro izključno pri vseh večjih delih, je slikanje čez glazuro. Ker je tu tehnika mnogo lažja in vsako napako lahko popravimo še pred žganjem brez vsakih ovir, imajo tu vse barve svojo veljavo. Žal le, da je to slikanje manj trpežno kot prvo, zahteva pa tudi večkratno žganje.

Pri obeh načinih slikanja uporabljamo rudninske barve — kovinske okise.



Slika 42.

Ornament, posnet po kitajski slikarji na porcelan; ozadje je belkasto-rumeno, veliki dvokoti so sočnato-zeleni in majhni dvokoti pa rdeči.



Slika 43.

Miniaturnslikanje, posneto iz nekega rokopisa (srednji vek). Barve: zlato, modro, belo in rdeče.

b) Elipsa in jajčasta oblika.

Dasi niti vobče niti v ornamentalnem risanju ni elipsa in tudi ne jajčasta oblika tolikega pomena kakor krog, vendar jih ne smemo popolnoma prezreti. Ne glede na to, da sta obe nadaljevanje vaj v krivuljah, nam služi ta tudi prav pogosto kot osnovne oblike pri risanju

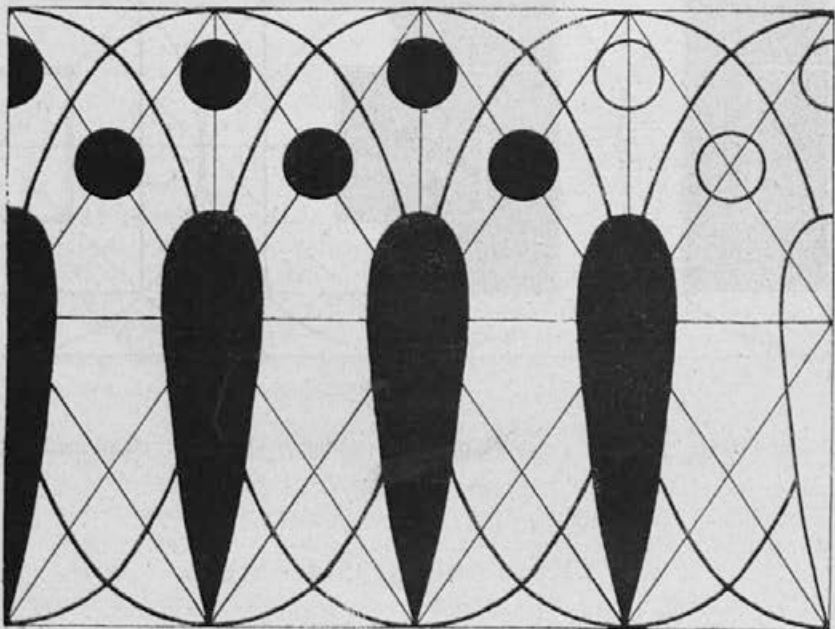
mnogih rastlinskih oblik. Lahko jih tedaj vzamemo kot prav ugodno predvajo za risanje cvetovnih in listnih oblik.

Pri razlagi moramo učence opozoriti na to, v čem se ločita med seboj te dve obliki; primerjati ju moramo tudi s krogom. Pri elipsi opomnimo in podpremo s primerami, da je povsem odvisna njena oblika od razmerja obeh osi. Poučiti moramo učence, da se sečeta glavni osi v središču elipse ter da sta somernici elipse.

Slične pripombe so umestne pri jajčasti obliki. Učenci naj to obliko primerjajo z elipso; pri tem jih posebno opozarjamo na glavni razloček med obema oblikama, ki obstoja v tem, da ni pri jajčasti obliki največja širokost na sredi — kakor pri elipsi — ampak se nahaja nekoliko bliže enemu topičastemu vrhu.

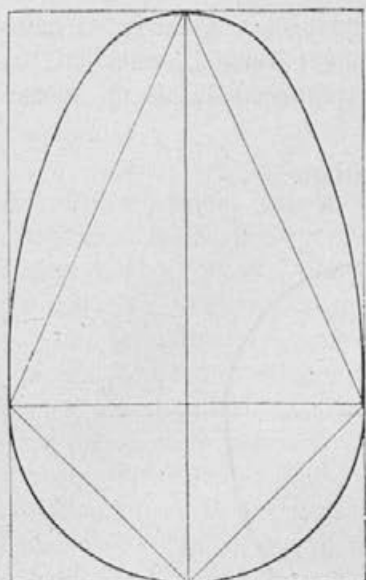
Obe krivulji zarišemo s pomočjo učencev na šolsko tablo.

Kot osnovno obliko za obe obliki vzamemo pravokotnik. Učenci ga zarišejo s prostim očesom, t. j. poiskati morajo sami razmerje med visokostjo in širokostjo. Samoobsebi je umevno, da določijo pravokotnik sedaj prav tako kakor so prej kvadrat: iz središča s pomočjo obeh srednjih črt.



Slika 43.

Ornament, posnet po grški vazi iz ilovice. Barve: črno na rumenem (oker) ozadju.



Slika 45.

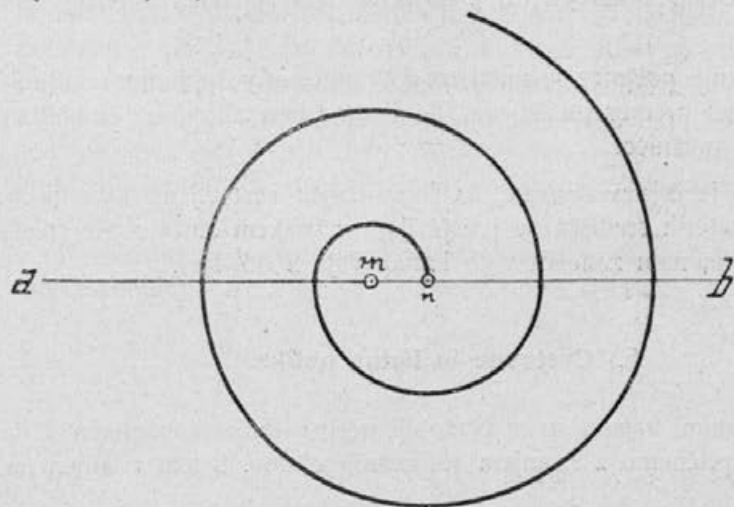
Konstrukcija je razvidna iz risarije.

Príporočljivo je, da učitelj pokaže pri razlaganju oblike trdo kuhano jajce, ki ga prereže po sredi v dolgostni smeri.

c) Špirala in polžnica.

Kakor uporabljamo v mnogih motivih krog in njegove posamezne dele, tako nam dobro služi tudi pri risanju špirale in polžnice. Obe sta sestavljeni iz polkrogov. Sicer sta ti dve krivulji skoro brez-pomembni, vendar imata tudi svojo ulogo baš v tej panogi upodabl-jajoče umetnosti. Poslužujemo se ju skoro v vseh slogih kot črte-vodnice, okrog katerih se družijo posamezni deli ornamenta.

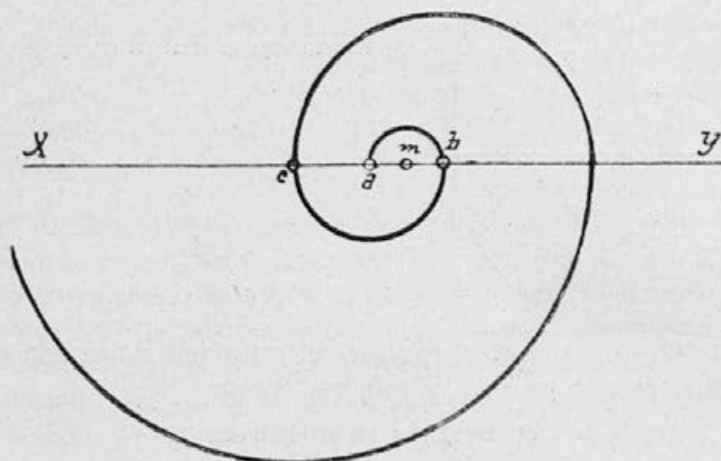
Špirala je posebne vrste sestava polkrogov. Poznamo sicer razne, težje ali lažje njih sestavine, a tu navajam samo lažji obliki.



Slika 46.

Polkrogi nad premico a-b imajo svoje središče v točki m, a onih pod njo je pa središče točka n. Špirala je torej krivulja, sestavljena iz polkrogov ter ima dvoje na eni premici ležečih središč. Na nji stičeta obe vrsti polkrogov.

Polžnica združuje takisto v sebi polkroge.



Slika 47.

Najprej zarišemo najmanjši polkrog s polumerom $a-m$ nad premico $x-y$. — Krajišči tega polkroga sta a in b . Sedaj nadaljujemo krivuljo pod premico $x-y$ iz točke b ; polumer tega polkroga je premer prejšnjega — nad premico ležečega polkroga, a središče mu je prvo krajišče v prvem polkrogu, t. j. točka a . Krajišči temu polkrogu sta točki b in c .

Nadaljevanje polžnice je sedaj nad premico $x-y$; polumer tega polkroga je zopet premer prejšnjega. To ponavljamo tako dolgo, v kolikor potrebujemo polžnico.

Razvidno je iz navedenega, da je polžnica sestavljena krivulja iz polkrogov, katerih središča se predstavljajo v vsakem slučaju. Ker nista posebno važni, nam zadošča v to kratka vaja 2 do 4 ur.

5.) Cvetovne in listne oblike.

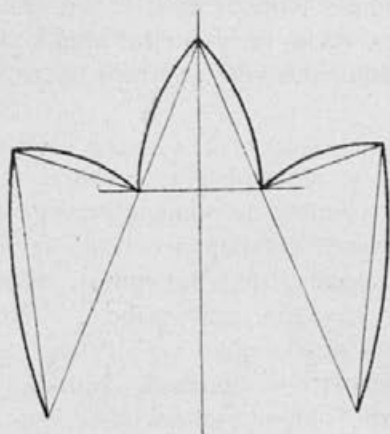
S predelanimi vajami so si pridobili učenci toliko sposobnosti, da sedaj lahko pričnemo z risanjem stiliziranih cvetov. S tem risanjem se

učenci seznanijo z elementi ornamentike, ki ji je določena v upodabljalno umetnosti mnogo večja in važnejša uloga kakor geometriškim likom. To risanje nadaljujemo v drugem razredu poleg risanja po modelih.

Pri tej priliki naj se dotaknem z nekoliko vrsticami stiliziranja. Mnogo učiteljev je še namreč, ki nimajo pravega upogleda v to ter menijo, ako somerno prenesejo polovico lista, da so ga že stilizirali. Seveda ne moremo takega risanja imenovati stiliziranje, ker je še vedno le naravno — navadno prav slabo — posnemanje naravnih oblik. Ako proučavamo ornamentiko vseh časov, se uverimo, da niso njeni avtorji nikdar neposredno prerinjali prirode (v svrhu stiliziranja), temveč so vzeli osnovno obliko vsakega predmeta v popolni njegovi tvorbi. To osnovno obliko so pretvorili vsak po svojem individualnem okusu ter si s tem vsak na svoje delo pritisnil pečat duševne lasti. Ker so pa čuti za lepoto in duševne zmožnosti pri raznih narodih jako različni, so si tudi prirodne oblike razni narodi različno predstavljali, so torej tudi različno upodabljali. Upodabljanje prirodnih oblik v tem pomenu pa pač ni nič drugega kakor stiliziranje. Omenjeno določevanje in upodabljanje oblik je potemtakem ustvarilo razne sloge.

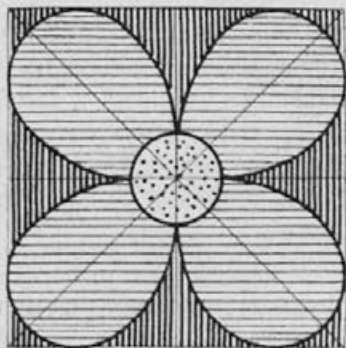
Učenci poznajo že iz ljudske šole posamezne dele rastlin kakor tudi njih cvetove. Opozoriti jih moramo tedaj vnovič na že proučeno. Seveda moramo tudi tukaj narisati že pred poukom natančno vso risarijo na šolsko tablo (karton!). Zadošča v tem slučaju le polovica stiliziranega cveta. Preden začno učenci predrisbo prerinjavati, je umestna razlaga. Ako je cvet sličen s kako obliko v prirodi, moramo učence na to opozoriti in, če mogoče, tudi več eksemplarov iste cvetice prinesemo s seboj v šolo. Razložimo razmerje med osnovno obliko in posameznimi deli slike po isti metodi, kakor sem že to omenil v začetku svoje razprave. V kontrolo pravilno zarisane oblike lahko navedemo učencem različna pomožna sredstva. Ako je n. pr. zarisal napačno kdo izmed učencev kak list, najde lahko sam napako v obliki, ako uporablja pomožnici: navpičnico in vodoravnico ali trikot.

Dotikalnice in sečnice služijo takisto dobro kot pomožnice pri risanju krivih kontur.



Slika 48.

Ako se hočemo prepričati, v koliko je pravilno zarisan kak posamezni del, si določimo gotovo točko, od katere vlečemo potem vodoravnico in navpičnico; ti slednji nam skoro natančno pokažeta, v koliko smo se varali. Seveda ne bomo zarisali vseh teh pomožnic na tablo (le slabejši učenci naj zarišejo), pač pa si jih samo mislimo. Ako pri kateri risariji uvidimo, da bi bilo potrebno to storiti, ker bi sicer učenci prav težko ali sploh ne mogli drugače razumeti, si smemo pomagati s pomožnicami tudi na tabli.

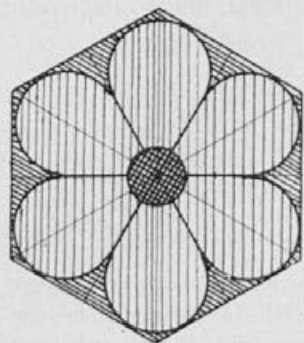


Slika 49.

Ta cvet je posnet po nekem indo-perzijskem ornametu. Barve: listi z berlinsko-modro (prozorna barva), precej temno prevlečeni, ozadje z angelskim-rdečim (krijoča barva), a središče z zlatom, ki z njim tudi precej močno izvlečemo konture posameznih listov.

Cvetični listi so na zunaj tope jajčaste oblike. Učence moramo opozoriti na razmerje med širokostjo in dolgostjo listov in na oblike, ki nastanejo med posameznimi listi.

Tudi cvet gozdnega petoprstnika (*Potentilla Tormentilla*), ki cvete od junija do jeseni, dalje krvavi mlečnik (*Chelidonium maius*) ter prav mnogo križnic (*Cruciferae*) imajo enake cvetne oblike.

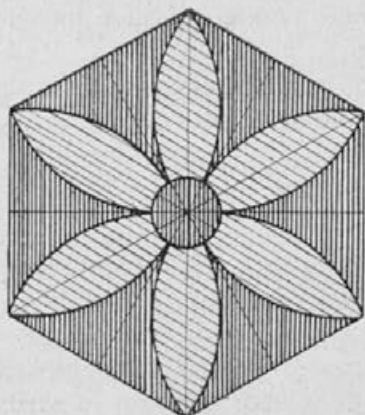


Slika 50.

Ta cvet je posnet po nekem perzijskem ornamentu. Listi se pretegnejo svetlo z berlinsko-modro barvo, središče s temnim okrom, a ozadje pa z angelskim rdečim (krijoča barva), med katero barvo pomešamo nekoliko črne. Vse obrise pretegemo črno.

Listi se vrstijo drug zraven drugega v pravilnem šesterokotu ter se združujejo že prav kmalu, preden dosepejo v središče. Učence moramo posebno opozoriti na velikost središča.

Jetrnik (*Hepatica triloba*), ki cvete v marcu in aprilu, potem navadni solnčni cvet (*Helianthemum Chamaecistus*) in zlati grmiček*) (*Erythraea Centaurium*), ki cvete od julija do oktobra, imajo enako oblikovane liste. Cvetni vencji teh rastlin, izvzemši jetrnik, so le petlistni.



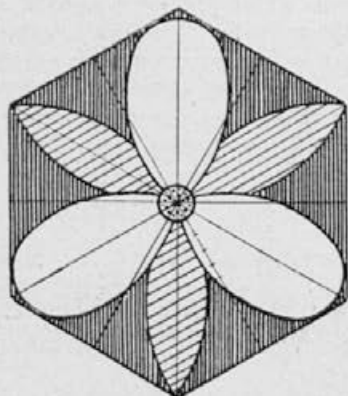
Slika 51.

Ta cvet je posnet iz nekega francoskega gobelina iz leta 1757. Vso risarijo prevlečemo najprej s karminom (prozorna barva). Ko se ta barva dobro posuši, prevlečemo še enkrat ozadje z isto barvo tako, da ostane cvet svetel na temnem ozadju.

*) Znan tudi z imenom „tavžentroža“.

V pravilni šesterokot zarišemo najprej cvetične liste, potem šele središče.

Brezvejna plotna lilija (*Anthericum Liliago*), ki cvete po suhih parobkih v maju in juniju, dalje kimasto ptičje mleko (*Ornithogalum nutans*), ki cvete v aprilu in maju, kakortudi školčnica (*Isopurum thalictroides*), ki cvete od marca do maja, imajo enake oblike; le zadnjeimenovana ima petlisten cvetni venec.



Slika 52.

Ta stilizirani cvet je posnet po vejnati plotni liliji (*Anthericum ramosum*). Cvetnega venca listi ostanejo beli, čašne liste pretegnemo precej temno s sočnato-zeleno barvo, ozadje z angelskim-rdečim in središče z zlatom.

6.) Oblike posod v geometriški narisbi.

Da pouk ne postane preenoličen, žrtvujmo nekaj ur tudi temu predmetu!

Preden pričenmo risati oblike, moramo učence poučiti o njih namenu, posameznih delih in slogih.

Namen. Posode nam služijo ali praktiško ali dekorativno; praktiško, da zbiramo v njih razne tekočine pa tudi suhe snovi; dekorativno, da si z njimi olepšujemo stavbe, svoja stanovanja, vrtove in dr.

Posamezni deli. Navadno imajo tri dele:

- 1.) zgornji del: vrat (izliv);
- 2.) srednji del: kotel (prava posoda, ki hrani v sebi tekočino i. dr.);
- 3.) spodnji del: noga, (ki nosi zgornja dva dela).

Časih ima tudi en ročaj, dva ročaja ali tudi tri ročaje.

Po obliki so prav raznovrstni. Navadno je zgornji del najšibkejši, spodnji nekoliko močnejši (pri nekaterih je tudi obratno), a srednji (glavni) del je vedno najmočnejši. V tlorisu imajo vedno obliko kroga, a njihov pokončni prerez nam služi (razen malo izjem) kot somernica.

Slog. Razne posode so poznali že stari narodi, kakor: Grki, Rimljani i. dr.

Že v klasiški dobi so narejali preprosti rokodelci posode, ki so bile kolikor v praktičnem toliko v umetniškem oziru uprav dovršene.

Ako izvedejo učenci par risarij v geometriški narisbi (eno antično in eno moderno obliko), jim zadošča popolnoma za začetni pouk.

Ako nam dopušča čas, lahko učence seznanimo še z njim dosedaj neznano obliko, t. j. grbi, s katerim risanjem bo pouk gotovo oživel ter se učenci navdušili za delo!

Risanje „na pamet“.

Zdi se mi umestno, da omenim še nekoliko o tem načinu risanja, o katerem sem prepričan, da so se doslej pri pouku veliko premalo ozirali nanj.

Znano je, da je mnogo dobrih risarjev in slikarjev, ki so nezmožni „na pamet“ upodobiti reči, ki so jih že mnogokrat videli. Zakaj si pa ti možje oblik in podob, oziroma njih vtiskov ne morejo ohraniti v spominu? Ker so se že v svoji mladosti navadili opazovati le površno one stvari, ki se vobče z njimi niso mnogo pečali. Oni opazujejo namreč le one predmete natančno ter s kritičkim očesom, ki jih rišejo. Za vsakega človeka je posebno važno in koristno, ako si prisvoji pravi vtisk vseh stvari in prikazni, ki ga obkrožajo ali jih slučajno opazi ter si zna tudi vsak tak pojav ohraniti v spominu. Če je pa to že za vsakega posameznika velike važnosti, velja to tembolj za risarja in slikarja! Od vsake stvari, ki jo z veliko pažnjo riše in upodablja, mu gotovo mnogo ostane v spominu; more pa razmeroma le prav malo risati izmed predmetov, ki ga obkrožujejo, ker mu primanjkuje v to potrebnega časa. Ako hoče tedaj vso maso iste stvari v obliki in barvi, torej v vsem njenem bistvu, upodobiti, se mora privaditi, vse tako videti, kakor da bi hotel risati. Če je navajen tako opazovati predmete, ne bo njegovi pozornosti moglo uiti nič bistvenega; imel bo še gotovo tudi po nekaj letih v glavnem nekaj oblik pred očmi, kakor hitro se bo spomnil na isti predmet!

Risar, ki si je pridobil čut za lepoto in si ga tudi izpopolnil, bo seveda gotovo onim predmetom, ki jih izpozna za lepe, tudi posvetil

kar največ pozornosti. Tekom časa si pridobi tako ves zaklad lepih oblik v svojem spominu. S tem si pa ne pridobi samo zmožnosti, v slučaju potrebe lepoto ustvarjati, temveč si bo tudi z vedno intenzivnejšim opazovanjem resnično lepega izpopolnjeval svoj okus ter blažil svoje čustvo. Gotovo velika pridobitev! Izvrstno sredstvo, navajati učence k temu, je risanje „na pamet“, t. j. oni ne smejo imeti niti za trenutek pred seboj predmeta, ki ga hočejo upodobiti.

Tu ločimo dva načina:

- 1.) nalogo, risati predmet, ki jim je bil doslej čisto tuj;
- 2.) nalogo, risati predmet, ki so ga že risali in ga sedaj še enkrat rišejo tako, kakor so si ga ohranili v duši, v spominu, torej brez predloge, oziroma predrisbe.

Zadnji način je seveda lažji.

V prvem slučaju obesimo na kartonu izdelano risarijo na tablo (ali jo pred poukom natančno zrišemo na tablo) ter jo učencem natančno razložimo; potem odstranimo karton (ali jo s kako stvarjo pokrijemo), in sedaj jo prično učenci risati „na pamet“. Ko so dovršili delo, obesimo zopet risarijo na tablo (odstranimo zagrinjalo), da prično učenci popravljati in primerjati svoje risarije z ono na tabli. Učenci so tedaj primorani pri risanju „na pamet“, si oblike in posamezna razmerja raznih likov natančno v duhu predstavljati; brezmiselno prerišavanje je tukaj popolnoma izključeno. Z risanjem „na pamet“ si ne pridobe učenci samo to, da znajo „videti“, ampak si tudi izobrazujejo spomin za oblike ter si pridobivajo vobče trdno podlago za opazovanje predmetov.

Ako pa res ta način risanja tako ugodno vpliva na duha učencev, potem seveda ne smemo s tem poukom biti prevarčni, ampak se moramo od časa do časa ponovno pečati z njim. Zaradi previdnosti izbiramo tudi tukaj motive, ki odgovarjajo sposobnosti večini učencev. Nikakor ni odveč, ako napravijo učenci vsako konferenčno perijodo eno tako risarijo. Lahko pa tudi damo boljšim učencem, ki so hitreje izvršili svoje delo kakor njih počasnejši tovariši, že izdelane risarije še enkrat „na pamet“ risati. Take majhne „skice“ navadno rišejo še na ostalem praznem prostoru iste risarije.

* * *

Pri spisovanju te metodiške razprave sem se oziral le na instrukcije za avstrijske realke, po katerih so določene temu predmetu 4 ure na teden. Seveda, ako je kje razred prenapolnjen z učenci,^{*)} oziroma da je med letom mnogo prostih dni ali da je v večini razred šibak, bo previden učitelj izpustil one risarije, ki jim mora žrtvovati več časa, deloma pa tudi teorijo nekoliko okrajšal.^{**)} Vesten učitelj si bo seveda — kakor sem že spredaj omenil — napravil že v začetku leta načrt za vse leto, da se izogne neprijetnim zadregam. Le prerado se sicer pripeti, da nekaj snovi preobširno obdelajo, za drugo — večkrat celo važnejšo — pa primanjkuje časa.

Marsikateri strokovnjak je morda mnenja, da sem se malce poglobil v malenkosti predmeta. Tem slednjim hočem navesti razloge, ki so me dovedli do tega, da sem obširneje obdelal temo.

Na prav mnogih avstrijskih realkah ne poučuje strokovni učitelj — zaradi pomanjkanja časa — v prvem razredu risanja.^{***)} Navadno prevzame pouk geometer-učitelj; brezdvomno doseže tudi ta lahko, kot izkušen učitelj — dasi ni strokovnjak — prav povoljne uspehe, ako se poslužuje dobre metode, kar pa, žal, ni vedno. Upam, da bo tudi strokovnemu tovarišu-začetniku, ki je baš ostavil akademijo, ta razprava dobrodošla kot navodilo v prvem pouku.

„Nazaj k naravi!“ je danes geslo modernega pouka v risanju, in to stališče zastopam tudi jaz! Vendar moramo biti jako previdni pri tem pouku, če si hočemo vzgojiti iz svojih učencev dobre risarje! Najprej jim moramo nuditi krepke in tečne hrane — osnovne oblike in slog — ko so to dobro prebavili, potem šele lahko pričnemo na trdnem temelju staviti stavbo lepi umetnosti! Znano mi je, da poučujejo po nekaterih zavodih — zlasti v zadnjem „modernem“ času vse le „po naravi“. Hiše iz kartona, kocke in druga geometriška telesa, hišno orodje, cvetice, sadeži, napažene živali in dr. rišejo kar križem v največjem neredu. Ne vprašajmo pa, kako? Imel sem že priliko, opazovati enak način pouka. To so bili učenci — ki niti niso bili sposobni pravilno narisati kocke ali pravilno senčiti krogle — ki niso samo risali cvetic in sadežev, ampak se celo poizkušali v svoji pridnosti na žalostnih produktih z raznimi barvami — v „slikanju“! Na vsaki taki —

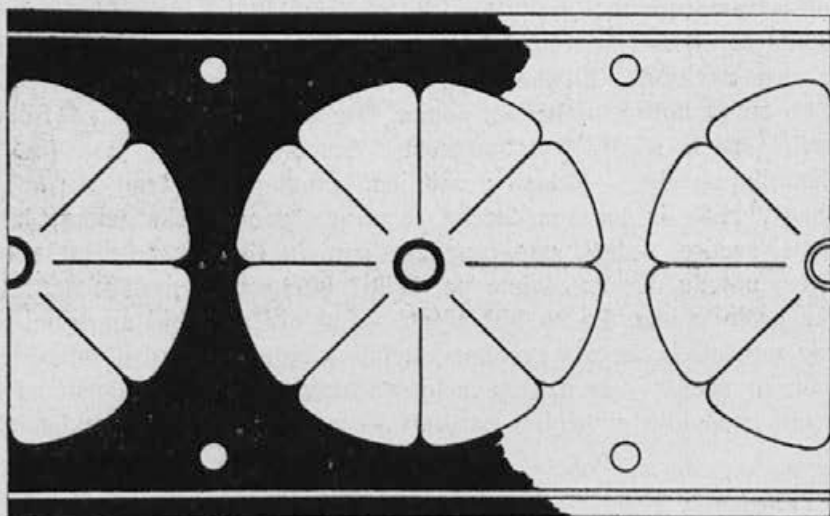
*) Ministrska določba predpisuje za razrede, ki prekoračijo število 30 učencev, po enega asistenta.

***) Za ta razred je predpisanih pri normalnih razmerah 35—40 risarij za vse leto.

****) Dosedaj sem služboval na treh popolnih realkah, med temi na dveh (Gorica in Kromčič) kot edini strokovni učitelj, kjer sta povsod poučevala geometra-učitelja risanje v I. razredu; na realki (Celovec), kjer smo bili trije strokovni učitelji, smo si risanje razdelili med seboj; tako je menda vobče povsod.

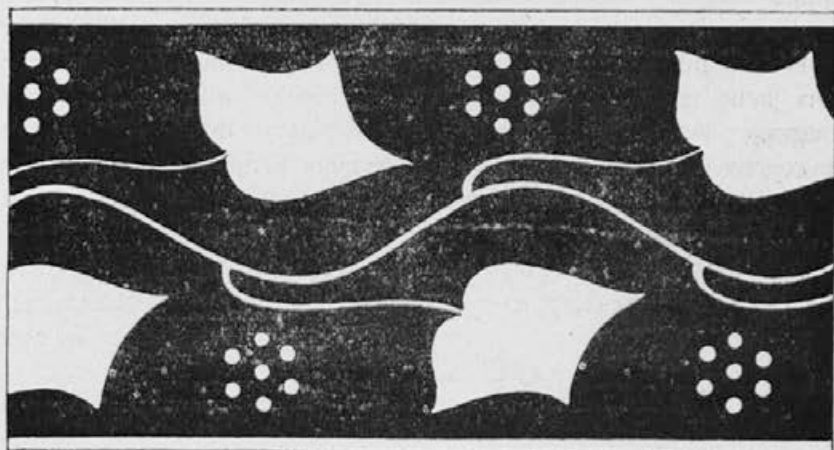
toliko v obliki kakor v barvi popolnoma napačno narejeni — risarji se je seveda blestel nepotrební napis „Po naravi“. Učitelj zavoda je imel celo ponos in pogum, da je te žalostne izdelke svoje šole koncem leta javno razstavil . . . Ako si stavimo tu vprašanje po uspehu, dobimo odgovor: Učenci se ne nauče niti risati niti si ne pridobe pravega okusa; kvečjemu jih vzgoje v domišljave igralce z umetnostjo.

Kdor je zasledoval razvitek ornamentike ali umetnosti sploh, uvidí, da se je pri vseh narodih enako razvijal, ako ni bil prekinjen po tujem vplivu. — Trikote in četverokote zapazimo najprvo uporabljane bodisi v zvezdnatih oblikah bodisi v podobi šahove deske ali pa se tudi razprostirajo po ploskvah v obliki mreže. S tem je nastala somernost in prijetna razdelitev prostora. Za temi oblikami so šele nastale krivulje raznih vrst, kakor: krogi, špirale, polžnice, v katerih šele smo dobili čut za evritmiko in lepo zaokrožene črte. Potem, ko si je pridobil človek višjo gotovost v risanju, je jel posnemati živo prirodo. Poizkušal je upodobiti rastline, živali in ljudi. Niti na um mu pa ni prišlo, da bi kdaj kak predmet (n. pr. kako rastlino) risal po naravi. Vtisk, ki ga je vobče nanj napravil predmet, je izkušal upodobiti — ustvaril je tip predmeta. Te različne tipe si je uredil v gotovo vrsto ali jih pa tudi uporabil v že mu znanih geometriških ornamentih.



Slika 53.

Končno dá še tem tipiškim cvetovom in listom stebela ter jih pritrđi na priljubljene si krivulje (špirale in polžnice).



Slika 54.

Združujoč razne kombinacije teh krivulj ustvari slednjič popolni rastlinski ornament.



Slika 55.

Želja, ustvarjati predmete kolikormožno slično onim v prirodi, mu je šele porodila misel, upodabljati predmete direktno, t. j. nastala je študija po modelih.

Prav radi primerjamo duševni razvitek narodov z onim posameznega človeka. Govorimo o otroški dobi naroda, pa zopet imenujemo dobo drugega naroda dobo starčka. Ako si v svojem slučaju to primero obdržimo, uvidimo takoj, da nam ravno navedeni razvitek umetnosti naroda natančno pokaže pot, po katerem naj hodimo, ako si

hočemo vzgojiti učence v dobre risarje. Začeti moramo z geometriškimi ornamentami, ker so njih oblike najlažje razumljive učencem na tej stopnji ter ker jih zaradi enostavnosti njih kontur brez vseh težav lahko pravilno rišejo učenci. Razentega ima to risanje tudi to prednost, da eventualne napake lažje vidimo in dokažemo zaradi njih strogo pravilnih oblik. Iz vsega navedenega je razvidno, da moramo geometriški ornament vzeti za prvi risarski pouk; vsako drugo risanje je brezuspešno, in učitelj, ki ravna drugače, škoduje vsakemu resnemu pouku na pravi podlagi. Le s tako pripravljenimi učenci pričnemo potem lahko že v II. razredu — in sicer z dobrim uspehom — risati po modelih — „po naravi“.



† Ivan Rode.

Nekrolog. Napisal M. Pirnat.

Neke pomladanske nedelje l. 1901 nas je bila zopet pohitela večja družba iz Kranja na naše priljubljeno izletišče — k svetemu Joštu. Ko smo dospeli gori, smo našli v prijazni Joštarjevi gostilni več ljubljanskih izletnikov. Z nekaterimi teh izletnikov sem bil znan že preje, drugim sem se šele tedaj predstavil. Pri tej priliki sem se seznanil s pokojnim trgovcem — Ivanom Rodetom, na katerega sem potem še enkrat navel v Dobu pri Domžalah.

Nisem mislil tedaj gori pri sv. Joštu, da bom kedaj služboval na zavodu, kateremu postane moj znanec, isti Ivan Rode velikodušen dobrotnik; in da mi bo kot upravitelju knjižnice, katera se je baš izdatno pomnožila po Rodetovem volilu, pisati mu kratek nekrolog za šolsko izvestje. Prišlo je tako. Rad izpolnjujem to dolžnost, saj mi ob teh vrsticah vstaja spomin na moža, s katerim nisem bogve koliko občeval, kojega osebnost in značaj se mi je pa nenavadno prikupil ob tistih dveh prilikah, ko sva se sešla.

Ivan Rode se je porodil dne 8. junija l. 1863. v Snebrjah, prijazni vasi za Savo poleg Device Marije v Polju. Oče mu je bil Franc Rode, p. d. Mokar, mati pa Lucija, rojena Dovč iz Spodnje Zadobrave pri Ljubljani. Franc Rode je vodil poleg kmetije tudi lesno trgovino pod staro tvrčko „Rode-Dovgan“ in tovarno za furnir v Podrečju pri Domžalah. Rodetov oče je bil možak orjaškega telesa, prijatelj lova, dober društvenik, iskren rodoljub, zastavonoša ljnbljanskega „Sokola“, pri čegar ustanovitvi je sodeloval l. 1866. Kot poseben prijatelj mladine je prirejal z velikim veseljem pri vrtnih veselicah otročje igre. Mati, skromna hči selskega posestnika, je zgledno gospodinjala obširno kmetijo.

S pisanimi podatki o pokojnem Ivanu Rodetu mi je blagohotno postregel g. Anton Mikuš, oficijal pri deželnem odboru v Ljubljani, in z njegovim posredovanjem tudi g. Francišek Drenik v Ljubljani. Bodi jima iskrena hvala!

Svoja otroška leta je preživel Ivan v krilu prirode, uživajoč vse veselje, katero nudi otročji brezskrbnosti življenje na kmetih.

Ivan in edina mu sestra Cecilija sta postala siroti še v zgodnji mladosti. Njuna mati je nekoč pomagala pred grozečo nevihto pod streho nositi težke kopice sena, se je pri tem prevzdignila in malo dni nato umrla.

Te bridke izgube ni mogel preboleti oče Franc. Žalovanje po ljubljeni družici je upognilo ta hrast in dobro leto po smrti soproge je šel tudi on za njo.

Mladima otrokoma je ostala edina opora — stara mati, Marija Dovanova, katera ju je dalje vzgojevala s pomočjo variha, g. Franca Drenika v Ljubljani.

Ko so prišla za Ivana šolska leta, se je poslovil od ljubljenih snebrskih logov in dobnav in odšel v Ljubljano. Ko je dokončal ljudsko šolo, se je vpisal v ljubljansko realko, katero je pohajal tri leta.

Potem je prestopil v Mahrovo trgovsko učilišče, katero je dovršil s hvalevrednim uspehom in odšel v Trst, kjer je volontiral leto dni v večji lesni trgovini.

Tedaj so nameravali, na brodih, spadajočih k obširnemu Rodetovemu posestvu v Snebrjah, zasaditi in gojiti umetno vrborejo ter ustanoviti tovarno za umetno pleteno košarniško blago.

Zaraditega je popustil Ivan svoje mesto v Trstu in odšel s pomočjo deželnega odbora kranjskega — dobil je deželno ustanovo — na Dunaj na tehnologiški tečaj z nalogo, da se priučí vrboreji in pletenju. Kot gojenec tega tečaja je podal deželnemu odboru l. 1881. spomenico o vrboreji in vrbni industriji. Deželni odbor je prosil Rodeta še nadrobnega načrta o osnovi te domače obrtnosti ter mu je hotel poveriti pouk in vodstvo o njej.

Po dovršenem tečaju se je vrnil Ivan na rodni dom. Videl je, kako nazaduje kupčija in gospodarstvo v slabotnih rokah stare matere. Zato je odklonil od deželnega odbora ponujano mu službo učitelja za vrborejo ter prevzel od stare matere vodstvo lesne kupčije in gospodarstvo. Pokazal se je tako spretnega in vestnega, da mu je stara mati izročila trgovino kakor tudi posestva v Ljubljani pri sv. Krištofu ter v Podrečju pri Domžalah. Šele enoindvajsetletni mladenič je postal samostojen trgovec in gospodar.

Ivan je razprodal posestva, ker je uvidel, da mu ne preostaja časa, da bi se poleg trgovine pečal še z obširnimi gospodarstvom.

Vso svojo eneržijo in izredno kupčijsko zmožnost je posvetil lukrativni kupčiji z vsakovrstnim trdim lesom za umetno mizarstvo. Tržil je z njim po naših domačih deželah.

Opravljal je vso trgovino sam brez pomočnika, jako spretno, vestno in natančno. Bil je vzoren trgovec, zato mu je trgovina cvetela in donášala obilo sadu.

Občevanje njegovo s kmeti, s katerimi je imel pri svoji kupčiji obilo opravka, je bilo vzorno. Rad jim je pomagal z denarjem in z dobrim svetom. Ravnal je vedno nesebično, odušstvo mu je bilo tuje. Vendar ni postopal nikdar lahkomišelnost, ko je pomagal s posojili. Kmetje so ga spričo tega visoko spoštovali in ljubili.

Že v mladostnih letih je, bivajoč v prijazni kmečki vasi na lepem ljubljanskem polju, vzljubil narodo. Ostal ji je zvest tudi v poznejših letih; njegova ljubezen do nje se je le pomnožila.

Trguje z lesom je imel priliko, dodobra spoznati slovenske pokrajine. Z izrednim zanimanjem je opazoval vsak kraj, kamor je vprvič prišel, in z velikim navdušenjem je potem pravil o prirodnih lepota, ki jih je v tem ali onem kraju videl.

Dasi je že prej rad hodil na male hribe, je postal pravi planinec šele pred desetimi leti.

Meseca avgusta l. 1894. se je dogovoril s prijateljem Z., da hočeta obhoditi Savinsko dolinó. Izbrala sta si pot iz Črne čez kranjskega Raka mimo cerkvice sv. Antona v Luče. Ko dospeta na vrh kranjskega Raka, se jima je pokazala Ojstrica v vsej krasoti. Naglo izpremenita potni načrt, češ, če drugi pridejo na visoke gore, zakaj bi tega njima ne bilo mogoče. Pri sv. Antonu dobita spremljevalca, ki jima je kazal pot do Planinšeka in odtod naprej do Kocbekove koč. Drugo jutro splezata na vrh Ojstrice, kjer sta imela prekrasen razgled na vse strani. Ta izredni planinski užitek je bil Rodetu nepozabljen in od tedaj je pričel hoditi tudi na druge visoke gore.

Prišel je na Triglav, Mangart, Kepo, Veliki Klek i. t. d. Od tedaj je užival pravo veselje le na planinah.

Zadnji dve leti mu bolezen ni več pripustila, da bi polezel na kak hrib, in vedno je bil otožen, če mu je kateri prijatelj pripovedoval o svojih izletih na planine.

Ivana Rodeta je pobrala smrt v najlepši možki dobi. Dolgo časa ga je mučila zavratna bolezen, dokler ni podlegel dne 31. marca 1904. Dne 2. aprila t. l. pa so ga zanesli k večnemu počitku na pokopališče k sv. Krištofu. Pogreba se je udeležil ljubljanski „Sokol“ korporativno, častno je bilo zastopano „Slovensko planinsko društvo“; „Kmetška posojilnica ljubljanske okolice v Ljubljani“, pri kateri je bil večletni vestni član nadzorstva, je poslala svoje zastopnike in pevski zbor „Glasbene Maticice“ se je z ganljivim petjem poslovil od pokojnika.

Ivan Rode je bil mož plemenitega značaja, trezen v svojih nazorih, resen v navadnem življenju, a vendar vedno prijazen, dobrohoten in

postrežljiv družabnik. Bil je jako bistroumen in dober poznavalec značajev, vljuden in človekoljuben, vesel, a vendar resnoben. Kdor je bil kdaj v njegovi družbi, ni vedel prehvaliti njegovega prikupljivega vedenja. Zlasti na planinah je bil mož vesel in dovtipen, ondi je šele prav oživel.

Že v rodni hiši se je navzel iskrenega rodoljubja. Ostal je do svoje prezgodnje smrti zvest sin svojega naroda, na katerega tudi na smrtni postelji ni pozabil. To nam priča velikodušna oporoka njegova, v kateri je določil raznim narodnim društvom znatne svote, in sicer: Družbi sv. Cirila in Metoda 300 K, Glasbeni Matici 500 K, Slovenski Matici 500 K, Dramatičnemu društvu 500 K, Radogoju 500 K, Dijaškemu podpornemu društvu na Dunaju 600 K, Trgovskemu bolniškemu društvu 500 K, Slovenskemu planinskemu društvu 2000 K, Dijaški kuhinji v Ljubljani 300 K, Dijaški kuhinji v Kranju 100 K; mestnim ubožcem v Ljubljani je volil 150 K.

Pozabil tudi ni našega zavoda. Zapustil je Podpornemu društvu za realce v Idriji 100 K, ter volil naši realki tudi svojo knjižnico.

Bil je pokojni Ivan Rode vzoren trgovec, požrtvovalen rodoljub, resničen prijatelj lepe naše domovine, posebno našega krasnega domačega planinskega sveta ter velik dobrotnik našega mladega zavoda.

Bodi mu s temi vrsticami ohranjen blag spomin!



Šolska poročila.

I.

Učiteljski zbor.

a) Izpremembe:

Pred začetkom šolskega leta 1903/4 sta izstopila iz učiteljskega zbora:

1.) **Mihael Arko**, mestni župnik in dekan, deželni poslanec mesta Idrije, namestni učitelj za verouk, in

2.) **Avguštin Šabec**, c. kr. učitelj na rudniški ljudski šoli, ki je poučeval prosti predmet petje in vodil petje pri šolskih mašah.

Vstopili pa so v učiteljski zbor:

1.) **Alfonz Levičnik**, namestni učitelj na cesarja Franca Jožefa državni gimnaziji v Kranju, imenovan v seji mestnega zastopa idrijskega dne 2. julija 1903 pravim vero-učiteljem; potrjen z odlokom c. kr. dež. šol. sveta z dne 22. avgusta 1903, št. 3504.

2.) **Delimir Glazar**, namestni učitelj na kr. realni gimnaziji v Zemunu, imenovan v seji mestnega zastopa idrijskega dne 2. julija 1903 namestnim realčnim učiteljem.

3.) **Matija Pirc**, profesorski kandidat, imenovan v seji mestnega zastopa idrijskega dne 2. julija 1903 namestnim realčnim učiteljem; potrjen z odlokom c. kr. deželne šol. sveta z dne 28. avgusta 1903, št. 3556.

4.) **Engelbert Gangl**, učitelj na 8 razredni dekliški ljudski šoli v Ljubljani, imenovan v seji mestnega zastopa idrijskega dne 2. julija 1903 stalnim učiteljem pripravljalnega razreda; potrjen z odlokom c. kr. dež. šol. sveta z dne 22. avgusta 1903, št. 3504.

b) Člani učiteljskega zbora koncem šolskega leta 1903/4.

A. Za obvezne predmete.

Ravnatelj.

1. **Karel Pirc**, varih knjižnice podpornega društva, na dopustu.

Profesorji in učitelji.

2. **Dr. Stanislav Beuk**, pravi realčni učitelj, namestnik ravnatelja, varih prirodopisnih, prirodoslovnih in kemijskih učil, je poučeval prirodopis v I. in II. razredu; aritmetiko v I., II. in III. razredu; geometrijo v I. razredu in fiziko v III. razredu; 17 ur na teden.

3. **Makso Pirnat**, pravi realčni učitelj, razrednik III. razreda, varih dijaške in učiteljske knjižnice, je poučeval slovenščino v II. in III. razredu; nemščino v I. in II. razredu; 16 ur na teden.

4. **Levičnik Alfonz**, pravi veroučitelj, je poučeval veronauk v vseh razredih in opravljal službo božjo za realčno mladež; 10 ur na teden.

Namestni učitelji.

5. **Ivan Bajželj**, c. kr. učitelj na rudniški ljudski šoli, voditelj šolskih iger, je poučeval telovadbo v I., II. in III. razredu; 6 ur na teden.

6. **Delimir Glazar** je poučeval nemščino in francoščino v III. razredu; 9 ur na teden.

7. **Vinko Levičnik**, akademiški kipar, razrednik II. razreda, varih geometrijskih, lepopsnih in risalnih učil, je poučeval geometrijo in geometriško risanje v II. in III. razredu, prostoročno risanje in lepopisje v I. in II. razredu in prostoročno risanje v III. razredu; 18 ur na teden.

8. **Matija Pirc**, razrednik I. razreda, je poučeval slovenščino in zemljepis v I. razredu, zemljepis in zgodovino v II. in III. razredu; 14 ur na teden.

B. Za neobvezne predmete.

9. **Engelbert Gangl**, učitelj pripravljalnega razreda, je poučeval petje v dveh tečajih, vodil petje pri šolskih mašah in

C. v pripravljalnem razredu

poučeval vse predmete razven veronauka, 6 + 24 ur na teden.

* * *

Pomožni sluga: **Valentin Albrecht**.

II.

Učni načrt.

Podlaga pouku v obveznih predmetih je normalni učni načrt za realke (objavljen z razpisom c. kr. ministrstva za uk in bogočastje z dne 28. aprila 1898, št. 10.331), v kolikor ne nasprotuje posebnemu učnemu načrtu za mestno nižjo realko v Idriji, ki je odobren z odlokom c. kr. ministrstva za uk in bogočastje z dne 7. junija 1901, št. 13.152.

Po tem načrtu je učni jezik slovenski, deloma nemški. V naslednjem pregledu predmetov, razvrščenih po posameznih razredih in tedenskih urah, kažejo sklepi pri številkah, da naj se poučuje dotični predmet v dotičnem razredu v nemškem učnem jeziku. Terminologijo je podati v vseh predmetih v obeh jezikih. Neobvezni predmet petje se poučuje v slovenskem učnem jeziku.

P r e d m e t	I.	II.	III.	IV.	Skupaj
	r a z r e d				
Verouk	2	2	2	2	8
Slovenščina	3	3	3	3	12
Nemščina	(5)	(5)	(4)	(4)	18
Francoščina	—	—	(5)	(4)	9
Zemljepis	3	(2)	(2)	(2)	9
Zgodovina	—	2	2	2	6
Aritmetika	(3)	(3)	(3)	(3)	12
Prirodopis	2	2	—	—	4
Fizika	—	—	3	2	5
Kemija in mineralogija	—	—	—	3	3
Geometrija in geometriško risanje	(1)	(2)	(2)	(3)	8
Prostoročno risanje	4	4	4	4	16
Lepopisje	1	1	—	—	2
Telovadba	2	2	2	2	8
Skupaj	26	28	32	34	120

Slovenščina se poučuje po učnem načrtu, veljavnem za državno višjo realko v Ljubljani vsled odobrenja c. kr. ministrstva za uk in bogočastje z dne 9. septembra 1880, št. 13.377. Naloge in njih število v smislu poznejših naredb kakor na imenovanem zavodu.

A. Obvezni predmeti.

I. razred.

1. **Verouk.** Katoliški katekizem. O veri, zapovedih, svetstvih in blažilih.

2. **Slovenščina.** Glasoslovje, besedni razpoli, sklanjatev in spregatev; goli in razširjeni stavek, razložen na preprostih zgledih; čitanje in razlaganje primernih beril, ponavljanje istih; pravopisne vaje. — Vsake štiri tedne ena domača in ena šolska naloga, in sicer obnovitev prosto povedanih ali prečitanih manjših povesti, preprostih po svoji skladnji; obnovitev na izust naučenih krajših beril lahko umljive vsebine.

3. **Nemščina.** Slovnica: besedni razpoli, pravilno oblikoslovje, skladnja prostega stavka, osnutki zloženega stavka. Praktične pravopisne vaje in prilično glavna pravopisna pravila. — Čitanje: pravilno čitanje po glasu in vsebini, razlaganje berila, razgovor o berilu in prosto obnavljanje berila. Predavanje na izust naučenih beril v vezani in nevezani besedi. Na govorjenje je pokladati posebno važnost. — Naloge: v I. polletju do Božiča le pravopisne vaje, vršče se vsak teden po 15 do 20 minut, večinoma v pravopisne namene, potem do konca leta vsake štiri tedne dve narekovanji, ena šolska in ena domača naloga. Obnovitev prosto povedanih ali prečitanih manjših povesti, preprostih po svoji skladnji.

4. **Zemljepis.** Nazorno dovajanje do osnovnih zemljepisnih pojmov, v kolikor so potrebni za razumevanje zemljevidov. Dnevne solčne poti gledé na šolsko poslopje in dom o raznih letnih časih, po tem opoznavanje v pravi okolici, na zemljevidu in na zemeljskem oblu. Popisovanje in razlaganje svetlobnih in toplotnih razmer, pojavljajočih se v domovini tekom enega leta, kolikor so neposredno zavisne od dnevne dolgosti in

solčnega viška. Glavni liki trdine in tekočine, njih razdeljnost po zemlji, kakor tudi leža najznamenitejših delov na pregleden način, poleg vednega vežbanja in udovrševanja v čitanju z zemljevidov. Poizkušnje v risanju najnostavnejših zemljepisnih predmetov.

5. **Aritmetika.** Dekadični številni sistem. Rimske številke. Četvero osnovnih računov neimenovanih in enoimenskih celih in decimalnih števil. Meterski merni in utežni sistem. Predvaje v enostavnem sklepnem računu. O deljivosti števil; razstavljanje števila na njegove prafaktorje; največja skupna mera in najmanjši skupni mnogokratnik. Četvero osnovnih računov z navadnimi ulomki. Pretvarjanje decimalnega ulomka na navadni ulomek in obratno. Računanje z mnogoimenskimi števili. — Naloge: v vsakem polletju štiri šolske naloge; poleg tega od ure do ure majhne domače pismene vaje, ki pa morajo izostati, ako pade priložna ura na drugi dan.

6. **Prirodopis.** Prvih šest mesecev šolskega leta: Živalstvo, in sicer sesalci in ptiči. Zadnje štiri mesece šolskega leta: Rastlinstvo, in sicer nekaj takih semenjskih rastlin, katerih sestava je najbolj primerna, da razumeva učenec osnutke zunanje členkovitosti kake rastline.

7. **Geometrija.** Geometriško oblikoslovje: geometriški osnovni tvori in nazorno opisovanje najenostavnejših teles: kocka, prizma, piramida, valjar, stožec in krogla. Nazorno izvajanje svojstev ploskih geometriških likov.

8. **Prosto risanje.** Risanje ploskih geometriških okrasov kot predvaja za proste okraske. Enostavni prosti okraski; stilizirani cvetni liki; enostavni liki posod v geometriškem načrtu. Vsi zriski se izvajajo s svinčnikom in tudi s čopičem v dveh do treh bojalah.

9. **Lepopisje.** Latinska in nemška pisava.

10. **Telovadba.** Redovne vaje; proste vaje; dolga kolebna vrv; razovne lestve; navpične lestve; plezalni drogovi; bradlja; igre.

II. razred.

1. **Verouk** (liturgika). Duh katoliškega bogočastja, cerkvene osebe, redovi, oprava, opravila, časi.

2. **Slovenščina.** Slovnica: Temeljito ponavljanje proučene učne tvarine 1. razreda; glagol; členice; o stavku sploh; prosti stavek, glavni in dopolnilni členi prostega stavka; skloni. — Pismene naloge: Vsake štiri tedne ena domača in ena šolska naloga. — Pretvarjanje enostavnih beril po danem navodilu; okrajšane obnovitve daljših povesti; učenje nekaterih pesmi na izust.

3. **Nemščina.** Slovnica: Ponavljanje slovniške učne tvarine 1. razreda; dopolnjevanje oblikoslovja; razširjevanje pouka o prostem stavku; zloženi stavek sploh, priredje temeljito. — Čitanje kakor v 1. razredu. Predavanje na izust. — Pismene naloge: vsake štiri tedne eno narekovanje kot vaja za pravopisje in ločila, ena šolska in ena domača naloga. Bolj obsežne obnovitve; pretvarjanje enostavnih beril po danem navodilu; okrajšane obnovitve daljših povesti.

4. **Zemljepis.** Pregledno ponavljanje osnovnih pojmov matematiškega zemljepisja. Dozdevno tekanje solnca v različnih širinah; iz tega izvirajoče svetlobne in toplotne razmere kot osnovna podlaga različnega podnebja. Azija in Afrika po leži in obrisu v goropisnem, vodopisnem in krajepisnem pogledu z ozirom na podnebne razmere, kolikor se dajo pojasniti iz dozdevnega tekanja solnca. Zveznost podnebja z vegetacijo, deželnimi prirodninami in opravi narodov je razložiti le na posameznih, iz obližja vzetih in prav jasnih zgledih. Evropa: pregled po leži in obrisu, vzpetosti in vodovju. Dežele južne Evrope in britskega otoškega kraljestva z motrišča, označenega pri Aziji in Afriki. Pričetek vaj v črtanju enostavnih zemljevidnih obriskov.

5. **Zgodovina.** Stari vek. Podrobnejše obravnavanje bajk, Najvažnejše osebe in dogodki, zlasti iz grške in rimske zgodovine.

6. **Aritmetika.** Ponavljanje računov z navadnimi ulomki. Računi z nepopolnimi števili. Okrajšano množenje in deljenje. Uporaba sklepnega računa pri enostavnih in sestavljenih regeldetrijskih nalogah. Vzporedno s tem najvažnejše o meri in teži, o denarju in novcih. Pravila o razmerjih in sorazmerjih in njih uporaba pri razreševanju enostavnih in sestavljenih regeldetrijskih nalog. Procentni, enostavni obrestni in diskontni račun. — Naloge kakor v I. razredu.

7. **Prirodopis.** Prvih šest mesecev šolskega leta: Živalstvo, in sicer: ostale vretenčarje, potem brezvretenčarje s posebnim ozirom na žuželke. Zadnje štiri mesece šolskega leta: Rastlinstvo: Pouk I. razreda se nadaljuje, kažó se nekatere trosocvetke in take semenske rastline, ki jih je teže spoznavati, ter navaja do razumevanja osnovne razdelitve in poznavanja najvažnejših skupin rastlinstva.

8. **Geometrija in geometriško risanje.** a) Geometrija: Osnutki planimetrije do vštete skladbe. b) Geometriško risanje: Vaje v rabi risalnega orodja. Konstruktivno risanje na podlagi proučene učne stvarine in risanje enostavnih geometrijskih okraskov po predlogah.

9. **Prostorčno risanje.** Nazorni pouk prostega risanja geometrijskih modelov, posameznih in v skupinah. Nadaljevanje risanja prostih barvenih okraskov. Vsi zriski se izvajajo s svinčnikom (odnosno s peresom) in barvo. — Razlaganje: Nazoren pouk o osnovnih pravilih perspektivnega risanja. O razvitku in namenu okraskov.

10. **Lepopisje.** Nadaljevanje vaj I. razreda in vaja v francoski okrogli pisavi.

11. **Telovadba.** Redovne vaje; proste vaje; dolga kolebna vrv; prosto skakanje; razovne, poševne in navpične lestve; plezalni drogovi in plezalne vrvi; drog; krogi; bradlja; igre.

III. razred.

1. **Verouk.** Zgodovina razodetja božjega v stari zavezi.

2. **Slovenščina.** Slovnica: Skloni s predlogi; o imenih; o glagolu; zloženi stavek (priedje, skrčeni stavek; podredje, skrajšani stavek); množno-zloženi stavek. Čitanje: Čitanje pesmi in beril s posebnim ozirom na razvoj misli; kratki podatki o delovanju in življenju pesnikov in pisateljev. — Učenje nekaterih pesmi na izust. Pismene naloge: Vsak mesec ena domača in ena šolska naloga.

3. **Nemščina.** Slovnica: Podredje, priedje; množno zloženi stavek; perijoda. Čitanje: Pesmi in berila v nevezani besedi s posebnim ozirom na sestavo, glavno misel in kakovost izraževanja. Pri razlaganju klasičnih pesmi nekaj lahko umljivih podatkov iz biografije pesnika. — Predavanje na izust naučenih pesmi. — Pismene naloge: Vsake štiri tedne ena šolska in ena domača naloga.

4. **Francoščina.** Slovnica: Glasoslovje in čitanje. Iz oblikoslovja: osnovni nauki vseh besednih plemen; pri glagolih v prvi vrsti „avoir“ in „être“, kakor tudi tipični vzorci I., II., III. in IV. spregatve. Izločijo se vse nepravilnosti in trpna doba; vprašalna in zanikalna stavkova oblika. Čitanje: Kratka, celotno sestavljena berila kot podlaga za osnovne ustne in pismene vaje. Učenje razloženih besed na izust. Pismene naloge: Od Božiča do konca I. polletja štiri kratka narekovanja. V II. polletju sedem narekovanj in sedem šolskih nalog, ki obsegajo na izust naučena celotna berila, odgovore na enostavna vprašanja v francoščini in slovniško pretvarjanje dobro predelanega besedila.

5. **Zemljepis.** One evropske dežele, ki se niso vzele v II. razredu izvzemši avstrijsko-ogrsko monarhijo; Amerika in Avstralija tako kakor v II. razredu, posebno z ozirom na podnebne razmere. — Vaje v črtanju enostavnih zemljevidnih obriskov.

6. **Zgodovina.** Srednji vek. Najvažnejše osebe in dogodki s posebnim ozirrom na zgodovino avstrijsko-ogrske monarhije.

7. **Aritmetika.** Osnovni nauki računanja z občnimi števili: osnovni računski načini z občnimi števili in to z enočlenci in mnogočlenci, ne pa z ulomki. Kvadriranje in kubiranje enočlenskih in mnogočlenskih algebrskih izrazov in dekadičnih števil. Kvadratni in kubični koren dekadičnih števil. Nadaljevanje vaj v računanju s posebnimi števili, da se utrdi učna snov prejšnjih razredov in preide na povprečni in delitveni račun.

8. **Fizika.** Uvod: Prostornost in neprodornost teles; skupnost; gibanje in njegovi znaki, vztrajnost. Sila; njeno prijemališče, smer in kolikost. Pojem dveh enakih sil; predočevanje sil s pomočjo daljic. — Težnost: smer zemeljske težnosti, teža, težnostna enota, težišče, položaj podprtih teles. Vzvod, enakoramna in rimska tehtnica, stalni škripec. Specifična teža in relativna gostota. — Molekularne sile: Deljivost, molekule, ljukničavost, zveznost, sprijemnost. Prožnost, zakon o trgovni prožnosti, tehtnica na pero. — Kapljivo tekoča telesa: znaki kapljivo tekočih teles. Prevajanje tlaka. Gladina. Hidrostatičen tlak. Vzratno delovanje tekoče kapljevine. Občujoče posode. Lasovitost. Arhimedov zakon. Določevanje specifične teže z opazovanjem vzgona. Plavanje. Gostomeri z lestvico. — Plini: znaki plinov. Tehtanje zraka, barometer, manometer, Mariottov zakon. Sesalke. Natega. Zrakoplov. — Toplota: občutek toplote, temperatura, izprememba vsebine teles vsled toplote. Termoskopi, termometer. Množina toplote, specifična toplota. Prevajanje toplote, osnovni poizkusi o žarenju toplote. Kratka razlaga letnih časov kot posledic gibanja zemlje okrog solca. Pretvorba skupnosti. Napetost par. Stroj na par. Izvori toplote. — Magnetizem: prirodni in umetni magneti, magnetne igle, vzajemno delovanje magnetnih polov. Magnetenje po razdelvi in z drgnjenjem. Zemeljski magnetizem, odklon in naklon (ponovitev sem spadajočih astronomskih pojmov). Busola. — Električna: Elektrizovanje z drgnjenjem in po podelitvi. Elektrovi. Pozitivna in negativna električna. Elektroskopi. Kje se električna razprostira. Delovanje elektrike na osten. — Elektrizovanje po razdelvi. Najvažnejše priprave za zbujanje in nabiranje elektrike, Blisk in grom. Strelvod. — Voltov člen, Voltova baterija. Električna pola. Galvanski tok. Najbolj rabljivi galvanski členi. Toplotni in svetlobni učinki galvanskega toka. Elektroliza (razkrog vode, galvanoplastika). Magnetni učinki galvanskega toka. Morsejev brzojav. Osnovni poizkusi z navedenimi električnimi toki. Telefon, mikrofon. Termoelektrična.

9. **Geometrija in geometriško risanje.** a) Geometrija: Nadaljevanje in sklep planimetrije. Ploščinsko enaki liki; pretvarjanje ravnih likov. Računanje ploščine, sozrazmernost in podobnost v soglasju z matematično snovjo tega razreda. b) Geometriško risanje: Konstruktivno risanje na podlagi proučene tvarine pod a).

10. **Prostoročno risanje.** Nadaljevanje perspektivnega risanja po težjih enotnih modelih in po skupinah modelov; nadaljevanje risanja ploskvenih ornamentov v več barvah; prehod na plastične ornamente. — Vsi zriski se izvajajo s svinčnikom (odnosno s peresom), kredo in barvo. — Razlaganje: pouk o slogih, namenu in porabi izvedenih ornamentov. Navajanje k uporabi pravil barv in k poznavanju harmonije barv. Nadaljno razlaganje perspektive in senčenja pri risanju modelov.

11. **Telovadba.** Redovne vaje; proste vaje; prosto skakanje; vodoravne, poševne in navpične lestve; drogoví in vrvi za plezanje; koza; drog; krogi; kolebna vrv; bradlja; igre.

Pripravljalni razred.

1. **Verouk** po srednjem katekizmu in svetopisemske zgodbe stare in nove zaveze 2 uri na teden.

2. **Slovenščina.** Pravilno čitanje; osnovni nauk o besednih razpolih in oblikosloju; analiza prostega razširjenega stavka; osnutki zloženega in skrčenega stavka; poznavanje

pravopisnih pravil in ločil; memoriranje izbranih beril (pesmi). — Pismene naloge: 2 šolski nalogi na mesec, za podlago so jim prečitana kratka berila. Od ure do ure kratke domače vaje slovnične vsebine. 4 ure na teden.

3. **Nemščina.** Pravilno čitanje; osnovni nauk o besednih razpolih in oblikoslovju; analiza prostega razširjenega stavka; osnutki zloženega in skrčenega stavka; poznavanje pravopisnih pravil in ločil; memoriranje izbranih beril; obnovitev prečitanih beril na podlagi vprašanj in tudi prosto. Na govor je pokladati posebno važnost. — Pismene naloge: v 1. polletju vsak mesec štiri narekovanja kot šolska naloga, v drugem polletju na mesec 2 narekovanja in dve šolski nalogi, katerim služijo za podlago prečitana kratka berila. O dne do dne kratke domače vaje, največkrat slovnične (besedna in stavkova analiza) in tudi pravopisne vsebine. 12 ur na teden.

4. **Računstvo.** Pisanje in čitanje mnogomestnih števil; četrto osnovnih računov neimenskih in enoimenskih celih in decimalnih števil s posebnim ozirom na izusten račun; najvažnejše o meri in teži. Terminologijo je podati v obeh učnih jezikih. — Pismene naloge: na mesec 2 šolski nalogi; od ure do ure kratke domače vaje. 4 ure na teden.

5. **Lepopisje.** Vaje v latinski in nemški pisavi. 1 uro na teden.

6. **Risanje.** Geometriški liki in okraski na podlagi prem, kotov, trikotnikov, četverkotnikov in krogov. 2 uri na teden.

7. **Telovadba.** Vaje redovne, proste in na orodju; igre. 1 uro na teden.

Učni jezik je slovenski, le pri nemščini nemški.

B. Neobvezni predmeti.

Petje.

V tem predmetu se je poučevalo v dveh tečajih po dve uri na teden, in sicer na podlagi Foersterjeve „Pevske šole“. V I. tečaju so se gojile poleg seznave tudi vaje v intervalih. Predelala se je vsa snov do basovskih not. V II. tečaju se je najprej ponovila vsa snov prvega tečaja ter se je s seznanitvijo gojencev v „dur“ in „mol“ škalah končala snov „Foersterjeve šole“.

Poleg tega so peli gojenci obeh tečajev več cerkvenih, umetnih in narodnih pesmi v moških in mešanih zborih. Zato sta imela oba tečaja več skupnih pevskih vaj.

Udeležba I. tečaja: v I. polletju 62, v II. polletju 58 učencev;

II. tečaj: v I. polletju 26, v II. polletju 21 učencev.

III.

Učne knjige,

ki bodo služile v šolskem letu 1904/5 z dovoljenjem c. kr. deželnega šolskega sveta z dne 3. maja 1904, št. 1608.

Za pripravljalni razred.

Srednji katekizem ali krščanski nauk 1897. K —64.

Lesar-Schuster, Zgodbe svetega pisma stare in nove zaveze, K 1—

Šket-Janežič, Slovenska slovnica za srednje šole. 8. natisk. 1900. K 2—

Josin-Gangl, Tretje berilo za štirirazredne in večrazredne občne ljudske šole. 1902. K —90.

Willomitzer, Deutsche Grammatik für österreichische Mittelschulen. 9. in 10. natisk. K 2-40.

Schreiner-Bezjak, Druga nemška vadnica za slovenske občne ljudske šole. K 1-60.

Dr. K. Kummer-Branky-Hofbauer, Lesebuch für österreichische allgemeine Volksschulen II. Teil. 1902. K —70.

Regeln und Wörterverzeichnis für die deutsche Rechtschreibung. K —20.

Močnik, Računica za obče ljudske šole. Izdaja v treh stopnjah. Druga stopnja. K —40.

Za I. razred.

Veliki katekizem ali krščanski nauk. 1894. K —80.

Šket-Janežič, Slovenska slovnica za srednje šole. 8. natis. 1900. K 2:60.

Šket, Slovenska čitanka za I. razred srednjih šol. 2. natis. 1896. K 2—.

Willomitzer, Deutsche Grammatik für österreichische Mittelschulen. 9. in 10. natis. K 2:40.

Štritof, Deutsches Lesebuch für die I. und II. Klasse slovenisch-utraquistischer Mittelschulen. 1897. K 2:70.

Vrhovec, Zemljepis za I. gimnazijski razred. 1897. K 1:20.

Richter, Schulatlas. 1898. K 6—.

Močnik-Neumann, Lehr- und Übungsbuch für die unteren Klassen der Realschulen. I. Heft. 22. in 23. natis. K 1:60.

Pokorny-Erjavec, Prirodopis živalstva s podobami. 3. natis. 1881. K 2:32.

Paulin, Prirodopis rastlinstva za nižje razrede srednjih šol. 1898. K 3:20.

Menger, Geometrische Formenlehre für die I. Klasse der Realschulen. 4. natis. 1900. K 1:04.

Za II. razred.

Lesar, Liturgika ali sveti obredi pri vnanji službi božji. 4. natis. 1896. K 2:30.

Šket-Janežič, Slovenska slovnica za srednje šole. 8. natis. 1900. K 2—

Šket, Čitanka za II. razred srednjih šol. 2. natis. 1901. K 2—

Willomitzer, Deutsche Grammatik für österreichische Mittelschulen. 9. in 10. natis. K 2:40.

Štritof, Deutsches Lesebuch für die I. und II. Klasse slovenisch-utraquistischer Mittelschulen. 1897. K 2:70.

Richter, Lehrbuch der Geographie für die I., II. und III. Klasse der Mittelschulen. 5. natis. 1902. K 3—.

Richter, Schulatlas. 1898. K 6—.

Mayer-Kaspret, Zgodovina starega veka. 1894. K 2:30.

Putzger, Historischer Schulatlas zur alten, mittleren und neueren Geschichte. 24 in 25. natis. K 3:60.

Močnik-Neumann, Lehr- und Übungsbuch für die unteren Klassen der Realschulen. II. Heft. 21. in 22. natis. K 1:50.

Pokorny-Erjavec, Prirodopis živalstva s podobami. 3. natis. 1881. K 2:32.

Paulin, Prirodopis rastlinstva za nižje razrede srednjih šol. 1898. K 3:20.

Menger, Grundlehren der Geometrie. 6. in 7. natis. K 1:80.

Za III. razred.

Karlin, Zgodovina razodetja božjega v stari zavezi za nižje razrede srednjih šol. 1896. K 2—.

Šket-Janežič, Slovenska slovnica za srednje šole. 8. natis. 1900. K 2:60.

Šket, Slovenska čitanka za tretji razred srednjih šol. 1892. K 1:60.

Willomitzer, Deutsche Grammatik für österreichische Mittelschulen. 9. in 10. natis. K 2:40.

Štritof, Deutsches Lesebuch für die III. Klasse slovenisch-utraquistischer Mittelschulen. 1891. K 2:20.

Weitzenböck, Lehrbuch der Französischen Sprache. I. Teil. 1902. K 2:20.

Richter, Lehrbuch der Geographie für die I., II. und III. Klasse der Mittelschulen. 5. natis. 1902. K 3—.

Richter, Schulatlas 1898. K 6—.

- Mayer-Kaspret*, Zgodovina srednjega veka. 1897. K 2—.
- Putzger*, Historischer Schulatlas zur alten, mittleren und neueren Geschichte. 24. in 25. natis. K 3-60.
- Močnik-Neumann*, Lehr- und Übungsbuch für die unteren Klassen der Realschulen. III. Heft. 20. in 21. natis. K 1-20.
- Senekovič*, Fizika za nižje gimnazijske razrede. 2. natis. 1902. K 4—.
- Menger*, Grundlehren der Geometrie. 6. in 7. natis. K 1-80

Za IV. razred.

- Karlin*, Zgodovina razodetja božjega v novi zavezi za nižje razrede srednjih šol. 1897. K 2—.
- Šket-Janežič*, Slovenska slovnica za srednje šole. 8. natis. 1900. K 2-60.
- Šket*, Slovenska čitanka za IV. razred srednjih šol. 1893. K 1-60.
- Willomitzer*, Deutsche Grammatik für österreichische Mittelschulen. 9. in 10. natis. K 2-40.
- Štritof*, Deutsches Lesebuch für die IV. Klasse slovenisch-utraquistischer Mittelschulen 1901. K 3-20.
- Weitzenböck*, Lehrbuch der französischen Sprache, I. Teil. 1902 in 1903. K 2-20 in II. Teil. 1902 in 1903. K 2-50.
- Mayer*, Geographie der österr.-ungar. Monarchie (Vaterlandskunde) für die IV. Klasse der Mittelschulen. 6. natis. 1903. K 1-70.
- Richter*, Schulatlas. 1898. K 6—
- Mayer-Kaspret*, Zgodovina novega veka. 1900. K 2—.
- Putzger*, Historischer Schulatlas. 24. in 25. natis. K 3-60.
- Močnik-Neumann*, Lehrbuch der Arithmetik und Algebra nebst einer Aufgabensammlung für die oberen Klassen der Realschulen. 27. natis. 1904. K 3-80.
- Senekovič*, Fizika za nižje gimnazijske razrede. 6. natis. 1902. K 4—.
- Hemmelmayr-Brunner*, Lehrbuch der Chemie und Mineralogie für die IV. Klasse der Realschulen. 2. natis. 1902. K 2-10.
- Menger*, Grundlehren der Geometrie. 6. in 7. natis. K 1-80.

IV.

Učila.

I. Realčna knjižnica.

1. Učiteljska knjižnica.

Varih: Makso Pirnat.

Učiteljska knjižnica se je pomnožila v šolskem letu 1903/4 za 90 del v 141 zvezkih in pa za 210 šolskih izvestij.

Prirastek učiteljske knjižnice

razvrščen v smislu naredbe c. kr. ministrstva za uk in bogočastje z dne 30. decembra 1896, št. 26.362. (Prva številka v imeniku je zaporedna, druga inventarna.)

I. Enciklopedija.

(Dela splošne in različne vsebine, občna zgodovina znanosti, dela akademij, splošna bibliografija, knjijstvo in spisi o knjižnicah, katalogi itd.)

1	71	<i>Dom in svet</i> . Letnik 16. Ljubljana. 1903.
276	287	<i>Illustriertes Jahrbuch der Erfindungen</i> . Letnik 3. Teschen 1903.
277	291	• • • <i>Naturkunde</i> . Letnik 1. Teschen 1903.
277	293	• • • <i>Weltgeschichte</i> . Letnik 3. Teschen 1902.

279	292	<i>Illustriertes Jahrbuch der Weltreisen.</i> Letnik 1. in 2. Teschen 1903.
3	60	<i>Jahrbuch des höheren Unterrichtswesens in Österreich.</i> Wien 1904.
4	85	<i>Letopis Matice Slovenske</i> za l. 1888 in 1889. Ljubljana 1888 in 1889.
10	72	<i>Ljubljanski Zvon.</i> Letnik 23. Uredil dr. Frančišek Zbašnik. Ljubljana 1903.
280	286	<i>Planinski Vestnik.</i> Letnik 8. in 9. Ljubljana 1902., 1903.
281	288	<i>Popotnik.</i> Pedagoški in znanstven list. Uredil M. Nerat 1903.
282	289	<i>Slovan.</i> Mesečnik za književnost, umetnost in prosveto. Uredil Franč. Govekar. Ljubljana 1903.
283	316	<i>Unsere Zeit.</i> Jahrbuch zum Konversations-Lexikon. 5 zv. Leipzig 1857—61.
7	59	<i>Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Kultus und Unterricht.</i> Wien 1903.
284	298	<i>Wehmer R. Dr.,</i> Enzyklopädisches Handbuch der Schulhygiene Wien-Leipzig 1904.
8	84	<i>Zbornik Matice Slovenske.</i> Zvezek 4. in 5. Ljubljana 1902., 1903.
138	214	<i>Zeitschrift für das Realschulwesen.</i> Letnik 28, Wien 1903.
140	140	„ für Schulgeographie. Letnik 24. Wien 1903.

II. Filozofija, estetika, politika.

285	339	<i>Fichte Gottlieb Joh.,</i> die Bestimmung des Menschen. Leipzig.
286	333	<i>Kirchner Friedrich,</i> Katechismus der Logik. Leipzig 1881.
287	308	<i>Lampe Franc dr.,</i> Vvod v modrovslovje. Ljubljana 1887.
288	330	<i>Platon-Mendelssohn,</i> Phädon. Leipzig.

III. Pedagogika.

(Tudi šolske spretnosti, šolska statistika, razprave o spisih za mladino).

289	290	<i>Lukas Gustav,</i> Methodik des Turnunterrichtes. (Handbuch der speziellen Methodik. 12. zv.) Wien 1897.
290	276	<i>Prang,</i> Lehrgang für die künstlerische Erziehung. Dresden 1903.

IV. Veroznanstvo

(in cerkvena zgodovina).

161	272	<i>Cvetje iz vrtov sv. Frančiška.</i> Urejuje P. Stanislav Škrabec. Letnik 20. in 21. Gorica 1902. in 1903.
291	329	<i>Eß van Leander dr.,</i> Die heilige Schriften des alten und neuen Testamentes. Wien. 1881.
292	306	<i>Lampe Franc dr.-Krek Ivan dr.,</i> Zgodbe sv. pisma, 1. del. Celovec. 1894—1902.
293	307	<i>Svetina Ivan dr.,</i> Jezus Kristus pravi Bog. Ljubljana 1899.

V. Klasična filologija (o)

(vstevsi pisatelje), arheologija in epigrafika.

VI. Moderna filologija

(vstevsi pisatelje).

294	279	<i>Aleksandrov</i> , Pesmi in romance. Ljubljana 1903.
295	295	<i>Aškerc Ant.</i> , Dva izleta na Rusko. Ljubljana 1903.
296	296	„ „ Zlatorog. Ljubljana 1904.
297	323	<i>Bauer M. K. L.</i> , Deutsch-latein. Wörterbuch. Reutlingen 1821.
298	299	<i>Bölsche W.</i> , Abstammung des Menschen. Stuttgart.
299	326	<i>Börne Ludw.</i> , Gesammelte Schriften 3 zv. Leipzig.
300	331	<i>Calderon de la Borca</i> , Das Leben ein Traum. Leipzig.
301	294	<i>Cankar Ivan</i> , Hiša Marije Pomočnice. Ljubljana 1904.
31	1	<i>Cigale M.</i> , Deutsch-slov. Wörterbuch 2 zv., Laibach 1860.
302	337	<i>Dante Alfonse</i> , Novellen und Skizzen, Leipzig.
53	76	<i>Erjavec Fran</i> , Izbrani spisi. 2 zv. (Zab. knj. 4. in 5. zv.) Ljubljana 1888–89.
53	76	<i>Gogolj Nik. V.-Podgoriški</i> , Mrtve duše (Zab. knj. 2 zv.) Ljubljana 1887.
303	309	<i>Gregorčičevim</i> kritikom odgovor in pouk. Ljubljana 1882.
304	314	<i>Hackländer F. W.</i> , Europäisches Sklavenleben. Stuttgart 1885.
305	325	„ „ „ „ Krieg und Frieden. Stuttgart 1885.
306	312	<i>Heine Heinrich</i> , Werke. 6 zv. Wien-Leipzig-Prag.
307	318	<i>Heyse Christian Aug.</i> , Fremdwörterbuch. Leipzig 1882.
308	334	<i>Janežič Anton-Bartel</i> , Deutsch-slov. Wörterbuch. Klagenfurt 1889.
309	312	<i>Janežič Anton</i> , Slovenska slovnica. 4 natis. Celovec 1869.
310	285	<i>Jelovšek Ernestina</i> , Spomini na Prešerna. Ljubljana 1903.
52	77	<i>Knezova</i> knjižnica. 14., 15. in 16. zvezek. Ljubljana.
53	76	<i>Kraševiski Jos. Ig.</i> -(Podgoriški), Koča za vasjo. (Zab. knj. 1. zvez.) Ljubljana 1886.
53	76	<i>Lavrižar Jož.</i> , Pri Jugoslovanih. (Zab. knj. 16. zv.) Ljubljana 1903.
59	110	<i>Levec Fran</i> , Slovenski pravopis. Dunaj 1899.
311	280	<i>Ljudska</i> knjižnica 1. zvez. Ljubljana 1903.
312	340	<i>Mole A.</i> , Taschenwörterbuch der franz. u. deutsch. Sprache. Braunschweig 1876.
313	321	<i>Narodni koledar</i> in letopis Matice Slov. za 1. 1867. Ljubljana 1866.
63	2	<i>Pleteršnik Makso</i> , Slovensko-nem. slovar. 2 zv. Ljubljana 1894-95.
314	297	<i>Pod novim orlom</i> . Zgod. povest. Ljubljana 1904.
315	319	<i>Poročilo</i> slov. plan. društva za 1. 1894. Ljubljana 1895.
316	313	<i>Samhaber Ed.</i> , Preširenklänge. Laibach 1880.
69	38	<i>Sanders Daniel Dr.</i> , Handwörterbuch der deutschen Sprache. Leipzig 1878.
53	76	<i>Sienkiewicz Henr.-Mračé</i> , Z ognjem in mečem. 2 dela. (Zabavna knjižn. 7. in 8. zv.) Ljubljana 1892–93.
77	81	<i>Štekelj Karel dr.</i> , Slov. narodne pesmi. 2 dela. Ljubljana 1903.
317	320	<i>Thomery-Piau-Eugene</i> , Französische Sprachlehre. Wien 1872.
318	322	<i>Tolstoj Graf Leo-Vlad. Czumikow</i> , Moderne Sklaven. Leipzig 1901.

319	281	<i>Trdina Janez</i> , Zbrani spisi, 1. del. (Bahovi huzarji in Iliri.) Ljubljana 1903.
320	317	<i>Valentini Francesco Dr.</i> , Italienisches Wörterbuch. Leipzig 1878.
321	327	<i>Vogel Karl Dr.</i> , Frauenliebe und Dichterleben. Leipzig 1874.
322	332	<i>Zschokke Heinr.</i> , Alamoutade. Der Galerensklave. Leipzig.
323	283	<i>Zupančič Oto</i> , Čez plan. Ljubljana 1904.

VII. Splošno jezikoslovje. (o)

VIII. Popis zemlje, dežel in narodov

s p.ehistorijo, etnografijo in statistiko

324	336	<i>Chavanne Jos. Dr.</i> , Die Sahara oder von Oase zu Oase. Wien-Pest-Leipzig. 1879.
325	351	<i>Fraas Eberbart Dr.</i> , Geologie. Leipzig 1902.
326	349	<i>Günther Siegm. Dr.</i> , Physische Geographie. Leipzig 1904.
327	341	<i>Haberlandt Mich. dr.</i> , Völkerkunde. Leipzig 1898.
328	343	<i>Heiderich F. Dr.</i> , Völkerkunde der außereuropäischen Erdteile. Leipzig 1897.
329	344	<i>Heiderich F. Dr.</i> , Länderkunde von Europa. Leipzig 1897.
330	350	<i>Hoernes Rud. Dr.</i> , Paläontologie Leipzig 1899.
331	359	<i>Koch Julius Dr.</i> , Römische Geschichte. Leipzig 1898.
332	346	<i>Köppen W. Dr.</i> , Klimalehre. Leipzig. 1899.
333	345	<i>Machaček Fritz Dr.</i> , Gletscherkunde. Leipzig 1902.
334	366	<i>Penck Albr. Dr.</i> , Das deutsche Reich, Wien-Prag-Leipzig. 1887.
335	365	• • • Morphologie der Erdoberfläche. 2 dela. Stuttgart 1894.
336	355	<i>Reinhertz C. Dr.</i> , Geodäsie. Leipzig 1899.
337	342	<i>Sieger Robert Dr.</i> , Die Alpen. Leipzig. 1900.
338	358	<i>Standing H. Dr.</i> , Griechische und römische Götter- und Heldensage. Leipzig 1901.
339	361	<i>Swoboda H. Dr.</i> , Griechische Geschichte. Leipzig 1900

IX. Zgodovina

(izvzemaš avstrijsko-ogrsko) s pomožnimi znanostmi (n. pr. paleografija, heraldiko, mumizmatiko, kronologijo i. t. d.)

340	352	<i>Hoernes Rud. Dr.</i> , Urgeschichte der Menschheit. Leipzig 1897.
341	357	<i>Hommel Fr. Dr.</i> , Geschichte des alten Morgenlandes.
342	356	<i>Kurze Fr. Dr.</i> , Deutsche Geschichte im Mittelalter bis 1500. Leipzig 1894.
102	39	<i>Weber Georg-Bablamms Alfr. Dr.</i> , Lehr- und Handbuch der Weltgeschichte. I. Altertum. II. Mittelalter. Leipzig 1902

X. Zgodovina avstrijsko-ogrske monarhije in posameznih kronovin.

343	300	<i>Apih Jožef</i> , Naš cesar. Spomenica ob 50 letnici njegove vlade Celo- lovec 1898.
344	353	<i>Krones Fr. Dr.</i> , Österreichische Geschichte. 1. Von der Urzeit bis 1526. 2. Von 1526 bis zur Gegenwart. Leipzig 1899—1900.
94	83	<i>Orožen Franc</i> , Slovenska zemlja. 4. del. 2. zv. (Vojvodina Kranjska. Zgodovinski opis.) Ljubljana 1902.
345	310	<i>Radics Peter von</i> , Geschichte Krain's, ein Handbuch. 1 Lieferung. Laibach 1862.
346	311	<i>Verhovec Joh.</i> , Die wohlilöbliche landesfürstliche Hauptstadt Laibach. Laibach 1886.

XI. Matematika. (o)

XII. Prirodopis.

347	347	<i>Brauns R. Dr.</i> , Mineralogie. 1899.
348	324	<i>Güttler Karl</i> , Naturforschung und Bibel. Freiburg B. 1877.
349	278	<i>Haacke Wilh. und Kuhnert Wilh.</i> , Das Tierleben der Erde. Berlin.
350	284	<i>Siegel Moritz</i> , Versuch einer Käfer-Fauna Krains. Laibach 1866.

XIII. Fizika

(z astronomijo in meteorologijo), kemija.

351	363	<i>Günther Siegm. Dr.</i> , Astronomische Geographie. Leipzig 1902.
352	277	<i>Meyer Wilh. Dr.</i> , Die Naturkräfte Leipzig-Wien 1903.
353	362	<i>Möbius A. F.-Wislicenus Walter F. Dr.</i> , Astronomie. Leipzig 1900.
354	348	<i>Trabert Wilh. Dr.</i> , Metereologie. Leipzig 1902.
355	338	<i>Urbanitzky Alfr. Ritter v. Dr.</i> , Elektrizität im Dienste der Mensch- heit. Wien-Pest-Leipzig 1885.
356	354	<i>Wislicenus Walter F. Dr.</i> , Astrophysik, Leipzig 1899.

XIV. Lepe umetnosti (o)

(z risanjem in deskriptivno geometrijo).

XV. Stavbarstvo. (o)

XVI. Gospodarstvo in poljedelstvo.

357	302	<i>Dular Franjo</i> , Umna živinoreja. 2 del. Celovec 1895.
358	303	<i>Kosi Anton</i> , Umni kletar. Celovec 1904.
359	304	<i>Rohrman Viktor</i> , Poljedelstvo. 2 dela. Celovec 1897—1902.

XVII. Trgovina, kupčija, obrti, različno.

360	335	<i>Erdman Otto-Linne Dr.</i> , Grundriß der allgemeinen Warenkunde. Leipzig 1875.
361	301	<i>Homan Alojzij dr.</i> , Postrežba bolnikom. Celovec 1899.
362	328	<i>Kuhne Louis</i> , Die neue Heilwissenschaft. Leipzig 1896.
363	305	<i>Tavčar Ivan dr.</i> , Slovenski Pravniki. 5 sešitkov. Celovec 1883—88.

Od teh knjig so darovali:

G. Karel Pirc, realčni ravnatelj: št. 76, 77, 83, 84, skupni 4 zv.

G. Ć Ivan Rode, trgovec v Ljubljani: št. 38, 76 in 300—340, skupaj: 94 zv.

G. Jožef Tschemernigg, c. kr. rudniški oskrbnik v Idriji, št. 284.

Potom zámene:

210 izvestij avstrijskih srednjih šol in drugih učnih zavodov.

Učiteljska knjižnica šteje koncem šolskega leta 1903/4: 366 del v 799 zvezkih in 373 izvestij.

2. Dijaška knjižnica.

Varih: Makso Pirnat.

Dijaška knjižnica se je pomnožila za 99 del, oziroma 260 zvezkov, in sicer:

a) Po nakupu:

Albon Baron d' Fugen, Unser Kaiser. Unsere Kaiserin. Kronprinz Rudolf. Wien 1889-90

Amicis Edm. de, Herz. Basel 1902.

Der gute Kamerad. Letnik 17. Stuttgart-Berlin-Leipzig 1890.

Dom in Svet. Letnik 16. Ljubljana 1903.

Foerster Anton, Cerkevna pesmarica. Ljubljana 1903.

. . . Pevska šola. Ljubljana 1894.

Göll Hermann Dr., Illustrierte Mythologie. Leipzig 1901.

Illustrierte Taschenbücher für die Jugend. Stuttgart-Berlin-Leipzig.

Karlin Andrej, V Kelmorajni. Celovec 1903.

Koledar družbe sv. Mohora za prestopno leto 1904. Celovec 1903.

Koprivnik Janez, Domači vrtinar. Celovec 1903.

May Karl, Reizeerzählungen. Zv. 29. Freiburg im B.

Pod novim orlom. Zgodovinska povest. Ljubljana 1904.

Seigerschmied I. m., Pamet in vera. Celovec 1903.

Slovenske Večernice, 55. zv. Celovec 1903.

Smolle Leo Dr., Feldmarschall Radetzky. Wien 1891.

Swida Franz Dr., Krain, Küslenland, Dalmatien. Wien 1902.

Verne Julius, Abenteuerliche Reisen. 49. in 56. zvez. Wien 1902.

Vrabl Rud., Čujte nas! 2 iztisa. Ljubljana 1901.

Wet de Chr. R., Krieg zwischen Bur und Brite. Leipzig und Kattowitz.

b) Po darilih:

G. Engelbert Gangl, učitelj pripravljalnega tečaja:
Slovenske Večernice. 54. zvezek v 2 iztisih.

† Ivan Rode, trgovec v Ljubljani:

- Aljaž Jakob*, Slovenska pesmarice, 2 dela. Celovec 1896, 1900.
Bezenšek Anton, Bolgarija in Srbija. Celovec 1897.
Borštnik Ignacij, Stari Ilija. Izvirna narodna igra s petjem v treh dejanjih. Ljubljana 1891.
Bulwer Lithon Edw., Die letzten Tage von Pompeji. Leipzig.
Byron's sämmtliche Werke von Adolf Böttger. 4 zv. (12 snopičev). Leipzig 1852.
Cankar Ivan, Jakob Ruda. Drama. Ljubljana 1900.
* * * * * Za narodov blagor. Ljubljana 1901.
Cervantes Michael, Don Quixote. Leipzig.
Cigale Matej-Wolf, Deutsch-slovenisches Wörterbuch. Laibach 1860.
Cilenšek Martin, Naše škodljive rastline. (4 snopiči) Celovec 1892—1896.
Cimperman Jožef, Pesmi. Ljubljana 1888.
Dalziel, Tausend und eine Nacht. Dresden.
Das neue Universum. Stuttgart.
Funtek Anton-Fr. Kind, Čarostrelec.
Gangl Engelbert, Pisanice. Gorica 1896.
Glaser Karel dr., Zgodovina slovenskega slovstva. 4 deli (7 seš.) Ljubljana 1894—98.
Goethe's Werke. Auswahl in 16 Bänden. Leipzig.
Hauff Wilhelm, Sämtliche Werke in 2 Bänden. Leipzig.
Hensinger Otto, Amerikanische Kriegsbilder. Leipzig 1869.
Hicinger Peter, Domač koledar slovenski. 1863. Ljubljana 1863.
Homer's Gedichte. Im Versuche der Urschrift übersetzt von Karl Uschner. 2 dela. Berlin 1861.
Ilustrovani narodni koledar, 9. in 10. zvezek. Celje 1897, 1898.
Janežič Anton, Slovensko-nemški slovar. Pomnožil Jul. pl. Kleinmayr. Celovec 1874.
Jesenko Janez, Prirodoznanski zemljepis. 2 iztisa. Ljubljana 1863.
Jurčič Josip, Zbrani spisi. 1.—7. zv. Ljubljana 1882—1888.
Kaj hočemo. Poslanica slovenski mladini. Ljubljana 1901.
Kersnik Janko, Zbrani spisi. 2 dela (3 sešitki). Ljubljana 1900, 1903.
Kleist H. von, Dramatische Meisterwerke. 2 zv. Berlin.
Knezova kujižnica. 1.—6. in 8. zv. Ljubljana 1894—1901.
Knigge Adolf Frh., Über den Umgang mit Menschen. Berlin 1876.
Kocbek Fran, Pregovori. Ljubljana 1887.
Koledar družbe sv. Mohora za leta 1878, 1881, 1893—96, 1899—1902. Celovec.
Kos Franč. dr., Doneski k zgodovini Škofje Loke. Ljubljana 1894.
* * * * * Spomenica tisočletnice Metodove smrti. Ljubljana 1885.
Kostanjevec Jožef, Iz knjige življenja. 1. zv. Postojna 1900.
Kres. Leposloven in znanstven list. Uredil dr. Jak. Sket. 1. let. Celovec 1881.
Lampe Franč. dr., Dušeslovje. Ljubljana 1889, 1890.
* * * * * Jeruzalemski romar. Celovec 1892.
Lessings Werke in 6 Bänden. Berlin.
Letopis Matice Slovenske. Letniki 1874, 1875, 1884—87, 1890—94, 1897, 1898. Ljubljana.
Levstik Francišek, Zbrani spisi. Uredil Fr. Levec. Ljubljana 1891—1895.
Ljubljanski Zvon. Letniki 1., 2., 5.—8. Ljubljana.
Malograjski Franč., Za srečo. Povest. Celovec 1901.

- Markič Mih.-R. Wagner*, Lohengrin. Ljubljana 1898.
Molière's Sämtliche Werke v 2 zv. Leipzig.
Moritz Karl, Phil. Götterlehre. Leipzig.
Murnik Rado, Navihanci. Ljubljana 1902.
Narodna knjižnica. 1 zv.: Pobratimi. Dr. Jož. Vošnjak. Ljubljana 1889.
Pajek Jož. dr., Črtice iz duševnega žitka štajerskih Slovencev. Ljubljana 1884.
Paul Jean Gesammelte Werke. 4 zv. Berlin.
Prešeren Fr. dr., Poezije. Ljubljana 1896.
Prešernov album. Ljubljana 1900.
Saphir M. G., Ausgewählte Schriften. Wien 1871.
Schiller, Sämtliche Werke. 16 zv. Berlin.
Schödler-Ivan Tušek, Knjiga prirode. 4 del. Botanika, zoologija. Ljubljana 1875.
Shakespeare W., Sämtliche dramatische Werke v 3 zv. Übersetzt von Schlegel, Benda Voß. Leipzig.
Skuhala Ivan, Življenje našega Gospoda Jezusa Kristusa. Celovec 1889.
Slomšek Ant. Martin, Pastirski listi. Celovec 1890.
Slovanstvo. 1. del. Ljubljana.
Slovenska knjižnica. Izdaje J. Jurčič. 4 zv.: Na Žerinjah. J. Kersnik. Ljubljana 1876.
Slovenska Talija. 14 sešitkov. Ljubljana 1867—1895.
Slovenske Večernice. 32, 33, 47, 48 in 53 zv. Celovec 1884—1901.
Slovenska zemlja. 4 deli. (5 sešitkov.) Ljubljana 1893—1902.
Sottlan Mirko, Mož beseda. Izviren igrokaz v 5 dejanjih. Celovec 1876.
Stare Jožef, Občna zgodovina. 3 deli. Celovec 1877—1891.
Stritar Jožef, Jagode. Celovec 1899.
 . . Pod lipo. Celovec 1895.
Svetina Ivan dr., Jezus Kristus pravi Bog. Ljubljana 1899.
Štrekelj Karel dr., Slovenske narodne pesmi. 1. in 2. (2 seš.) dol. Ljubljana 1895-1901.
Šubič Ivan, Električna. Ljubljana 1897—1895.
Tavčar Ivan dr., Povesti. 5 zv. Ljubljana 1896—1902.
Thiard de Lafozest Franz. Spalato 1878.
Trije javni govori. (Fr. Šuklje-Iv. Tavčar-Fr. Wiesthaler.) Ljubljana 1879.
Valjavec Matija, Pesmi. Ljubljana.
Valvazor, Ehre des Herzogtums Krain. 4 zv. Novo mesto 1879.
Veliki katekizem. Celovec 1898.
Verne Julius, Abenteuer des Kapitän Hatteras. Wien-Pest-Leipzig 1878.
 . . Die geheimnisvolle Insel. Wien-Pest-Leipzig 1879.
Vrhovec Ivan, Ljubljanski meščanje. Ljubljana 1896.
 . . Zgodovina Novega mesta. Ljubljana 1891.
Wieland, Werke. 10 zv. Berlin.
Zabavna knjižnica. 3., 6., 9., 11.—14. zv. Ljubljana 1888—1902.
Zbornik Matice Slovenske. 2., 3. in 4. zvez. Ljubljana 1900—1903.
Zschokke, Werke. 1.—3. zv. Wien.
Zupančič Oto, Pisanice. Ljubljana. 1900.

Slovenska Matica:

- Knezova knjižnica*, zv. 1.—4., 6.—9, Ljubljana 1894—1902.
Letopis Matice Slovenske, letniki 1872—81, 1885—86, 1890—96, 1898. Ljubljana 1872—1898.
Sienkiewicz Henrik, Z ognjem in mečem. Preložil Matija Mrače. Ljubljana 1892.

Valjavec Matija, Pesmi. Ljubljana.

Zabavna knjižnica. 11.—15. zvezek. Ljubljana 1898—1902.

Zbornik Matice Slovenske. 1—4. zv. Ljubljana.

Dijaška knjižica šteje koncem šoskega leta 1903/4 182 del v 646 zvezkih.

Iz knjižnice, ki je bila le pridnim učencem na razpolaganje, se je izposodilo učencem I. razreda 272 knjig, učencem II. razreda 236 knjig, učencem III. razreda 192 knjig, skupaj 600 knjig.

II. Zemljepisna in zgodovinska učila.

Varih Matija Pirc.

Zbirka se je pomnožila po nakupu za:

a) Stenske zemljevide: Spruner-Bretschneider, Evropa 300 l. pred Kr., Evropa v začetku 6. stoletja, Evropa v drugi polovici 10. stoletja, Evropa za križarskih vojsk; Evropa v 14. stoletju, Evropa za reformacije; Evropa za 30 letne vojske, Evropa v 18. stoletju, Evropa za Napoleona I. Sydow-Habenicht, Avstrijsko-Ogrska; Švica. Rothaug: Alpske dežele (fiz.), Kraške dežele (fiz.), Sudetske dežele (fiz.)

b) Specijalne karte: Radovljica, Ljubljana, Postojna, Idrija.

c) Generalne štabne karte list Ljubljana.

d) Atlanti: Berghaus, Atlas der Geologie. J. Perthes: Taschenatlas. J. Perthes: Atlas antiquus. J. Perthes: Geschichtsatlas. Kozenn: Geographischer Atlas. Freytag: Weltatlas.

e) Stenske podobe: Lehmann: Kulturno-zgodovinske stenske podobe; 16 komadov. St. Cybulski: Vestitus Graecorum; 3 podobe. St. Cybulski: Vestitus Romanorum; 2 podobi.

f) Knjige: Juraschek-Hübner: Geographisch-statistische Tabellen. Müller: Allgem. Wörterbuch der Aussprache. Plötz: Auszug aus der Geschichte.

Prozoren ovitek iz celuloida za specijalne karte. — Razlaga za specijalne karte. — Kirschnerjevo šestilo za merjenje. — Lupa. — Reljef Idrije in okolice, podaril g. c. kr. višji blagajnik pl. Koschin v Idriji.

Pregled cele zbirke:

Skupina	kosov	Skupina	kosov
		prenos	205
1. Stenski zemljevidi	56	5. Instrumentov	4
2. Zemljskih obel	2	6. Knjig in zemljevidov (ročnih)	11
3. Stenskih podob	138	7. Reljefov	1
4. Atlantov	9	8. Okvirjev za stenske podobe .	106
odnos	205	skupaj	327

Vseh v zemljepisno-zgodovinski kabinet spadajočih predmetov je 327.

III. Fizikalni kabinet.

Varih dr. Stanislav Beuk.

Prirastek:

Aparati: Aparat za udar prožne krogelje na prožno steno. — Aparat za vztrajnost. — Kombinirani stativ za mehaniko. — Vijak. — Model vijaka pri parnikih. — Sredobežen stroj. — Medeni obroči. — Dve krogli. — Sredobežni regulator. — Vrtalka. — Stojalo s 4 nihali. — Priprava za udar prožnih krogel. — Strmina. — Ura na pesek. — Kartezijanski potapljavec. — Vglasbene palice iz lesa. — Aparat za Chladnyjeve zvočne like. — Glasbene vilice. — Ustnična piščal. — Piščal s skalo. — Piščal z jezičkom. — Monokord. — Sirena. — Aparat za odboj svetlobe. — Aparat za lom svetlobe. — Prizma na stojalu. — Kotno zrcalo. — Izbočeno zrcalo. — Vdrto zrcalo. — Ravno zrcalo. — Kombinirani aparat za pouk v optiki. — Zemeljski daljnogled. — Stroboskop. — Kalejdoskop. — Model očesa. — Model ušesa. — Model glasila.

Priprave in orodja: Žaga. — Ključ za vijake. — Pila za les.

Knjige: Schweiger-Lerchenfeld: Das Buch der Experimente.

Koncem šolskega leta je vseh aparatov	135
Priprav in orodij	55
Knjig	<u>1</u>
Torej vseh v fizikalni kabinet spadajočih predmetov	191

IV. Kemiški kabinet.

Varih dr. Stanislav Beuk.

Aparati in priprave: 5 retori, različne velikosti, brez vratu. — 4 retorte, različne velikosti, z vratom in zamaškom. — 9 predložkov za retorte. — 3 retorte z obrušeni predložki. — 4 različni stativi. — 12 različnih steklenic za kuhanje. — 2 kopeli s konstantno gladino. — 2 svinčeni škudelci. — 18 škudelic za izparivanje iz stekla in porcelana. — Držalo. — Lij za razločevanje tekočin. — 3 škudelice iz pločevine. — 5 trikotov za podlago. — Trinog. — 5 lijev s podaljšano cevjo. — 7 lončkov iz porcelana. — Aparat za destiliranje. — 4 valji z dnom. — 2 stekleni cevi, široki. — 6 lijev za filtriranje. — Stativ za filtriranje. — 2 škudelci iz porcelana s tolkačem. — Škudelica iz ahata s tolkačem. — 2 menzuri. — 2 Woulovi steklenici z dvema in ena s tremi vratovi. — Steklenica za čiščenje plinov po Cloërzju. — Steklenica za čiščenje plinov po Drechselu. — 2 gazometra à 20 l. — 2 svetilki za ogrevanje. — 2 trinoga. — Steklenica z vratom pri dnu. — Steklenica s pipo pri dnu. — Žlice: 1 iz železa, 1 iz kovinske mrežice, 2 iz kavčuka in 1 iz medi. — 2 železni cevi. — Mrežice iz železa, medi in azbesta. — 100 epruвет. — 2 pnevmatični kadički iz stekla. — Porcelanasta plošča. — 2 posodi za sušenje plinov. — Eksikator. — Kippov aparat. — Steklenica z zamaškom brez dna. — Termometer do 300°. — Evdijometer. — 2 steklenici za brizganje vode. — 100 pol papirja za filtriranje. — Lakmus. — $\frac{1}{2}$ kg cevi iz kavčuka. — $\frac{1}{2}$ kg zamaškov iz kavčuka. — 4 kg različnih steklenih cevi. — Steklena palčice. — Plutasti zamaški, 100. — Oglje. — Priprava za vrtanje zamaškov. — Priprava za brušenje. — Pesek. — Žica iz platine. — Pločevina iz platine. — Lonček iz platine. — Razne klešče in držala. — Krtače. — Tehtnica.

Kemikalije so spravljene v steklenicah z vžganimi napisi in sicer jih je:

v steklenicah po 50 g s širokim vratom	40
„ „ „ 100 g „ „ „	29
„ „ „ 250 g „ „ „	6
„ „ „ 500 g „ „ „	10
„ „ „ 50 g z ozkim vratom	10
„ „ „ 100 g „ „ „	7
„ „ „ 250 g „ „ „	8
v posebnih steklenicah za kisline po 250 g	11
Vseh kemikalij je torej	121
Vseh aparatov in priprav	256
Knjiga: R. Arendt, Technik der Experimental-Chemie	1
Torej vseh v kemiški kabinet spadajočih predmetov	378

V. Prirodopisni kabinet.

Varih dr. Stanislav Bevk.

A. Zoologija.

Prirastek:

Homo sapiens (lobanja). Daroval dr. M. Rus. — Zbirka školjk in polžev. Daroval Iv. Gruden. — Testuds graeca. Daroval učenec II. r. H. Božič. — Vipera ammodytes. Daroval učenec I. r. Iv. Kavčič. — Več žuželk in nekaj plazivcev; darovali učenci. — Podobe: Nadaljevanje Leutemannovega zoološkega atlanta in sicer: Troglodytes gorila, Meles Taxus, Equus Zebra, Psittacus erithaeus, Plissolophus Leadbeateri, Melopsittacus undulatus, Vanellus cristatus. Boa constrictor, Naja tripudians, Crotalus durissus, Accipenser sturio in Ocneria monacha. — Knjige: Dr. Werner: Reptilien und Amphibien. — Hoffer: Das Schmetterlingsbuch.

Pregled cele zoološke zbirke.

Skupina	kosov	vrst	Skupina	kosov	vrst
			Prenos	997	911
1. Sevavci	14	14	15. Mehovci	28	27
2. Ptice	87	86	16. Praživali	1	1
3. Plazivci	28	17	17. Lobanje	7	7
4. Krokoni	18	15	18. Zobe in zobovja	9	7
5. Ribe	32	28	19. Kremlji, kože	7	7
6. Glavonožci	3	3	20. Roge, rogovja	3	2
7. Polži	23	20	21. Jajca	41	41
8. Školjke	38	32	22. Vretence	1	1
9. Žuželke	703	656	23. Sipin mehur	1	1
10. Stonoge	5	3	24. Biser	1	1
11. Pajkovci	6	5	25. Bodice	3	3
12. Raki	7	7	26. Podobe	90	90
13. Iglokožci	6	5	27. Knjige	4	4
14. Črvi	27	20			
Odnos	997	911	Skupaj	1193	1103

Vseh zooloških predmetov je torej sedaj 1193 kosov.

B. Botanika.

Prirastek:

Musa sapientium (plod). Darovala g. Poldi Harmel. — Podobe in knjige: Losch, Kräuterbuch. — Dr. Heimerl, Schufflora. — Schwaighofer: Bestimmungstabellen für Sporenpflanzen. — Schwaighofer: Bestimmungstabellen für Samenpflanzen. — Schwalb: Das Buch der Pilze.

Pregled cele botaniške zbirke.

Skupina	kosov	Skupina	kosov
		Prenos	1584
1. Herbar srednjeevropskih rastlin	1000	7. Plodovi	1
2. Herbar trav in poltrav	100	8. Storži raznih dreves	3
3. Herbar za poljedelstvo	250	9. Anastačica Hierochuntica	1
4. Herbar za gozdarstvo	80	10. Cvetni modeli	21
5. Herbar kritosemk	120	11. Modeli gliv	17
6. Zbirka deščic različnih dreves	34	12. Podobe in knjige	13
Odnos	1584	Skupaj	1640

Vseh botaniških predmetov je torej 1640.

C. Mineralogija.

Prirastek:

Rudnine: Žveplo. — Grafit. — Šungit. — Šota. — Kamena sol. — Fluorit. — Apatit. — Muhovec. — Kobaltovec. — Arzenov kršec. — Realgar. — Auripigment. — Granit. — Gnajs. — Blestnik. — Kamena strela. — Čadavec. — Ametist. — Citrin. — Morion. — Mlekovec. — Roževec. — Drvenec. — Kresilnik. — Zlatarska oslica. — Jaspis. — Kalcedonec. — Karneol. — Heliotrop. — Hrisopras. — Oniks. — Ahat. — Dragi opal. — Steklasti opal. — Živec, kalijev. — Muškovit. — Dvolomec. — Beli marmor. — Šareni marmor. — Lapor. — Opoka. — Siga. — Vrelovec. — Graševce. — Sadra. — Marijino steklo. — Alabaster. — Lojevec. — Salovec. — Serpentin. — Stiva. — Avgit. — Azbest. — Beril. — Klorit. — Pirop. — Topaz. — Ortoklas. — Biotit. — Bazalt. — Kaolin. — Magnetit. — Hematit. — Železni sijajnik. — Rusi svitoglav. — Rusi glinasti železovec. — Rusa kreda. — Rjavi svitoglav. — Drnovec. — Rjava železna okra. — Niklovec. — Kromovi železovec. — Antimonit. — Kositrovec. — Modri bakrenec. — Rdeči bakrenec. — Srebrni sijajnik.

Modeli: 6 osnovnih kristalnih oblik na stojalih iz žice; 40 lesenih modelov.

Kovine in zlitine: Srebro. — Živo srebro. — Lito železo. — Kovaško železo. — Jeklo. — Baker. — Zlato. — Bron. — Topovina. — Zvonovina. — Med. — Tombak. — Novo srebro. — Pakfong. — Svinec. — Kositer. — Cinek. — Antimon. — Pismenovina. — Aluminij. — Nikelj. — Zbirka 24 ponarejenih dragih kamenov.

Pregled cele mineralogiške zbirke.

Skupina	kosov	Skupina	kosov
1. Modelov iz žice	6	4. Kovin in zlitin	22
2. Modelov iz lesa	40	5. Imit. dragih kamnov	24
3. Rudnin	278	6. Podobe in knjige	1
	Odnos . 324		Skupaj . 371

Vseh mineralogiških predmetov je torej sedaj 371.

D. Orodja in priprave.

Prirastek:

Lopatica za rastline. — Škarje — Zbirka vseh predmetov za poskuse s pihalnico. — Poleg tega se je kupilo več reagentov in tekočin za konserviranje.

Vseh priprav in orodij koncem 1903/4 je 152.

* * *

Vseh v prirodopisni kabinet spadajočih predmetov je 3356 in sicer:

zoologiških	1193
botaniških	1640
mineralogiških	371
ter priprav in orodij	152

VI. Učila za geometrijo in geometriško risanje.

Varil Vinko Levičnik.

Cela zbirka šteje koncem šolskega leta: 24 geometriških modelov za prvi pouk iz geometrije, 1 predložno zbirko in 25 komadov risalnega orodja.

VII. Učila za prostoročno risanje in lepomisje.

Varil Vinko Levičnik.

Zbirka se je pomnožila po nakupu za:

a) Predložnih risalnih predmetov in sicer:

40 metuljev v steklenih omaricah, 15 školjk in polžev, 22 steklenic, kozarcev in drugih posod, 6 mozaičnih plošč.

b) Zbirke risarij: Marin: Risanje v ljudski šoli.

Vsa zbirka šteje koncem šolskega leta: 4 predložne zbirke za lepomisje, 16 predložnih zbirk za prostoročno risanje, 8 modelov iz žice, 1296 majhnih in 28 velikih lesenih modelov, 19 sadrenih modelov, 3 risalne priprave, 6 komadov risalnega orodja, 40 metuljev, 15 školjk, 22 posod, 6 mozaičnih plošč, Marin, Risanje v ljudski šoli in 40 okvirjev s steklom.

VIII. Pregledno stanje zbirk koncem šolskega leta 1903/4.

	Končno stanje 1902/3	Prirastek 1903/4	Končno stanje 1903/4
I. 1. Učiteljska knjižnica.			
Del	275	91	366
Zvezkov	658	141	799
Izvestij	163	210	373
2. Dijaška knjižnica.			
Del	83	99	182
Zvezkov	386	262	646
II. Zemljepisna in zgodovinska učila.			
Stenskih zemljevidov	42	14	56
Zemeljskih obel	2	—	2
Stenskih podob in tabel	117	21	138
Atlantov	3	6	9
Instrumentov	1	3	4
Knjig in ročnih zemljevidov	3	8	11
Okvirjev za stenske podobe	106	—	106
Reljefov	—	1	1
III. Fizikalni kabinet.			
Aparatov	97	38	135
Orodij, priprav in knjig	52	4	56
IV. Kemiški kabinet.			
Aparatov in priprav	—	121	121
Kemikalij	—	256	256
Knjig	—	1	1
V. Prirodopisni kabinet.			
A. Zoologija.			
Vretenčarji:			
Nabasanih	104	—	104
V alkoholu	54	2	56
Okostij	14	1	15
Suhih preparatov	54	1	55

	Končno stanje 1902/3	Prirastek 1903/4	Končno stanje 1903/4
Brezvretenčarji :			
Suih preparatov	797	18	815
V alkoholu	41	3	44
Stenskih podob	80	10	90
Knjig s podobami	2	2	4
Orodij in priprav	127	—	127
B. Botanika.			
Herbarskih listov	1550	—	1550
Cvetnih modelov	21	—	21
Preparatov	42	7	49
Stenskih podob	7	—	7
Knjig in podob	1	12	13
Orodij in priprav	22	2	24
C Mineralogija.			
Modelov	—	70	70
Mineralij	200	78	278
Kovin in zlitin	—	22	22
Knjig	1	—	1
Orodij in priprav	—	1	1
VI. Učila za geometrijo in geometriško risanje.			
Modelov	24	—	24
Predložnih del	1	—	1
Risalnega orodja	25	—	25
VII. Učila za prostoročno risanje in lepopisje.			
Risalnih predmetov	—	83	83
Modelov iz žice	8	—	8
Majhnih lesenih modelov	1296	—	1296
Velikih lesenih modelov	28	—	28
Sadrenih modelov	19	—	19
Predložnih del za risanje	16	1	17
Predložnih del za lepopisje	4	—	4
Risalnih priprav	3	—	3
Risalnega orodja	6	—	6
Okvirjev za predloge	40	—	40
VIII. Podobe za nazorni nauk			
	—	45	45

V.
Statistika.
A. Realčnih razredov.

	Razred			Skupaj
	I.	II.	III.	
1. Število.				
Koncem šolskega leta 1902/3	51	37	—	88
Začetkom šolskega leta 1903/4	55	46	28	129
Med šolskim letom vstopilo	—	—	1	1
Vseh skupaj torej sprejetih	55	46	29	130
Med njimi:				
Na novo sprejetih in sicer:				
Na podlagi sprejemnega izpita	44	1	1	46
Iz nižjih razredov premeščenih	—	—	—	—
Repetentov	2	—	1	3
Zopet sprejetih in sicer:				
Iz nižjih razredov premeščenih	—	36	27	63
Repetentov	9	9	—	18
Med šolskim letom izostali	10	2	1	13
Število učencev koncem šolskega leta 1903/4	45	44	28	117
Med njimi:				
Javnih učencev	45	44	28	117
Privatistov	—	—	—	—
2. Po rojstnem kraju (domovini).				
Iz Idrije	23	30	15	68
idrijskega okraja	2	3	3	8
Kranjske sicer	9	5	7	21
Primorskega	10	5	2	17
Koroškega	—	1	1	2
Štajerskega	* 1	—	—	1
Skupaj	45	44	28	117
3. Po materinščini.				
Slovenci	45	43	28	116
Nemci	—	1	—	1
Skupaj	45	44	28	117
4. Po veri.				
Katoličani (latinskega obreda) vsi	45	44	28	117
5. Po starosti.				
11 let starih	5	1	—	6
12	13	4	—	17
13	16	14	3	33
14	7	14	6	27
15	4	4	4	12
Odnos	45	37	13	95

	Razred			Skupaj
	I.	II.	III.	
Prenos	45	37	13	95
16 let starih	—	4	9	13
17	—	3	3	6
18	—	—	2	2
24	—	—	1	1
Skupaj	45	44	28	117
6. Po bivališču starišev.				
Iz Idrije in najbližje okolice	24	35	18	77
Od drugod	21	9	10	40
Skupaj	45	44	28	117
7. Razredba.				
a) Koncem šolskega leta 1903/4 jih je dobilo:				
Izpričevalo I. reda z odliko	1	1	2	4
I.	31	28	22	81
II.	6	9	2	17
III.	1	—	—	1
Ponavljalni izpit se je dovolil	6	5	1	12
Dodatni izpit se je dovolil	—	—	—	—
Neizprašani	—	1	1	2
Skupaj	45	44	28	117
b) Dodatek k šolskemu letu 1902/3:				
Ponavljalnih izpitov je bilo dovoljenih	3	2	—	5
Izpit je prebilo:				
Povoljno	3	1	—	4
Nepovoljno (ali pa jih ni prišlo)	—	1	—	1
Dodatnih izpitov je bilo dovoljenih	—	—	—	—
Izpit je prebilo:				
Povoljno	—	—	—	—
Nepovoljno (ali pa jih in prišlo)	—	—	—	—
Tedaj je končni posledek za šolsko leto 1902/3:				
Dobilo jih je:				
Izpričevalo I. reda z odliko	3	2	—	5
I.	34	26	—	60
II.	10	8	—	18
III.	4	1	—	5
Skupaj	51	37	—	88
8. Denarni prispevki.				
Po sklepu mestnega zastopa z dne 2. julija 1901 ne plačujejo učenci do preklica nikakih pristojbin in tudi ne šolnine.				
9. Udeležba pri pouku neobveznih predmetov.				
Petje	19	20	18	57
10. Ustanove.				
Število štipendistov	—	—	1	1
Skupni znesek ustanov K	—	—	79	79

B. Učencev pripravljalnega razreda.

1. Število.	
Koncem šolskega leta 1902/3	—
Začetkom šolskega leta 1903/4	46
Med šolskim letom vstopilo	—
Vseh skupaj sprejetih	46
Med šolskim letom izostali	5
Število koncem šolskega leta 1903/4	41
2. Po rojstnem kraju.	
Iz Idrije	31
„ idrijskega okraja	1
„ Kranjske sicer	3
„ Primorskega	5
„ Niževstrijskega	1
Skupaj	41
3. Po materinščini.	
Slovenci vsi	41
4. Po veri.	
Katoličani (latinskega obreda) vsi	41
5. Po starosti.	
10 let starih	12
11 „ „	12
12 „ „	9
13 „ „	6
14 „ „	2
Skupaj	41
6. Po bivališču starišev.	
Iz Idrije in najbližje okolice	34
Od drugod	7
Skupaj	41
7. Razredba.	
Koncem šolskega leta 1903/4 jih je dobilo:	
Izpričevalo I. reda z odliko	3
„ I.	30
„ II.	8
„ III.	—
Skupaj	41
8. Udeležba prostih predmetov.	
Petje	28

Podpora učencev.

1. Ustanove.

C. kr. deželna vlada za Kranjsko je podelila z odlokom z dne 12. junija 1902, št. 12.518, učencu III. razreda Mikužu Fr. ustanovo Blaža Korčeta, letnih 79 K.

2. Podporno društvo za dijake na realki v Idriji.

Društveni namen je podpirati potrebne učence idrijske realke ter jim tako omogočiti študije. Ogromna večina starišev, ki pošiljajo svojo deco v realko, je delavskega — rudarskega stanu. Po krajevnih razmerah hranijo in pošiljajo svoje otroke z manjšimi ali večjimi težavami v šolo, popolnoma nemogoče bi jim pa bilo plačevati šolnino ali kupovati drage šolske knjige. Mestna občina se je odpovedala z ozirom na to dejstvo šolnini, in podporno društvo je prevzelo v prvi vrsti skrb za šolske knjige in druge šolske potrebščine.

Z vsakim novim razredom bo treba novih šolskih knjig, izdatki v tem obziru bodo postali šele potem manjši, ko bo zavod izpopolnjen. Dotlej mora omejiti društvo svoje delovanje žal večinoma le na ta način podpiranja. Razširilo bi svoje delovanje na druge prepotrebne podpore le potem, ako si pridobi novih dobrotnikov, ki to omogočijo.

Pokrovitelj društva postane, kdor plača enkrat za vselej 100 K; društveniki plačujejo na enkrat ali v obrokih 10 K na leto; podpornik postane vsak, kdor društvu kaj daruje.

Prvi redni občni zbor, pri katerem so bili odobreni računi za 2. društveno leto, je bil 4. februarja 1903. Pri tej priliki je bila izrečena soglasno zahvala visok. c. kr. poljedelskemu ministrstvu za izdatno podporo K 300.—, g. prof. Pirnatu, g. Val. Lapajnetu in g. Fr. Kosu za velikodušno društvu naklonjene vsote, ki so jih darovali oziroma pridobili z uspešno delavnostjo in unemo za društvo.

Računi so izkazali: saldo 15./IX. 1902 K 1330.20, udnina K 332.—, pokroviteljlnina K 1228.— in podpore K 873.50; od tega se je naložilo K 1428.— kot ustanovlnina, za knjige in druge potrebščine se je porabilo K 1156.82, ostalina K 1178.88 pa je namenjena v podporo za leto 1903/4.

Knjižnica podpornega društva, katero oskrbljuje ravnatelj, je narasla v tem šolskem letu za 602 knjigi in šteje zdaj 1398 knjig.

Člani odbora za šolsko leto 1903/4 so: Predsednik: realčni ravnatelj Karol Pirc; predsednikov namestnik: c. kr. rudniški zdravnik dr. Frančišek Karfik; odbornika: pravi realčni učitelj dr. Stanislav Beuk (tajnik) in trgovec in posestnik Valentin Lapajne (blagajnik); namestnika: c. kr. rudniški oskrbnik Karol Krátký in trgovec in posestnik, župan Josip Šepetavec; računski pregledniki: posestnik in trgovec na Jeličnem vrhu Jan Gruden, c. kr. ravnatelj rudniške ljudske šole Alojzij Novak in Danilo Pirc, c. kr. lekarnar v Idriji.

Zaznamek prispevkov p. n. pokroviteljev, društvenikov in podpornikov kakor tudi vseh drugih dohodkov društva od zadnjega poročila lanskih izvestij:

Obresti vloge št. 4406, 45 K 53 h. — G. Frančišek Kos 100 K. — G. Valentin Lapajne 100 K. — G. Anton Knap 10 K. — G. Ivan Vončina, Ljubljana 10 K. — Tamburaši Delavskega bralnega društva 8 K 30 h. — G. Dragotin Šebenik, Koševnik 10 K. — Delavsko bralno društvo 3 K. — G. Makso Pirnat (dijaška veselica) 180 K 18 h. — G. Ivan Rogelj 10 K. — G. Andrej Perko 10 K. — G. Karol Pirc 10 K. — Ga. Berti Pirc 10 K. — G. Jožef Tschernigg 10 K. — G. dr. Frančišek Karfik 10 K. — G. Frančišek Ciničurk 10 K. — G. Vinko Levičnik 3 K. — G. Engelbert Gangl 5 K. — G. Marija Pirc 3 K. — G. Makso Pirnat 4 K. — G. Delimir Glažar 3 K. — G. Ivan Koler 8 K. — G. dr. Frančišek Karfik 11 K 80 h. — G. Baltazar Baebler 5 K. — Ga. Teodorovič iz Zagreba 5 K. — G. Frančišek Kavčič 10 K. — Sl. Kranjska hranilnica 50 K. — Vis. c. kr. ministrstvo za poljedelstvo 300 K. — G. Jožef Rupnik 10 K. — G. Julij Novak 1 K. — G. Jan Gruden 5 K. — Neimenovana 5 K. — Neimenovana 2 K. — G. dr. Frančišek Horvat 10 K. — Ga. Fani Lapajne 5 K. — G. Dragotin Lapajne 10 K. — G. dr. Stanislav Beuk 3 K. — G. Karol Krátký 5 K. — G. Frančišek Didič 5 K. — G. Jaroslav Šotola 3 K. — G. Jožef Zupančič 10 K. — G. Ivan Šuntar 2 K. — G. Ivan Turk 5 K. — G. Jožef Šepetavec 5 K. — G. Karol Svoboda 10 K. — G. Danilo Pirc 10 K. — G. Mihael Arko 10 K. — G. Anton Krapš 2 K. — G. Ivan Miglautsch 2 K. — Gēna Marija Kavčič 2 K. — Gēna Marija Rupnik 2 K. — G. Alfonz Levičnik 10 K. — G. Ivan Bajželj 3 K. — G. Henrik Sturm 10 K.

Izpolnjujoč prijetno dolžnost zahvaljuje poročevalec v imenu društva in podpiranih učencev vse p. n. dobrotnike kar najtopleje ter si usoja priporočati društvo še nadaljnji naklonjenosti vsem prijateljem mladine.

VII.

Najvažnejši odloki c. kr. šolskih oblastev.

1. Odlok c. kr. ministrstva za uk in bogočastje z dne 12. decembra 1903, št. 40336, s katerim je raztegnilo pravico javnosti s pripoznanjem reciprocitetnega razmerja v smislu § 15. postave z dne 19. septembra 1898 za I. razred in II. razred tudi na III. razred v šolskem letu 1903/4.

VIII.

Kronika.

V I. razred so se vpisovali učenci dne 12. julija in 13. septembra, sprejemni izpiti so se vršili dne 15. julija oziroma 16. septembra. V II. in III. razred so se sprejemali učenci dne 17. septembra.

Šolsko leto 1903/4, v katerem se je otvoril III. razred, se je pričelo dne 18. septembra s slavnostno službo božjo v cerkvi pri sv. Trojici. Po cerkvenem opravilu se je slovesno otvorilo novo realčno poslopje. *) Slavnosti, ki se je vršila v vestibulu oziroma na stopnišču novega poslopja, so se udeležili med drugimi ekscelenca deželni predsednik

*) Opis novega realčnega poslopja se nahaja v Izvestju mestne nižje realke v Idriji za šolsko leto 1902/3 str. 42—47.

baron Hein v spremstvu okrajnega glavarja V. Haasa, deželni odbornik dr. Ivan Tavčar, deželni poslanec in častni občan mesta Idrije dr. Danilo Majaron, kot zastopnik deželnega glavarja, okrajni glavar Kremenšek, rud. nadsvetnik Schmidt, rud. svetnik Koršič, rud. svetnik Svoboda ter drugi uradniki idrijskega rudnika; okrajni sodnik H. Sturm in davkar Krapš z njima prideljenimi uradniki, učiteljski zbor rudniške ljudske šole, ravnatelj čipkarske šole, deželni poslanec in dekan Arko, deželni živinozdravnik Perko, stavbeni podjetnik Treo, župan mesta Idrije Lapajne z mestnimi svetovalci in pod vodstvom svojega ravnatelja Pirca učiteljski zbor mestne realke. Učenci so se nastanili na lodniku in stopnišču. Župan Dragotin Lapajne je v izbranih besedah orisal začetek želje v mestnem odboru po srednji šoli, ki bi nudila meščanskim sinom in drugim mladeničem priliko do višje izobrazbe, očrtal v nadaljnjem govoru, kako se je delovalo za izvršitev te nameri ter se zahvalil vsem onim, ki so si stekli zaslug za izvršitev tega prepotrebne in za mladino velekoristnega zavoda, predvsem njega ekselenci deželnemu predsedniku baronu Heinu, kot zastopniku učne uprave. Navdušujoč učiteljski zbor mestne realke, naj z vsemi svojimi močmi dela na to, da vzgoji iz učencev mladega zavoda prave može in verne sinove svojega naroda, izroči govornik v nadi, da se izpolnijo njegove želje, ključne realčnega posloplja ravnatelju zavoda.

Nato povzame besedo deželni predsednik baron Hein: „Rad sem prišel v Idrijo, da se udeležim slavnostne otvoritve in da imam priliko izreči zahvalo učne uprave mestni občini za njeno požrtvovalnost. Občina je pokazala s tem, da je ustanovila realko, da prav razumeva duh današnjega časa, ki se izraža v tehničnih vednostih. Podlago tem pa nudijo v prvi vrsti realke. In če se že moramo vsled razmer današnjega časa odločiti pri misli na ustanovitev srednje šole za realko, je za sklep, da se ustanovi v Idriji realka, govorilo še to dejstvo, da manjka ravno na Kranjskem tehnično izobraženih mož. Z napravo tega krasnega posloplja, ki odgovarja popolnoma svojemu namenu, pa je vrhu tega pokazal občinski zastop, da ima čuteče srce za mladino in odprto oko za zdravstvene zahteve. — „Učiteljstvo pa,“ nadaljuje govornik učiteljem na zavodu, „ostani vedno zvesto svoji važni nalogi in se ne brigaj samo za znanstveno vzgojo mladine, temveč deluj tudi vzgojevalno. Naloga ljudske šole, ki obstoja v tem, da seznanja mladino s potrebnimi znanostmi in jo vrhutega vzgaja versko-nravno, ostani tudi za srednjo šolo merodajna. Ob vsi skrbi za realne znanosti naj ostanejo nedotaknjeni ideali, ki jih potrebuje vsak človek in ki ima do njih mladina posebne pravice. — Gospod župan je vzpodbujal učiteljstvo, naj vzgaja učence v dobre državljane in zveste sirove njih naroda. Gotovo mora biti vsakdo zvest svojemu narodu, da celo ponosen mora biti nanj. Poleg tega pa ne smemo pozabiti, da mora biti vzgoja tudi patrijotška, in taka je le tedaj, če odgovarja strukturi naše očetnjave. Ta struktura naše monarhije pa obstoja s tem, da ostanejo najrazličnejše narodnosti pod žezlom Habsburžanov združene v neločljivo celoto. Naloga šole je tedaj, da vzgaja mladino v zvesti udanosti na dedno vladajočo hišo, zakaj „s habsburškim bo tronom vedno sreča trdne Avstrije“. Patrijotška pa je nadalje vzgoja le tedaj, ako skrbi poleg negovanja lastne narodnosti tudi za to, da vzbuja v mladini tudi spoštovanje drugih narodnosti, zakaj le tedaj, če se narodnosti — in to velja za vse narodnosti — spoštujejo medsebojno, lahko v miru žive druga poleg druge, v eni veliki državi, ki je vsem domovina. Toda se mora zavedati te naloge, zakaj njena je mladina, in bodočnost je last mladine. Kadar se posreči šoli, da vcepi v srce mladine medsebojno spoštovanje do narodnosti drugega, tedaj vstane zora boljše bodočnosti naše trdo izkušane domovine.

Dijaki naj nikdar ne pozabijo dolžne hvaležnosti do starišev, soobčanov in učiteljev. To hvaležnost kaže učenec najlepše s tem, da je zvest v izpolnjevanju svojih dolžnosti.

Občina naj sprejme še enkrat najlepšo zahvalo učne uprave za svojo požrtvovalnost, ki naj donaša mnogo zlatih sadov!“

Nato izpregovori ravnatelj K. Pirč:

Slavna gospoda! Velespoštovani gospod župan!

Sprejemši ključe novega realčnega poslopja, zahvaljujem se v imenu učiteljskega zbora in mladine, ki se bo na tem zavodu izobraževala, vsem onim, ki so omogočili ta krasni šolski dom. Osobito se pa zahvaljujem Vam, velespoštovani gospod župan, ki ste neumorno delovali v to svrhu, z jekleno voljo premagali vse zapreke ter z vztrajnostjo vse dosegli, kar Vam je narekovalo Vaše za blagor mesta in njegovih prebivalcev vneto srce. Da pa bode meščanska požrtvovalnost plodonosna, svest sem si težke naloge in velike odgovornosti, ki jo ima v tem obziru ravno učiteljski zbor. Prepričan sem, da smem obljubiti v imenu vsega učiteljskega zbora, da bomo zastavili vse svoje moči v prosep mladega zavoda, da se bomo trudili delovati po jedrnatih besedah našega pesnika:

„Dolžan ni samo, kar veleva mu stan,
Kar more, to mož je storiti dolžan.“

Vi pa, dragi dijaki, ne pozabite nikdar, da Vam je odprla občinska uprava s tem zavodom pot do višje izobrazbe, ki bi bila sicer nedosežna za marsikoga izmed vas. Veliko je žrtvovalo in težko breme je prevzelo mesto, in to-le v Vaš prid. Izkažite se hvaležne z lepo нравnostjo, s pridnostjo ter z vztrajnim in resnim prizadevanjem doseči cilj, do katerega vas hočejo popeljati vaši učitelji, katerega pričakujejo ustanovitelji zavoda. V tem naj vas spodbuja tudi spomin na slavnega moža, čegar kip venča šolski vhod. Rojen v priprosti kmetški hiši „pri Vehovcu“, povspel se je z vztrajnostjo na visoko mesto v javnosti do slavnega imena na znanstvenem polju.

Ko prosim še slavni mestni zastop, da bi nadalje podpiral razvoj težko priborenega zavoda, izrekam vročo željo: Rasti, cveti in donšaj obilo sadu zavod, ustanovljen v proslavo sedemdesetletnice rojstva Njegovoga Veličanstva cesarja Franca Jožefa I., ter pozivljam konečno, da zakličemo Njegovemu Veličanstvu, najmilostljivejšemu cesarju Frančišku Jožefu I., trikratno „Živio!“

Po otvoritveni slavnosti so si ogledali gostje izborna opremljeno, svetlo in zračno poslopje ter so hvalili in občudovali njega praktiško razpredelbo, moderno in namenu odgovarjajočo uredbo, že bogato založene zbirke učil itd. Gospod deželni predsednik se je tudi dlje časa razgovarjal z vsemi člani učiteljskega zbora ter se je poslovil z zagotovilom največjega zadovoljstva.

Ob 1. popoldne je bil v novi, lepo okičeni čitalniški dvorani slavnostni obed. Župan g. Dragotin Lapajne je napil Njega Veličanstvu cesarju, g. deželni predsednik mestu Idriji in mestnemu zastopu, g. notar dr. Horvat deželnemu predsedniku in g. dr. Danilo Majaron stavbeniku g. Treotu in vsem tistim, ki so imeli posla z zgradbo novega realčnega poslopja.

Pozdravne brzojavke sta poslala med drugimi tudi g. naučni minister, ekscelenca dr. pl. Hartel, in g. deželni glavar pl. Detela.

Dne 21. septembra se je pričel redni pouk.

Dne 25. septembra se je vršila kolavdacija realčnega poslopja.

Dne 5. oktobra je obhajal zavod imendan Njegovoga Veličanstva cesarja Frančiška Jožefa I. Učenci z učiteljskim zborom so se udeležili slovesne sv. maše, po kateri se je pela cesarska pesem.

Dne 19. in 20. oktobra je šla šolska mladina k spovedi in k sv. obhajilu.

Dne 10., 11., 12. in 13. novembra je nadzoroval zavod c. kr. deželni šolski nadzornik gospod Frančišek Hubad.

Dne 19. novembra, na imendan Njenega Veličanstva pokojne cesarice Elizabete, je bila spominska sv. maša za šolsko mladino, katere so se udeležili učenci z učiteljskim zborom.

Dne 4. decembra na dan sv. Barbare, zaščitnice idrijskega rudnika, so priredili ob pol 5. uri popoldne učenci III. razreda pod vodstvom prof. M. Pirnata in E. Gangla v veliki čitalnični dvorani gledališko predstavo z deklamacijami. — Prvo točko vzporeda je tvoril slavnostni prolog, ki ga je zložil nalašč za ta večer Engelbert Gangl, in ga je navdušeno deklamoval dijak Srečko Lapajne. — Potem je nastopil dijak Ivan Koler in deklamoval 8. odlomek iz A. Funtkove zbirke „Luči“, v katerem nam pisatelj plastično slika rudarsko življenje. Deklamatorju se je posrečilo vtopiti se v vsebino predavanja in jasno izraziti to, kar je sam občutil. — Anton Kržičeva burka „Zamujeni vlak“ se je predstavljalcem posebno posrečila. V njej so nastopili tile učenci: Viktor Cotič, Rudolf Jager, Ivan Koler, Adolf Lapajne, Srečko Lapajne, Ivan Pivk, Srečko Rus, Ivan Šebenik, Anton Turk in Frančišek Žgur. Varni nastop, jasni, razločni izgovor, izrazovita mimika, dobro pogojene maske kakor tudi umetno izvršene kulise — vse je pripomoglo, da je burka vrlo uspela. — Kot zadnja točka je bila na vzporedu klasiška podoba „Sokrat pri Diogenu“, ki jo je spisal Jožef Stritar. Predstavljali so jo učenci: Rudolf Jager, Adolf Lapajne in Srečko Lapajne. Staro-grški kostimi, sod Diogenov in vsa scenerija je izzvala pri občinstvu glasno priznanje. — Med odmori je precizno igral dijaški godbeni klub pod vodstvom g. Antona Blažiča. — Posebne zasluge za predstavo so si pridobili: g. Engelbert Gangl, ki je blagovolil zložiti za ta večer prelep prolog, gospa Frančiška Lapajne in gospod Filip Vidic, ki sta maskirala igralce. — Bodi tu izrečena zahvala slavni „Narodni čitalnici“ za prepustitev prostora, slavnemu dramatičnemu društvu, ki je dalo za ta večer na razpolago svojo garderobo, in končno vsem udeležnikom, zlasti onim, ki so se s preplačili spomnili Podpornega društva za idrijske realce, v čegar prid se je vršila predstava.

Dne 13. februarja se je končalo prvo polletje s sl. službo božjo in razdelitvijo izpričeval.

Dne 17. februarja se je pričelo drugo polletje.

Dne 28. in 29. marca je šla šolska mladina v drugič k spovedi in sv. obhajilu.

Dne 10. maja so priredili posamezni razredi pod vodstvom razrednikov majnikov izlet.

Dne 2. junija se je udeležil zavod procesije sv. Rešnjega Telesa.

Dne 22. junija, na dan sv. Ahaca, se je udeležil zavod običajne procesije.

Dne 2. julija je inšpiciral pouk iz veroznanstva prevzvišeni knez in škof ljubljanski Anton Jeglič-Bonaventura.

Dne 8. in 9. julija je bila tretja spoved in sv. obhajilo.

Dne 10. julija so se vpisovali učenci v I. razred.

Dne 15. julija se je končalo šolsko leto z zahvalno sv. mašo, po kateri se je pela cesarska pesem. Po cerkvenem opraviu so se razdelila izpričevala in ob 9. uri pričeli srepjemni izpiti v I. razred.

Kako se je pospeševal telesni razvoj mladine.

Z letošnjim šolskim letom se je preselila šolska mladina v svoj novozgrajeni in vsem modernim zdravstvenim zahtevam vztrezajoč lastni dom. Zato se je tudi gledalo, da se kolikor mogoče uvažuje ministrska naredba z dne 15. septembra leta 1890, številka 19.907, glede telesne vzgoje šolske mladeži.

V šolskem poslopju se nahaja 20 pršnih kopeli s toplo ali mrzlo vodo, katerih so se posluževali učenci vseh razredov vsako soboto popoldne, izvzemši nekaj sobot v zimskem času ob slabem vremenu. V plavanju pa so se vadili učenci v reki Idrijci.

Ker letošnje zimsko vreme ni dopuščalo večkratnega drsanja na prostoru zunaj mesta, katerega smejo učenci brezplačno vporabljeni, vpeljala se je v tem času prstovoljna telovadba, katere so se udeleževali učenci II. in III. razreda. Telovadilo se je v novi šolski telovadnici ob torkih popoldne od pol 5. do 6. ure v dveh ali treh oddelkih. Kot predtelovadca sta se posebno odlikovala Engelbert Miglantsch, učenec II. razreda, in Balant Gregor, učenec III. razreda.

V jeseni in poleti so igrali dijaki ob ugodnem vremenu v parku „Olepševalnega društva“. Igre so si izbirali učenci sami. Igrale so se naslednje igre: Žoganje z loparjem, Roparji in orožniki, Črni mož, Po trije, Jezdci z žogo. Učenci III. razreda pa so igrali vrhutega tudi v treh skupinah po štirje Lawn Tennis. Žoge in loparje je nabavilo ravnateljstvo, prostor pa je prepustilo „Olepševalno društvo“, za kar mu bodi tem potom izrečena najtopleja zahvala. Igralo se je vsak četrtek, včasih pa tudi v torkih in sobotah, skupaj 32 krat.

Ker traja dopoldanski glavni odmor vsled odloka deželnega šolskega sveta z dne 2. januarja leta 1904., št 4536, dvajset minut, zbirali so se učenci v tem času na prostornem realnem dvorišču, medtem so se pa učilnice zračile.

Naslednja preglednica kaže, koliko učencev se je udeleževalo posameznih telesnih vaj:

Razred	Število učencev	Od teh je bilo									
		pri igranju	%	pri prstovoljni telovadbi	%	drsalcev	%	kolesarjev	%	plavačev	%
Pripravljalni	41	15	36,5	—	—	8	19,5	1	2,4	14	34,1
I.	45	31	68,8	—	—	11	24,4	—	—	23	51,1
II.	44	36	81,8	24	54,5	13	29,5	5	11,3	16	36,3
III.	28	22	78,5	20	71,4	15	53,5	8	28,5	14	50
Skupaj	158	104	65,6	44	27,8	47	29,7	14	8,8	67	42,4

X.

Imenik učencev

koncem šolskega leta 1903/4.

(Debeli tisk znači odličnjake).

Pripravljalni razred.

- | | |
|---|---|
| 1. Abram Edvard , Tuplče (Primorsko). | 24. Podobnik Anton , Idrija. |
| 2. Bonča Ludovik, Idrija. | 25. Poženel Anton, Idrija. |
| 3. Božič Pavel, Idrija | 26. Prelovec Henrik, Idrija. |
| 4. Brejc Avguštin, Idrija. | 27. Reje Valentin, Gore. |
| 5. Brencé Frančišek, Zaplana. | 28. Rejic Frančišek, Idrija. |
| 6. Čnota Ivan, Pernice (Dol. Avstrijsko). | 29. Rinaldo Jožef, Zagorje ob Savi. |
| 7. Čuk Stanislav, Idrija. | 30. Šinkovec Frančišek, Idrija. |
| 8. Ferjančič Frančišek, Kostanjevica. | 31. Šinkovec Viktor, Idrija. |
| 9. Gabrovšek Frančišek , Idrija. | 32. Tavzes Janko, Idrija. |
| 10. Jurman Anton, Idrija. | 33. Trošt Avguštin, Podgraje (Primorsko). |
| 11. Jurman Ivan, Idrija. | 34. Turk Ladislav, Idrija. |
| 12. Kavčič Anton, Idrija. | 35. Vehar Azelm, Idrija. |
| 13. Krapš Anton, Idrija. | 36. Vončina Anton, Idrija. |
| 14. Krašna Filip, Idrija. | 37. Vončina Ferdinand, Idrija. |
| 15. Kuštrin Alojzij, Slap (Primorsko). | 38. Vončina Jožef, Idrija. |
| 16. Lipužič Alojzij, Idrija. | 39. Vončina Rajko, Idrija. |
| 17. Mačkovšek Frančišek, Idrija. | 40. Zudermann Friderik, Divača. |
| 18. Makuc Frančišek, Idrija. | 41. Zupančič Jožef, Idrija. |
| 19. Novak Gabriel, Idrija. | |
| 20. Palik Leopold, Velike Žablje (Primorsko). | Izstopili: |
| 21. Pečirer Rafael, Idrija. | 1. Dolinar Frančišek, Idrija. |
| 22. Pivk Ivan, Idrija. | 2. Gantar Ivan, Idrija. |
| 23. Pivk Štefan, Idrija. | 3. Rinaldo Robert, Zagorje ob Savi. |
| | 4. Zudermann Viktor, Divača. |
| | 5. Žonta Frančišek, Idrija. |

I. razred.

- | | |
|---|--------------------------------------|
| 1. Bergoč Ignacij, Klenik. | 12. Kavčič Ivan, Idrija. |
| 2. Brzin Karol, Ljubljana. | 13. Likar Frančišek, Idrija. |
| 3. Burnik Frančišek, Idrija. | 14. Medica Milan, Št. Peter. |
| 4. Erjavec Frančišek, Idrija. | 15. Modic Ivan, Rakek. |
| 5. Ferjančič Fortunat, Idrija. | 16. Murovec Josip, Idrija. |
| 6. Ferjančič Frančišek, Vipava. | 17. Novak Anton, Idrija. |
| 7. Hribarnik Romvald, Voglarji (Primorsko). | 18. Pahor Bogdan, Renče (Primorsko). |
| 8. Hrovat Frančišek, Idrija. | 19. Petrič Anton, Idrija. |
| 9. Kalan Maks, Št. Peter. | 20. Pivk Ivan, Idrija. |
| 10. Kanduč Valentin, Idrija. | 21. Poljanšek Frančišek, Idrija. |
| 11. Karče Adalbert, Lokve (Primorsko). | 22. Poženel Frančišek, Idrija. |
| | 23. Poženel Pavel, Idrija. |

24. Radovič Anton, Nabrežina (Primorsko).
25. Rejic Ivan, Slap (Primorsko).
26. Samec Ivan, Gabrije (Primorsko).
27. Simon Oskar, Maribor (Štajersko).
28. **Strel Bogomir**, Otlica (Primorsko).
29. Stubelj Radovan, Šmarje (Primorsko).
30. Šinkovec Ivan, Idrija.
31. Šmid Frančišek, Železniki.
32. Tavzes Rafael, Idrija.
33. Teršar Josip, Logatec.
34. Thaler Emil, Idrija.
35. Tončič Ivan, Idrija.
36. Troha Frančišek, Lokve (Primorsko).
37. Tušar Julij, Idrija.
38. Twrdy Valter, Ljubljana.
39. Ušaj Just, Sv. Križ (Primorsko).
40. Vidmar Josip, Kolk.

41. Vončina Frančišek ml., Idrija.
42. Vončina Frančišek st., Idrija.
43. Vončina Valentin ml., Idrija.
44. Vončina Valentin st., Zadlog.
45. Žonta Ivan, Idrija.

Med letom so izstopili:

1. Bolčina Anton, Idrija.
2. Karče Emil, Karnica (Primorsko).
3. Krapš Anton, Idrija.
4. Lipužič Viktor, Idrija.
5. Maksel Ivan, Idrija.
6. Mohorič Frančišek, Idrija.
7. Rojc Ivan, Cirkno.
8. Schmidt Frančišek, Žiri.
9. Velikajne Alojzij, Spodnja Idrija.
10. Zuljan Srečko, Vojsko.

II. razred.

1. Bajt Feliks, Idrija.
2. Baloh Štefan, Idrija.
3. Bevk Peter, Cerkno.
4. Božič Hubert, Leme (Istrija).
5. Caharija Silvester, Nabrežina.
6. Čuk Frančišek, Idrija.
7. Gruden Jožef, ml., Idrija.
8. Gruden Jožef st., Idrija.
9. Jurman Ivan, Idrija.
10. Jurman Matej, Idrija.
11. Kavčič Alojzij, Idrija.
12. Kavčič Frančišek, Idrija.
13. Kenda Henrik, Idrija.
14. Koler Ivan, Idrija.
15. Lampe Jožef, Idrija.
16. Lapajne Frančišek, Idrija.
17. Levstek Božidar, Idrija.
18. Likar Jožef, Idrija.
19. Likar Ljudevit, Idrija.
20. Miglautsch Engelbert, Idrija.
21. Mihevc Anton, Logatec.
22. Novak Frančišek, Idrija.
23. Novak Ivan, Idrija.
24. Paa Rudolf, Idrija.
25. Felhan Ignacij, Tolmin.

26. pl. Premerstein Makso, Tolmin.
27. Puc Lavoslav, Idrija.
28. Seljak Anton, Idrija.
29. **Slejško Makso**, Vel. Žablje (Goriško).
30. Stržinar Frančišek, Vrhnika.
31. Stubelj Milan, Šmarje (Primorsko).
32. Svetličič Frančišek ml., Jelični vrh.
33. Svetličič Frančišek st., Idrija.
34. Šinkovec Bogomir, Kranj.
35. Štrempefel Ljudevit, Spodnja Idrija.
36. Tavzes Mihael, Idrija.
37. Tominc Albin, Polhov gradec.
38. Tratnik Ivan, Idrija.
39. Troha Rafael, Idrija.
40. Tschernnigg Roman, Sv. Valburga (Koroško).
41. Turk Edvard, Ig.
42. Turk Frančišek, Idrija.
43. Vidmar Ivan, Idrija.
44. Vidmar Tomaž, Idrija.

Med letom sta izstopila:

1. Blažič Frančišek, Idrija.
2. Božič Alojzij, Idrija.

III. razred.

1. Bajt Jožef, Idrija.
2. Balant Gregor, Idrija.
3. Cotič Viktor, Trst (Primorsko).

4. **Ferjančič Kornelij**, Celovec (Koroško).
5. Flander Alojzij, Idrija.
6. Habe Matej, Vojsko.

7. Ipavec Rafael, Idrija.
 8. **Jager Rudolf**, Ivanje selo.
 9. Jereb Ivan, Idrija.
 10. Jurman Ivan, Idrija.
 11. Kavčič Evgen, Idrija.
 12. Kavčič Francišek, Žiri.
 13. Koler Ivan, Idrija.
 14. Lapajne Adolf, Idrija.
 15. Lapajne Feliks, Idrija.
 16. Lapajne Francišek, Idrija.
 17. Lipužič Matija, Idrija.
 18. Mikuž Francišek, Idrijski log.
 19. Pivk Ivan, Gora nad Idrijo.
 20. pl. Premerstein Robert, Tolmin (Primorsko).
 21. Rupnik Francišek, Idrija.
 22. Rus Feliks, Št. Vid pri Lukovici.
 23. Šebenik Rafael, Črni vrh.
 24. Terpin Jožef, Idrija.
 25. Truger Alojzij, Travnik pri Rakeku.
 26. Turk Anton, Novi kot.
 27. Weiß Francišek, Idrija.
 28. Žgur Vincencij, Col.
- Med letom je izstopil:
1. Kogej Ferdinand, Idrija.

XI.

Naznanilo o začetku šolskega leta 1904/5.

Šolsko leto 1904/5, v katerem se otvori IV. razred, se prične dné 16. septembra.

Za sprejem učencev veljajo tele določbe:

a) Učenci, ki želijo **vstopiti v pripravljalni razred**, naj se oglašé, spremljani od svojih starišev ali njih namestnikov, **dne 15. septembra** od 9.—12. ure osebno pri ravnateljstvu ter dokažejo s krstnim (rojstnim) listom, da so že izpolnili deveto leto svoje starosti, ali ga izpolnijo še v letu 1904, nadalje, da so dovršili z dobrim uspehom III. razred ljudskih šol. Čitati in pisati morajo znati slovenski in nemški. O končnem sprejemu odločuje ravnatelj. Oglašencem se bo naznanilo 15. septembra ob štirih popoldne ali so sprejeti ali ne. Sprejem bo za vse začasen; pri komur se bo razvidelo v prvih šestih tednih, da ne more uspevati, bo moral zapustiti pripravljalni razred ter se vrniti v ljudsko šolo. *)

b) Učenci, ki želijo **na novo vstopiti v I. razred**, naj se oglašé, spremljani od svojih starišev ali njih namestnikov, **dne 13. septembra** od 9 —12. ure osebno pri ravnateljstvu ter naj s krstnim (rojstnim) listom dokažejo, da so že izpolnili deseto leto svoje starosti, ali ga izpolnijo še v letu 1904. Oni, ki so doslej pohajali ljudsko šolo, naj se izkažejo z obiskovalnim izpričevalom, obsegajočim rede iz verouka, učnega jezika (slovenskega in nemškega) in računstva.

Vnanji učenci se oglašé tudi lahko pismeno, poslati jim je le pravočasno gori navedeni listini.

Sprejet pa je učenec v I. razred šele tedaj, ko je prebil z dobrim uspehom sprejemni izpit. Pri tem izpitu se zahteva: Iz verouka toliko znanja, kolikor se ga more pridobiti v prvih štirih razredih ljudske šole; v učnem jeziku (slovenskem in nemškem) spretnost v čitanju in pisanju, znanje početnih naukov iz oblikoslovja, spretnost v analizovanju prosto razširjenih stavkov, poznavanje pravopisnih pravil; v računstvu izvežbanost v štirih osnovnih računskih načinih s celimi števili. Tisti učenci, ki so dovršili z ugodnim uspehom pripravljalni razred, prestopijo brez izpita v I. realčni razred.

Sprejemni izpiti se bodo vršili dne 16. septembra.

Ponavljati sprejemni izpit na istem ali kakem drugem zavodu ni dovoljeno.

Učenci, ki so bili sprejeti meseca julija v I. razred, naj pridejo šele k slovesni otvoritvi dné 18. septembra.

*) Ministrska naredba z dné 28. maja 1876, št. 6330.

c) V II., III. ali IV. razred na novo vstopajoči učenci se bodo sprejemali **dne 16. septembra** od 9.—12. ure. Prinesó naj s seboj krstni (rojstni) list in šolsko izpričevalo zadnjega polletja s pripomnjo o pravilno naznanjenem odhodu; isto je storiti tudi tukajšnjim učencem, ki hočejo nadaljevati svoje nauke kje drugje.

d) Učenci, **ki so doslej obiskovali ta zavod**, naj se javijo **dne 17. septembra** dopoldne pri ravnateljstvu s šolskim izpričevalom zadnjega polletja.

Ob vstopu ni plačati ne sprejemnine in ne drugih denarnih prispevkov.

Učenci, ki vstopajo v II., III. ali IV. razred na podlagi sprejemnega izpita, plačajo 24 K pristojbine.

Ponavljalni in dodatni izpiti kakor tudi **sprejemni izpiti za II., III. in IV. razred** se vrše **dne 16. in 17. septembra**.

Na mestni nižji realki v Idriji ni šolnine.

Redni pouk se prične **dne 19. septembra**.

V Idriji, meseca julija 1904.

Ravnateljstvo.

